XIII-1968 1-6

SLUŽBA BOŽJA

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

GODINA VIII MAKARSKA 1968. BROJ 1

PREPOROD EUHARISTIJSKE POBOŽNOSTI

Naše je stoljeće obilježeno mnogim negativnim crtama, ali ima i mnogo toga što nas veseli i oduševljava. Jedna od najutješnijih pojava na području religije jest **renesansa euharistijske pobožnosti.**

Išlo je to sve naprijed i naprijed, sve življe i življe, počevši od dekretâ sv. Pija X o čestoj i ranoj pričesti djece početkom našeg stoljeća pa do najnovije upute SZO »Euharistijski misterij« od 25. V 1967. u kojoj je preporod euharistijske pobožnosti dosegao kulminaciju.

Božja providnost daje pojedinim razdobljima da se zagledaju i da dožive, nekada više a nekada manje, sad jedno a sad opet drugo lice pojedinih kršćanskih misterija.

Posljednjih nekoliko stoljeća kršćanstvo je dobro zapazilo i u životu odrazilo istinu da je Euharistija žrtva u kojoj se kroz vjekove produljuje Kristova žrtva na križu, te istinu da je Krist u Euharistiji prisutan i dostojan klanjanja. A nama je dano da bolje zapazimo i ostvarimo Kristove riječi: »Uzmite i jedite svi . . . Uzmite i pijte svi . . . Tijelo je moje doista jelo i krv je moja doista piće«.

Danas već ne možemo gotovo vjerovati da se pred pedeset i manje godina gotovo nitko nije pričešćivao kod papine, biskupske i župske Mise, jer iz dana u dan Euharistija postaje sve više **sveta večera s Bogom i braćom.** Sve manje je Misa kod kojih se nitko ne pričešćuje. Nije bez temelja nada da ćemo doživjeti da se kod euharistijskih sastanaka pričešćuju svi prisutni. Možda su dvije glavne zapreke svagdanjoj Pričesti bile: strogi euharistijski post i odveć velika povezanost Pričesti i Ispovijedi. Zapreka je euharistijskog posta već sasvim otklonjena. Uputa »Euharistijski misterij« u br. 35. usklađuje odnos sakramenta Ispovijedi i Pričesti.

Naslovna stranica našeg časopisa u novom godištu treba biti poticaj da obnovimo našu euharistijsku pobožnost prema smjernicama II Vatikanskog sar0ba.

J. Radić

HRVATSKI MISAL ODOBREN I POTVRĐEN

CONSILIUM AD EXSEQUENDAM CONSTITUTIONEM
DE SACRA LITURGIA

Prot. n. A 564/67

IUGOSLAVIAE

Instante Em. mo Domino Francisco Card. Šeper, Archiepiscopo Zagrabiensi, Praeside Coetus Episcoporum Iugoslaviae, litteris die 3 novembris 1967 datis, facultatibus huic »Consilio« a Summo Pontifice PAULO PP. VI tributis, interpretationem Croaticam Missalis Romani sub titulo »Misal za sve dane u godini« (Makarska 1967), ad usum fidelium paratam, prout in adiecto prostat exemplari, perlibenter probamus seu confirmamus.

Contrariis quibuslibet minime obstantibus

E Civitate Vaticana, die 14 novembris 1967.

IACOBUS CARD. LERCARO m. p.
L. S. Praeses
A. BUGNINI, CM, m. p.
a Secretis

PREDSJEDNIŠTVO
BISKUPSKE KONFERENCIJE
Br. 157-BK-67

Zagreb, 24. XI 1967.

Prečasnom
O. JURI RADIĆ OFM
M A K A R S K A

Gornje se dostavlja na znanje.

M. P.

PREDSJEDNIK BISK. KONFERENCIJE:

+ Franjo Kard. Šeper

NOVI TRIJUMFALIZAM

Nađoh nedavno u antikvarijatu jednu staru knjižicu, izdanu početkom osamdesetih godina prošlog stoljeća. Knjižica je pokušaj životopisa Apostola Jude Tadeja. Narativni pobožnolegendarni dijelovi pisani su talijanski, a kritičke note, u kojima pisac brani svoje i otklanja protivne naučne hipoteze, latinski. Pisac u predgovoru objašnjava tu dvojezičnost time što »vjerni puk kršćanski« ne bi u neukosti svojoj razumio njegova učena razglabanja, niti bi ga ona u pobožnosti njegovoj zanimala.

Toj knjižici malo nedostaje da navrši sto godina. Ali njezina metoda kao da je, ponegdje u katolicizmu, još uvijek aktuelna i smatrana prikladnom. Osobito u katoličkoj štampi, i posebno u štampi katoličkih kulturnih provincija.

Mi danas kao da imamo stvarno »dvojezičnu« katoličku štampu, bez obzira kojim je nacionalnim jezikom pisana. Razlika tih dvaju »jezika« nije tolika u tehnici pisanja (popularnoj ili znanstvenoj) koliko u pristupu tematici.

Nalazimo se zapravo pred pojavom bifurkacije nakon zaokreta. Zaokret u načinu katoličkog pisanja započet je već prije prvog svjetskog rata, prvenstveno u klasi visokih francuskih intelektualaca, koji su počeli pisati katolički »za svakoga«, dok se dotada, uglavnom, katolički pisalo samo »za katolike«. Zaokret se učvrstio i prinosom konveriteta: iz agnosticizma ukorijenjenog u etičkom liberalizmu, iz protestantizma ukorijenjenog u slobodi savjesti; prinosom duboko ličnim, duboko lično propaćenim i zato nesklonim da se izražava banaliziranim stilom jednog katoliciteta ovještalog kao stari kraljevski plašt od hermelina — plašt koji je mnoge deformacije pokrivao u ime dostojanstva i monolitnosti Crkve. Poslije toga velikog zaokreta u katoličkoj štampi stalno traje nastojanje da se piše »za svakoga«, to jest da se daju tekstovi koji inovjerce, agnostike i ateiste neće odbijati klerikalnom usukanošću i apodiktnošću, križarskom agresivnošću ili devotnom sladunjavošću. Danas se gotovo svi slažemo u tome da katolički tekstovi, ako hoće da budu produktivni, ne smiju biti ni zasukani, ni agresivni, ni sladunjavi. Točka međutim u kojoj nastaje bifurkacija jest zauzimanje

stava prema problemu. Prema problemu uopće. Prema fenomenu problema. Tu se katolička štampa grana na trijumfalističku i refleksivnu.

Za trijumfaliste fenomen problema u katolicizmu kao da postoji samo zato da bi se moglo ustvrditi kako »Crkva ima za nj rješenje«. Piše se to moderno, pristupačno, dobrom tehnikom, bez usukanosti, bez agresivnosti, bez sladunjavosti, ali uvijek se sve svodi na trijumfalističku sigurnost da »Crkva ima rješenje«. A budući da u Crkvi ima mnoštvo stvarnih problema za koje Crkva **nema** rješenje, za koje Crkva rješenje mučno i naporno **traži**, o tim se problemima u trijumfalističkoj štampi ne govori. Oni se najradije prešućuju. A ako ih baš nikako nije moguće prešutjeti, ako upravo gore pod noktima, onda se kaže da se »očekuje odluka crkvenog Učiteljstva«. Stari trijumfalizam bacao je anateme na one koji nisu htjeli **ne misleći** »očekivati odluke crkvenog Učiteljstva«. Novi trijumfalizam ne baca anateme, nego umirujuće osmjehe: i u tome je i sva razlika između staroga i novog trijumfalizma. Tamo gdje je stari lomio štap nad čovjekom koji je mislio, novi ljubezno poziva: čekaj dok crkveno Učiteljstvo smisli . . . (I pri tom se smeće s uma da crkveno Učiteljstvo ne »smišlja«, nego tek prosuđuje da li je u skladu s depozitom Vjere ono što su **smislili** oni koji su imali hrabrosti misliti na svoj rizik i opasnost: da nije **tako**, ne bi bilo teologije — crkveno učiteljstvo teologiju ne stvara, nego je ocjenjuje).

Osobito mučan aspekt toga trijumfalističkog atendizma jest to što njegovi tehničari osobno i privatno i te kako imaju izvjesno mišljenje o ovom ili onom problemu kojega rješenje još nije definirano službenom odlukom Magisterija. Poučno je, na primjer, uspoređivati privatna pisma i privatne izjave neotrijumfalista s javnim pisanjem njihove štampe. U javnosti se strpljivo i vjerno smiješimo, čekamo odluku Magisterija i pozivamo publiku na isto strpljivo i vjerno čekanje: privatno želimo da smjerno očekivana odluka Magisterija bude u skladu s našim osobnim mišljenjem i bojimo se hoće li biti. Tu se javlja i tipično vojnički, karabinijerski mentalitet: privatno (samo privatno i privatno izraženo, dabome) ja mogu misliti ovako ili onako, ali ako Magisterij konačno odluči da je ovako a ne onako ili obratno, ja ću bez obzira na svoje dosadašnje (privatno) mišljenje službenu odluku Magisterija ja-

vno prihvatiti i javno braniti svom svojom odlučnošću. To je, zapravo, mentalitet mehaničke discipline, isti kao u starom trijumfalizmu, samo ovijen osmijehom mjesto stare grimase. Razlika između staroga i novog trijumfalizma svodi se dakle na razliku između osmijeha i grimase. To je također izvjestan napredak — ali na istoj liniji abdikacije od ljudske autentičnosti. I kako je moguće smatrati da će nekoga iz »svijeta« poziv na abdikaciju od ljudske autentičnosti privući samo zato što je danas nasmiješen a ne kao jučer namršten — to ostaje neobjašnjivo.

Svim ovim ne želim reći da katoličko načelo prihvaćanja odluka crkvenog Učiteljstva treba naprosto odbaciti. Ne odbaciti: treba ga demehanizirati. To jest, treba mu skinuti značaj slijepe vojničke poslušnosti. Jedna poslušnost koja se u ime Crkve smije tražiti, jedina poslušnost koja se učiteljstvu Crkve po savjesti može dati, jest poslušnost ljubavi prema Isusu Kristu: Gospodinu i Učitelju koji je živ u Svojoj Crkvi prisutan i u njezinim historijskim zapinjanjima; koji je izabrao Crkvu da po njoj živi i Historiji, da se u njoj i po njoj ostvaruje u nesavršenosti vremena.

Iz trijumfalističkog uvjerenja da »Crkva ima rješenje za sve« nastaje i još jedna deformacija, konstantna u takozvanoj katoličkoj štampi za šire slojeve, ili, kako su govorili stari trijumfalisti, »za puk«. To je deformacija također zajednička starom i novom trijumfalizmu, samo što se u starom izražavala borbeno i egzaltiranoedifikatorno, dok se u novom pokušava izražavati mirno i bez patosa. Tu deformaciju moglo bi se nazvati katoličkom ždanovštinom. Metoda joj je ista, manihejska: sve »naše«, sve »tuđe« ili »protivno« zlo. Isto je i siromaštvo psihologije, ista i osnovna teorija da sloboda pisca mora biti podvrgnuta služenju »ideji«. I, kao rezultat, ista je i odsutnost stvarne umjetničke vrijednosti u takvoj agitpropovskoj naručilovki: ždanovština, ma kakav atribut stajao ili ne stajao pred njom, ma kakve boje tintom bila pisana, vazda znači eunuštvo duha.

Katolička ždanovština, kao i svaka, misli da mora edificirati mjesto da analizira. Analiza bez edifikacije, analiza koja samo pokazuje kakav netko ili kakvo nešto **jest**, takva je analiza u toj vrsti pisanja nedopustiva, tabù. Dopustiva je samo konvertitska analiza: prikazivati čovjeka kako se od »protivnika« obratio u »našega« — to se može jer je edifikatorno. Ali prikazivati čovjeka koji nije »naš« i

V dob

koji ni do kraja balade ne postaje »naš«, prikazivati takva čovjeka jednostavno, ljudski, bez »naše« propagandističke apreture — to se ne može jer nije edifikatorno. A iznad svega: i katolička ždanovština, kao i svaka, neumoljivo ne dopušta da se kritički ,ili i naprosto realistički bez lakirovke, pokazuje i netko tko je »naš« ili i nešto što je »naše«. Sve »naše« mora biti primjerno, o svemu »našem« što nije primjerno treba šutjeti — »da se narod ne sablazni«.

Tim tabùom obilovala je stara katolička edifikatorika, ali bilo bi naivno misliti da ga je nestalo u njezinu novom rječniku i tehnici. Na primjer, prije neke dvije godine pisac ovih redaka pokušao je prikazati jedan katolički ženski lik u jednoj crtici namijenjenoj katoličkim novinama za »široku publiku«. Lik je bio uzet iz života: duboko katolički po uvjerenjima, moralno čist i strog, ali zapravo više stoički nego kršćanski: krut, tvrd, zatvoren u obdržavanje Zapovijedi bez ljubavi. Crtica nije objavljena: piscu su javili iz uredništva da mu je to »možda umjetnički najjači« lik u njegovim crticama, ali da se crtica ne može objaviti jer da taj lik djeluje odbojno. To je samo jedan primjer. Više, i bolnijih, primjera mogli bi posvjedočiti autori koji misle kršćanski i pišu kršćanski, ali nemaju gdje objaviti svoje radove na ovom našem trijumfalistički edifikatornom prostoru, jer ti njihovi radovi daju kršćanstvo samo svojom nefarbanom ljudskom istinom, bez konvertitske propagande i bez smišljene konformističke šminke.

U manifestu »Serapionove braće«, ruske književne grupe iz dvadesetih godina, ima mjesto koje se potpuno može primjeniti na književnu (i ostalu tiskovnu) situaciju u provincijama katoličkog trijumfalizma, novog ne manje nego starog: »Uvjereni smo da je današnja literatura u Rusiji nevjerojatno osrednja, uškrobljena i monotona. Dopušta nam se da pišemo novele, romane i drame pod uvjetom da njihov sadržaj bude ,socijalan' i da kategorički obrađuju suvremene teme. Mi naprotiv tražimo samo jedno: da umjetničko djelo bude organsko i autentično, i da živi svojim posebnim životom«. Točno isto događa se i u katoličkom književnom (i ostalom) konformizmu, a ujedno se u njemu događa i jedan apsurd koji bih nazvala apsurdom katoličkoga provincijalnog snobizma. To jest, fideipropagandistička štampa spremna je svakom prilikom trijumfalistički pisati o »velikim katoličkim književnicima« iz svijeta, ali tematika tih velikih katoličkih književ-

nika ostaje sistematski zabranjena našim katoličkim piscima koji žele da im se radovi objavljuju kod katoličkih izdavača. Na primjer, spremni smo se hvaliti Grahamom Greenom kao svojom katoličkom slavom, ali naši trijumfalistički izdavači dobro bi se čuvali objaviti djelo našega katoličkog pisca u kojemu bi glavni lik bio sličan svećeniku iz Greenove »Moći i slave«. Ne samo, nego je ovaj Antemurale Christianitatis jedan od rijetkih katoličkih naroda koji toga djela Grahama Greena — djela koje spada među najveća ostvarenja moderne književnosti uopće — nema na svome jeziku niti će ga tako skoro imati.

Taj sterilizatorni tabù katolička ždanovština na intelektualnom se planu osjeća jednako antipatično kao na književnom. U katoličkoj ždanovštini ne raspravlja se ni o čemu; mjesto toga, u katoličkoj ždanovštini, kao i u onoj »drugoj«, slijedi se direktiva. Zato se u provincijama katoličke ždanovštine mogu na prste izbojiti autentični teolozi, kao što se na prste mogu izbrojiti književnici-stvaraoci. Zato provincije katoličke ždanovštine na općem intelektualnom planu Crkve ili ne znače ništa ili znače potezanje natrag. Intelektualna katolička ždanovština kao da je uzela sebi za geslo: ne misliti, nego slušati. U jednom takvom krugu čula sam, nakon objave jedne papinske enciklike, ovakvu izjavu: »Pa šta ćemo je komentirati? Papa je sve rekao i komentirao je sam sebe«. O toj enciklici (Mysterium Fidei) napisana je dosad biblioteka komentara. Ali ne u provincijama katoličke ždanovštine.

Treća karakteristična crta katoličkoga neotrijumfalizma jest izvjesna vulgarnost. Stari katolički trijumfalizam bio je viktorijanski zakopčan u izrazima, i vulgarnost novoga vjerojatno je reakcija na tu drugu zakopčanost. Ta pojava uostalom nije samo katolička: ali ono što je čini opasnom za katolicizam jest izvjesno vulgariziranje duha, vulgariziranje Vjere kroz vulgarnost izraza. Danas kao da se u ime afirmacije kršćanske inkarniranosti u svijet izgubio ponegdje osjećaj granice dobrog ukusa. Prilagođavanjem Vjere lošem ukusu možda se Vjeru može »omasoviti«, ali kvalitet njezina doživljavanja time neće porasti. Za vulgarno shvaćanje marksizma Isaac Deutscher skovao je naziv: Schustermarxismus. Danas se već može govoriti i o šusterkatolicizmu. Sama po sebi ni ta pojava nije sasvim nova: novom je čini novi prostor na koji je prodrla. Jučer se takav prostački katolicizam kretao na području

cerebralnosti, izražavao se u gluhim i tupim predrasudama protiv svega što nije bilo »naše«: danas od cerebralnoga kao da masovno postaje emocionalan, čak gotovo fiziološki, i teži da se, pisanjem izvjesne trijumfalističke štampe i izvjesnim »modernim« (a zapravo pomodnim) odgojem oko sakristija, proširi na mlade iz srednjih škola i s fakulteta, obuhvaćajući još reformirane duše izvjesnim »lakim katolicizmom«, moralno neotesanim i previše fiksiranim na jedan (seksualni) sektor morala, intelektualno sigurnim s praznim, duhovno nasmijanim, a okrutnim. To su novi oblici šusterkatolicizma, možda teži i opasniji od starih.

Četvrtu značajku neotrijumfalističkog zamaha ja bih nazvala hipertrofijom sintetizma. Propovijeda se o »novom licu Crkve«, ali se praktički ne želi izgladiti ni jedan nabor na njezinu starom licu. Na primjer, propovijeda se kristocentričko vraćanje biblijskim izvorima, ali se i dalje uporno razvija barokne spanjoleskne nebiblijske pobožnosti. Nespretno se (i u zastarjelim egzegetičkim kategorijama osobito glede Starog Zavjeta, ali i Novoga: u nedostatku moderne biblijske naobrazbe, a iznad svega u gluhoći duha pred Misterijem Izraela) — nespretno se, velim, propagira Biblija po direktivi, a lakonogo se trči čak u Garabandal po srcu našem baroknom. Zagovara se intelektualno produbljenje Vjere, a daju se u masovnim nakladama u tu svrhu fideipropagandističke simplifikacije koje nisu ni duboke ni intelektualne. Glorificira se »novo doba Crkve«, ali se apologetički brani i najneobranjivije događaje i pojave iz staroga doba. Govori se o socijalizaciji, a misli se još uvijek populističko-paternalistički. Govori se o solidarnosti, a djeluje se još uvijek u starim okvirima karitativnosti. Agitpropuje se s proročkim zaokretom Ivana XXIII, ali se nastavlja uvjeravati u linearnost razvitka Crkve, i u to kako je Crkva uvijek u historiji odgovarala potrebama vremena, kako dakle u njoj nikad nije bilo ni zaostajanja ni okamenjenosti ni prejednostavnih osuda živih i vitalnih fenomena.

Uz tu hipertrofiju sintetizma teče usporedno i jedna druga težnja, koja se na prvi pogled od sintetizma razlikuje, ali koja u biti također znači izvjesni intelektualni otklon odgovornosti, kao i hipertrofirani sintetizam. Tu drugu težnju moglo bi se nazvati težnjom točke i novog retka; i možda je najplastičnije izražena u jednom odlom-

ku dijaloga na jednoj nedavnoj »koncilskoj tribini«. Poslije konferencije neki je slušalac spomenuo predavaču mane Crkve iz prošlosti: simbiozu s Državom, inkviziciju, vjerske ratove, ideološki totalitarizam, klerikalizam, paternalizam prema radničkoj klasi. Predavač je odgovorio otprilike da nije konstruktivno kopati po prošlosti, nego da radije treba tražiti nove putove. Ne znam je li se onaj oponent zadovoljio tim odgovorom. Ja nisam. Meni je taj odgovor nekako sličio na težnju da se pristupi Pričesti bez ispovijedi, bez pokajanja, bez pokore. S takvim metodama djelujemo zapravo kao aparatički koji su dobili novu direktivu pa sad postupaju po njoj disciplinirano zaboravivši da je jučerašnja bila drukčija. Ali svijet kojemu se obraćamo nema mehaničku savjest aparatička. Svijet pamti ono što mi po direktivi veselo zaboravljamo: što zaboravljamo bez pokajanja. Izrael je vazda znao reći: »Sagriješismo Gospodu«, i vazda je znao primiti rušenje Hrama, propast Jeruzalema, deportacije i pogrome kao kaznu Presvetoga za svoj grijeh. Mi se smatramo novim Izraelom, ali tu poniznu mudrost starog Izraela kao da još nismo naučili: za sva svoja zla, za otpad čitavih klasa, za otpad čitave jedne kulture od Crkve vazda smo bili skloniji kriviti druge nego sebe, nego svoj grijeh, grijeh trijumfalizma i anatemizma, grijeh neostvarenja kršćanstva u nama samima.

U jednom nedavnom govoru (12. srpnja 1967.) tužio se Pavao VI da mosta koji bi imao povezivati Crkvu sa suvremenim čovjekom »ili nema, ili je slabo saobraćajan, ili je srušen«. Jedan od razloga zašto je tako, možda najdublji razlog, jest upravo duh trijumfalizma u Crkvi: stari, presigurni, presimplicistički, križarski i apologetički trijumfalizam odbio je od Crkve čitave klase (i to najbolje i najkonstruktivnije klase naše civilizacije: građansku i radničku), a novi trijumfalizam ne može ih privući jer je u biti, ako i izražen drukčijim formama, isti kao i stari: mehanički discipliniran, propagandistički neanalitičan, masifinantno vulgaran, sintetistički hipertrofiran; i uz to još nepokajano ažuriran, i dakle u biti demagoški. Da bi se moglo graditi most između Crkve i suvremenog svijeta, treba najprije izbrisati te ružne nabore s **novog** lica Crkve.

Spomenuti govor Pavla VI znači zapravo konstataciju irealnosti katoličkog neotrijumfalizma. Jer jedna je od značajki toga trijumfalizma i tvrdnja da Crkva nikad nije bila jača i uvaženija u svijetu nego danas. Ta se tvrdnja

uporno čuje u neotrijumfalističkoj štampi, i dok s jedne strane znači neodgovornu demagogiju, s druge strane predstavlja neozbiljno opijanje riječima, makrolaliju kojom varamo sami sebe. Jer istina je zapravo to da Crkvu danas svi slušaju s izvjesnim zanimanjem, pa često i s poštovanjem, ali da se sile svijeta unatoč tome kreću mimo riječi Crkve. Nekad je Urban II mogao jednim govorom pokrenuti kršćanski svijet u križarski rat protiv islama, nekad je Aleksanadr VI mogao jednim potezom na geografskoj karti spriječiti svjetski rat između prvih velikih kolonijalnih sila. Danas ni najplemenitiji papinski govor ni najžarča papinska nastojanja ne mogu spriječiti smrt ni jednoga jedinog borca u Vijetnamu. U takvoj situaciji kolportirati kako je Crkva »danas jača nego ikad« djeluje naivno, kad nije neodgovorno. Jer ima i neodgovonosti u nekim našim demagoškim potezima, na primjer kad se hvalimo kako nam osamdeset posto građana vjeruje u Boga — dok su nam crkve pune samo u zaostalim seoskim srednjovjekovnim rezervatima, dok nam na gradske mise dolazi većinom stariji svijet iz tradicionalnih malograđanskih sredina, dok u gradu sa dvadeset i sedam tisuća studenata jedva tisuću dolazi na vjeronauk za studente, dok nam je gotovo sva inteligencija i poluinteligencija, da o radničkoj klasi i ne govorimo, otuđena od vjerskog pojmovanja. Ne velim da u takvoj situaciji treba klonuti u malodušnost i malovjernost — »Moj Otac uvijek radi, i Ja radim«, riječi su Gospoda i Učitelja našega, ali mistificiranje stvarnosti naivnim i taštim optimizmom neće pomoći da se takva situacija autentično izmijeni.

Pisano je: »Nema otkupljenja bez krvi«. Mi smo svoju fizičku krv vazda znali davati ne štedeći: u križarskim ratovima, u vjerskim ratovima poslije Reforme, u turskim ratovima, u raznim ideološkim progonstvima. Ono što smo uvijek manje znali, ono što ni danas pravo ne znamo, jest dati krv vlastite samouvjerenosti, to jest vlastite oholosti. A bez nje, bez te krvi skuplje od krvi iz žila, nema otkupljenja — otkupljenja Crkve od sedamnaest stoljeća jedne teške historije u kojoj je naša Vjera u Boga Abrahamova i u Krista Njegova bila okovana poganskim, filozofskim, političkim, demagoškim, taštim trijumfalističkim oblicima religije.

B.

UZ NOVI PRIJEVOD KANONA

Nacionalna liturgijska komisija, kako je poznato, u suradnji s različnim stručnjacima priredila je novi prijevod Kanona, objavila ga u listopadskom broju »Vjesnika đakovačke biskupije«[1] i pozvala svećenike i vjernike da prije konačne redakcije iznesu o njemu svoje eventualne primjedbe i preko Biskupskih ordinarijata dostave ih Komisiji. Koliko se svećenika i vjernika odazvalo tom pozivu, ne znamo, ali iz katoličke štampe znamo da su neki svećenici imali mnogo toga reći o prijevodu Kanona i da su osjećali potrebu da svoje primjedbe iznesu u javnim glasilima. Tako je svećenik dr Srećko Bošnjak u »Službi Božjoj«[2] iznio preko 50 opasaka koje se uglavnom tiču izražajne, jezične i stilske strane prijevoda i ujedno naglasio kako bi u njemu trebalo izvršiti »mnogo izmjena«. Nekako u isto vrijeme pastoralno svećenstvo dekanata Humac u Hercegovini iznijelo je svoje kolektivno mišljenje o novom prijevodu Kanona u »Vjesniku đakovačke biskupije«.[3] Hercegovački župnici nisu zadovoljni ni s prijevodom pojedinih mjesta ni s hrvatskim jezikom i stilom Kanona. Za potvrdu svoga mišljenja naveli su više riječi, izraza i rečenica novoga prijevoda.

Prigovori dra Bošnjaka i župnika dekanata Humac mogu se svrstati na tri skupine: 1. neka se mjesta Kanona neobično tumače ili im se daje neobičan smisao, 2. u prijevodu se upotrebljavaju neke neobične, gotovo vulgarne riječi, 3. u prijevodu se upotrebljavaju »čudni i izvještačeni izrazi i glagolski oblici«, mnoge su rečenice »vrlo opore i tvrde, stil težak«. Te i druge opaske, koje su vrlo osnovane, ovdje želim upotpuniti ili osvijetliti.

U latinskom tekstu Kanona nekoliko puta dolazi glagol **dignor 1**. U novom se prijevodu prevodi samo dva puta, i to neobičnim glagolskim oblicima: **ushtij, ushtio**, za koje s pravom tvrde hercegovački župnici da su »upravo nepodnosivi«. **Mišljenja sam da je glagol trebalo prevesti gdje god dolazi, naravno ne neobičnim i »nepodnosivim« glagolom ushtjeti** nego glagolom **dostojati se**, ili **udostojati se**,

---

[1] Đakovo, XX/1967, br. 10.

[2] Makarska, VII/1967, br. 5—6.

[3] Đakovo, XX/1967, br. 11.

Tako bi se adekvatno izrazila ona silna razlika između Boga i njegovih slugu koja se tako jako ističe u latinskom tekstu. Isto tako trebalo je prevesti superlativom apsolutnim lat. superlative: **clementissime, dilectissimi** jer su upotrijebljeni u punom, superlativnom značenju, kako se može uočiti iz konteksta.

Prevodilac novoga prijevoda unio je u svoj prijevod neke neologizme, arhaizme i mnoge kalkove. Neobičan je neologizam npr. pridjev **hvalben.** Potražio sam ga po raznim rječnicima, ali ga ni u jednom nisam našao, pa ni u velikom povijesnom Rječniku Jugoslovenske akademije. Akademijin Rječnik ima imenicu **hvalba**[4] s jednom jedinom potvrdom iz drugog decenija 18. stoljeća. Pridjev je od nje izveden. Međutim, ni jedne ni druge riječi ne nalazimo ni u narodnom govoru ni u književnom jeziku. Neologizam je i riječ **promicatelj,** koja je, doduše, pravilno izvedena od glagola **promicati,** ali u prijevodu je dobila značenje **širitelj.** Glagol **promicati** prvotno znači **micati se kroz nešto.** Prema tome imenica **promicatelj** označivala bi čovjeka koji kroz nešto prolazi, ili se kroz nešto miče. U novije doba od toga je glagola bila izvedena riječ **promidžba,** ali ne i riječ **promicatelj.** Oba su neologizma bez potrebe stvorena jer je mjesto prvoga mogla stajati imenica **zahvalnica,** »žrtvu zahvalnicu« ili genitiv imenice **hvala,** »žrtvu hvale«, a mjesto drugoga imenica širitelj, »sa svima pravovjernim širiteljima«.

Uz te neologizme prevodilac je upotrijebio i arhaizme, kao što su: **roditeljica, blagohotno, sveudiljni.** Te su riječi upotrebljavali stari hrvatski pisci do 19. stoljeća. Teško da ćemo se na njih namjeriti u živom narodnom govoru ili u djelima novijih hrvatskih pisaca. Mjesto njih se upotrebljavaju: **majka** (rjeđe: **roditeljka), milostivo, vječni (trajni).**

Osim neologizama i arahizama stil i jezik novog prijevoda čine neprirodnim i izvještačenim neki glagolski i imenski oblici kao: **upokojuju, ushtij, ushtio, vaganju,** onda neke tuđice, kao: **hostija, misterije** i tuđi, nehrvatski način izražavanja. U prijevodu ima velik broj izraza i rečenica koje su samo po vanjštini hrvatske, a u stvari su klišeji la-

---

[4] Dio III, str. 742

tinskih izraza i rečenica. Tako na primjer izrazi: **časteći uspomenu; Ovaj dakle, prinos našega služenja; oda tebi hvalu; pred licem tvoga božanskog veličanstva; i spavaju u snu mira** nisu ništa drugo nego klišeji lat. izraza: **memoriam venerantes, Hanc igitur oblationem servitutis nostrae, tibi gratias agens, in conspectu divinae majestatis tuae, et dormiunt in somno pacis**. Mjesto tih takvih klišeja imamo hrvatske izraze: **sa štovanjem se sjećamo; Ovaj, dakle, prinos nas tvojih slugu; tebi (se) zahvali; pred tvojim božanskim veličanstvom; i snivaju u miru.**

Jedan od nezgodnijih klišeja jest rečenica: ... dan **u koji nepovrijeđeno djevičanstvo blažene Marije ovome svijetu rodi Spasitelja.** I svećenik i vjernik, osobito ako imaju razvijeno jezično osjećanje, morat će se na njoj zaustaviti i domišljati kako to da **nepovrijeđeno djevičanstvo** rađa **Spasitelja.** Uzrok je tomu što je rečenica ropski prijevod latinskog teksta: **quo beatae Mariae intemerata virginitas huic mundo edidit Salvatorem.** Njega je trebalo prevesti po prilici ovako: **dan u koji blažena Marija, neokaljana Djevica, ovome svijetu porodi Spasitelja.**

U tekstu novoga prijevoda ima riječi koje su u sebi dobre, ali su upotrijebljene u neobičnu značenju. Glagol **skupljati** običan je i dobro odgovara lat. glagolu **adunare,** ali ne zvuči dobro u izrazu »**koju** (tj. Crkvu) ... **skupljaj**«. Semantički glagol znači »više ljudi ili stvari s više mjesta ujedno sabrati«, a ovdje je govor o Crkvi ili vjerskoj zajednici koja se sastoji od velikog mnoštva ljudi, zajednicu u kojoj su ljudi već skupljeni. Ako su već skupljeni, onda ih ne treba skupljati nego na okupu držati. Dobar je i običan glagol **spoznati.** Često ga susrećemo i u knjizi i u govoru. No ni njemu nije mjesto u izrazu: **ti si spoznao njihovu vjernost** u značenju lat. »quorum tibi fides cognita est«. Glagol **spoznati** znači »istraživanjem nešto doznati, razmišljanjem nešto saznati« i sl., a to nije smisao lat. teksta. Smisao je da je Bogu vjernost njegovih slugu »poznata«, i to dobro poznata, što se razabira iz riječi »et nota devotio«. Običan je i glagol **podići,** ali nije baš običan u izrazu **podiže oči.** Izraz je kalk lat. izraza »elevatis oculis«. Oči se ne podižu nego pogled. Lat. izraz »elevatis oculis in caelum« najbolje bi bilo prevesti izrazom »pogleda u nebo«. Ipak izraz »podiže oči« već se udomaćio i može se trpjeti.

U tekstu novoga prijevoda ima riječi koje prema mišljenju hercegovačkih župnika »vulgarno« zvuče. Kao takve označene su imenice: **čeljad** i **čaša**. Ovdje ću navesti još jednu koja mi se čini još vulgarnijom i od jedne i od druge. To je imenica **stado**. Dolazi u izrazu: **da se brojimo u stadu tvojih izabranih**. Doduše, u lat. originalu stoji riječ **grex** koja, uistinu, prvotno znači **stado**, ali ona znači i **društvo**, **mnoštvo** i sl. Zato, kad je govor o ovcama, prevest ćemo je sa **stado**, a kad je govor o ljudima i svetima u nebu, prevest ćemo je sa **društvo** ili **mnoštvo**, makar u tekstu bila aluzija na prispodobu o dobrom pastiru i o ovcama.

Prevodilac nije bio dobre sreće ni pri prevođenju riječi **puer** u izrazu: **munera pueri tui justi Abel**. Preveo ju je sa **mladić**. U evanđeljima upotrijebljena je u značenju **sluga**. Dolazi na primjer u anegdoti o ozdravljenju sluge rimskog satnika.[5] Sa **sluga** trebalo ju je i ovdje prevesti, kao što su učinili neki prevodioci Kanona.[6] Stariji prevodioci Svetog pisma prevodili su je sa **momak**. I s pravom jer se tako u nekim, osobito primorskim krajevima nazivao nečiji sluga.[7] Ni riječ **zajedničar** ne zvuči dobro u izrazu **kao zajedničari ovoga žrtvenika** iako je riječ u sebi lijepa i dobra. No ima profani prizvuk i, ako se ne varam, tako u Americi zovu članove **Hrvatske bratske zajednice**. Ovdje se, međutim, ne radi o članovima neke svjetovne zajednice nego o vjernicima koji sudjeluju u žrtvi sv. Mise. Zato mi se čini da bi mjesto **zajedničari** ovdje bolje stajala riječ **dionici** ili **sudionici**.

Svi ti i drugi nedostaci predložene verzije Kanona opravdavaju želju hercegovačkih župnika da se objelodani »još koja verzija hrvatskog prijevoda« u kojoj bi prijevod bio bolji, a jezik i stil dotjeraniji i ljepši, kako dolikuje uzvišenom liturgijskom činu, sv. Misi. U prilogu donosimo jednu takvu verziju koja ne prejudicira sebi svojstva izražena u želji spomenutih župnika, nego želi biti kao neki nacrt koji bi se na osnovi raznih prijedloga i primjedaba usavršio i kao djelo kolektiva prihvatio za opću upotrebu. Prevodilac je nastojao da tekst pojedinih molitava što vjernije prevede i da se što bolje i ljepše hrvatski izrazi. Pri prevođenju je zadržao brojeve verzije objavljene u »Vjesniku đakovačke biskupije«.

---

[5] Isp. Mt 8, 5—14.
[6] Isp. dr J. Radić, **Misal za sve dane u godini**, Makarska, 1967.
[7] Isp. Rječnik Jugoslavenske akademije, dio VI, str. 923, c.

PRIJEVOD KANONA

1. Tebe, **sada, predobri** Oče,
2. **ponizno i žarko (od srca)** molimo
3. po Isusu, **Sinu tvome,** Gospodinu našemu
4. da **velikodušno (rado) primiš i blagosloviš**
5. ove darove, **ove poklone, ove svete i neokaljane prinose**
6. **koje ti prikazujemo naprije**
7. za tvoju svetu Crkvu katoličku.
8. **Udostoj se nju po cijelome svijetu**
9. u miru čuvati, **na okupu držati i voditi**
11. **zajedno** sa slugom **svojim** papom našim I.
12. i s biskupom našim I.
13. i sa svim pravovjernim **širiteljima**
14. katoličke i apostolske vjere.

Memento, Domine, . . .

15. Spomeni se, Gospodine, **slugu i službenica svojih** (I. i I.)
16. i svih **ovdje prisutnih.**
17. **Njihovu vjeru i pobožnost**
18. **ti dobro poznaješ.**
19. **Za njih ti prikazujemo, i oni ti sami prikazuju**
20. ovu žrtvu **zahvalnicu**
21. za se i **za sve svoje:**
22. **kao otkupninu za svoje duše**
23. i da **osiguraju spasenje**
24. **kojemu se nadaju.**
25. **Ujedno ti,** vječni, živi i pravi Bože,
26. **izražavaju svoju odanost.**

Communicantes . . .

28. **A mi, ujedinjeni u zajednicu,**
29. **sa štovanjem se sjećamo**
30. **najprije** slavne Marije, vazda Djevice,
31. **Majke** Boga i Gospodina **našega** Isusa Krista,
32. **pa blaženog Josipa,** zaručnika iste Djevice,
33. i blaženih apostola i mučenika tvojih:

---

[8] Masnim slovima tiskane su riječi i izrazi koji drukčije glase nego u verziji »Vjesnika đakovačke biskupije«.

34. Petra i Pavla,
35. Andrije, Jakova, Ivana,
36. Tome, Jakova, Filipa,
37. **Bartula,** Mateja,
38. Šimuna i **Tadije;**
39. Lina, Kleta, Klementa,
40. Siksta, Kornelija, Ciprijana,
41. Lovre, **Krševana** (Krizogona),
42. Ivana i Pavla,
43. Kuzme i Damjana,
44. i svih svetih tvojih.
45. **Daj da po** njihovim zaslugama i molitvama
46. **u tebi uvijek nađemo**
47. **pomoć i jaku zaštitu.**
48. Po istome Kristu, Gospodinu našemu. Amen.

Hanc igitur . . .

49. Ovaj, dakle, prinos
50. **nas tvojih slugu**
51. i **cijele** tvoje obitelji,
52. molimo, Gospodine, **milostivo** primi:
53. i daj da **za života uživamo** tvoj mir **(da provodimo svoje dane u tvome miru)**
54. i **zapovijedi** da
55. **izbjegnemo vječnu osudu**
56. i da se **ubrojimo u društvo tvojih izabranika (među tvoje izabranike).**
57. Po Kristu, Gospodinu **našemu.** Amen.
58. **Udostoj se,** Bože,
59. ovaj prinos u svemu
60. **blagosloviti,**
61. **prihvatiti,**
62. **potvrditi,**
63. **uračunati**
64. i **učiniti sebi ugodnim**
65. da nam postane Tijelo i Krv
v pre- 66. **tvoga ljubljenog Sina,**
67. Gospodina **našega** Isusa Krista.

Qui pridie . . .

68. Uoči (dan prije) svoje muke
69. **on uze** kruh
70. **u svoje** svete i časne ruke,
71. **pogleda u nebo,**
72. **prema tebi Bogu,**
73. Ocu svome svemogućemu,
74. **zahvali ti** (se), **blagoslovi** ga,
75. razlomi
76. i dade svojim učenicima
77. **s riječima** (govoreći):
78. Uzmite i jedite od **njega** svi **jer:**
79. OVO JE TIJELO MOJE.
80. Isto tako
81. **po večeri**
82. **uze i ovaj dragocjeni (divni) kalež**
83. u **svoje** svete i časne ruke,
84. **opet ti (se) zahvali, blagoslovi ga**
85. i dade svojim učenicima
86. **s riječima** (govoreći):
87. Uzmite i pijte iz njega svi jer:
88. OVO JE KALEŽ KRVI MOJE
89. NOVOGA I VJEČNOGA **ZAVJETA**
90. — OTAJSTVO VJERE.
91. ONA ĆE SE PROLITI ZA VAS I ZA MNOGE
92. NA **OPROŠTENJE** GRIJEHA.
93. **Kad god** budete ovo činili,
94. **činite meni na uspomenu**.

Unde et memores . . .

95. **Stoga se mi** sluge tvoje, Gospodine,
96. i tvoj sveti puk
97. **sjećamo**
98. blažene muke **kao** i uskrsnuća od mrtvih
99. i **slavnog** uzašašća na nebo
100. istoga Krista, Sina **tvoga,** Gospodina **našega**
101. **te** od tvojih **primljenih** (poklonjenih) **darova**
102. prinosimo
103. tvome preslavnom veličanstvu
104. žrtvu čistu,
105. žrtvu svetu,

106. žrtvu neokaljanu,
107. kruh **sveti** života **vječnoga**
108. i **kalež** spasenja **trajnoga (vječnoga)**.

Supra quae . . .

109. Dostoj se na njih
110. milostiva i **vedra** lica **milostivo i vedro** pogledati
111. i **rado** ih primiti
112. **kao** što **si se dostojao rado primiti**
113. **darove sluge svoga** Abela pravednoga,
114. i žrtvu praoca našega Abrahama,
115. i **žrtvu koju** ti prinese **tvoj** veliki svećenik **Melkisedek**,
116. **žrtvu svetu, žrtvu neokaljanu.**

Supplices te rogamus . . .

117. **Svemogući Bože, ponizno te molimo,**
118. zapovjedi
119. da **tvoj sveti Anđeo ovo** (**ove žrtvene darove**)
120. **na rukama prenese**
121. na tvoj **nebeski** žrtvenik,
122. **pred tvoje božansko veličanstvo**
123. da **bismo svi,** koji **kao dionici**
124. ovoga žrtvenika primimo
125. presveto Tijelo i Krv **Sina tvoga,**
126. **postigli svaki nebeski blagoslov**
127. **i svaku milost.**
128. Po istome Kristu, **Gospodinu našemu.** Amen.

Memento, Domine . . .

129. Spomeni se, Gospodine,
130. i slugu i službenica svojih
131. koji pođoše pred nama,
132. obilježeni znakom vjere
133. i snivaju u miru.
134. Njima,
135. i svima **koji počivaju u Kristu,**
136. **molimo te,** Gospodine,
137. **udijeli** mjesto osvježenja,
138. svjetlosti i mira.
139. Po istome Kristu, **Gospodinu našemu.** Amen.

Nobis quoque . . .

140. **A nas, svoje grješne sluge,**
141. **koji se pouzdavamo u tvoje veliko milosrđe,**
142. **dostoj se dovesti**
143. **i smjestiti u društvo**
144. **svojih svetih apostola i mučenika (među svoje svete apostole i mučenike):**
145. Ivana, Stjepana, Matije,
146. Barnabe, Ignacija,
147. Aleksandra, Marcelina, Petra,
148. Felicite, Perpetue,
149. Agate, Lucije, **Janje,**
150. Cecilije, **Stošije** (Anastazije),
151. i svih svetih svojih.
152. **Dovedi nas, molimo, u njihovo društvo** (među njih)
153. ne **sudeći nas po našoj zasluzi**
154. **nego po svome velikom milosrđu (po veličini svoga** praštanja).
155. Po Kristu, Gospodinu našemu.
156. Po njemu, Gospodine, sve ovo dobro
157. **neprestano** stvaraš,
158. posvećuješ,
159. oživljavaš,
160. **blagoslivljaš**
161. i nama **dijeliš.**

Per ipsum . . .

162. Po njemu, s njime i u njemu
163. jest tebi, Bogu Ocu svemogućemu,
164. u jedinstvu Duha Svetoga
165. svaka čast i slava:
166. **po** sve vijeke vjekova. Amen.

K.

U ovom broju prilažemo uputnice za novac onim pretplatnicima koji nam nisu uplatili za g. 1967. ili koju od prijašnjih godina. Molimo da se u rubrici »pošiljalac« stavi adresa na koju se šalje »Služba Božja«.

IMENA SVETACA U KANONU SV. MISE

Lijepo i dobro prevesti misni kanon nije lak posao. Budući da se u našoj štampi[1] pojavilo već nekoliko radova o toj temi, opravdanom se čini potreba da svi zainteresirani kažu svoje mišljenje, kako bi konačno rezultat bio što bolji i što veći broj ljudi zadovoljio.

U ovom malom radu ograničio bih se samo na imena svetaca u kanonu, i to ovoga puta samo na ime sv. apostola i mučenika Natanaela koji je u kanon ušao pod svojim drugim, poznatijim imenom Bartholomaeus.

Problem nije tako jednostavan kako bi se na prvi mah činilo. Sva imena svetaca u kanonu su stranog porijekla, pa i to. Budući da je to ime iz židovskog originala preko grčkoga došlo u hrvatski jezik iz latinskoga, to se postavlja pitanje: kako ga u hrvatskom jeziku treba pisati?

Iako je današnja biblicistika zbog mnogo opravdanih razloga sklona pisati u svakom jeziku biblijska imena onako kako se pišu u židovskom originalu (većina je, naime, biblijskih imena židovskog porijekla), ipak načelno prihvaća da se **uobičajena, udomaćena, književnom tradicijom posvećena imena, koja su u svagdašnjoj upotrebi, pišu onako kako ih govori i piše narod koji ih je primio.**

Ime spomenutog apostola pisalo se u hrvatskom jeziku na razne načine. Uostalom, i to je dokaz da je to ime postalo dio hrvatskoga leksičkog blaga, da se to ime s pravom smatra hrvatskim narodnim imenom. »Kad velim narodna imena, razumijevam i tuđa, koja su u narodu obična, jer narod između domaćih i općih tuđih imena ne čini nikakve osobite razlike, jednako tvori ipokoristike od jednih i drugih; jedna i druga on smatra svojim blagom«.[2]

ARj[3] donosi više oblika tog imena. Budući da postoji više oblika, bilo bi potrebno jedan oblik izabrati i smatrati ga književnim, odnosno »pravnim« i samo tako prevoditi.

---

[1] cf. Vjesnik đakovačke biskupije, XX (1967) br. 10, str. 176—8; br. 11, str. 199—200; S. Bošnjak, Uz novi prijevod kanona. Služba Božja, VII (1967), br. 5—6, str. 427—8.

[2] cf. T. Maretić, O narodnim imenima i prezimenima Hrvata i Srba, Rad JAZU, br. 82, str. 81.

[3] ARj. tj. Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika na svijetu izdaje JAZU u Zagrebu.

biblijske i liturgijske tekstove.[4] Od raznih oblika toga imena koje donosi ARj u praksi je problem između Bartolomej, Bartol i Bartul.

Na prvi pogled oblik Bartolomej je najbliži originalu i lako bi se čovjek mogao odlučiti za taj oblik, a to tim više što i ARj s. v. Bartolomej donosi nekoliko starih pisaca koji upotrebljavaju taj oblik.

Evo nekih svjedočanstava za oblik **Bartolomej:**

1. Acta Croatica — Hrvatski spomenici I, Zagreb 1898 (izd. JAZU) str. 72, iz god. 1275.
2. Nikola Dimitrijević, Dubrovčanin, iz 16. st. (objavljeno u 5. knjizi »Stari pisci hrvatski«), str. 27.
3. Franjo Glavinić, franjevac, Cvit svetih . . . Venetiis 1628, str. 289.
4. Hrvatski urbari — Urbaria . . . I, Zagreb 1894 (izd. JAZU), ne navodi niti jednom odlik Bartolomej.

Usudio bih se reći da danas ne postoji ni jedan čovjek u Hrvatskoj koji se zove Bartolomej.

Naš je narod to ime tako usvojio i pohrvatio da mu je dao i oblik Bartol. Svaki se, naime, jezik služi i ekonomijom u izgovoru. Tako je opće poznata pojava haplologije i brahilogije. Kod vlastitih imena, posebno onih koja su duga (a to je baš ovaj slučaj!), najčešće se uzima samo prvi dio imena. Tako smo od naših imena Vladimir dobili Vlado, Zvonimir Zvonko, pa Rafael Rafo, Mihovil Mijo itd. Jednako od Mathaeus Mate ili Mato.

Oblik **Bartol** je vrlo poznat i raširen. Tako ga susrećemo:

1. Hrvatski spomenici — Acta Croatica I, Zagreb 1898 (izd. JAZU), str. 109. iz god. 1410; str. 113. i 114. god. 1414; str. 230. god. 1462; str. 242, god, 1465; str. 264. god. 1471.
2. Hrvatski urbari — Urbaria . . . I, Zagreb 1894 (izd. JAZU), str. 32. god. 1486; str. 57. god. 1486; str. 72. god. 1486 (osim imena Bartol, tu je i prezime Bartol - ić dva puta i Bartolovo selo); str. 377. god. 1664; str. 107. god. 1764.

Možda se nekome čini da je ovo pravi oblik to više što mnogi i danas tako pišu. Međutim, tko bi prihvatio ovaj oblik, taj bi se ustavio na pola puta u razvoju života te riječi. »U pozajmljenicama iz različitih jezika došlo je u nas — u — prema izvornome — o — : Antun prema Antonius; barbun prema barbone; baršun prema madž. barsony, iz sr. lat. barcanus, odakle i nj. Barchent; biskup prema snj. biskof a to prema grč. episkopos (— nadzornik); drum prema grč. dromos; Francuz prema njem. Franzose (Francez: Francais); Grgur prema grč. Gregorios (lat. Gregorius); Irud prema grč. Herodes; ljulj prema lolium; majur prema madž. major, iz njem. Meier; paun prema pavone; podrum

———————

[4] cf. G. Jurišić, Mihovil ili Mihael?, Služba Božja, VII (1967), br. 5—6, str. 367—70.

prema grč. hippodromos; račun prema razione; Solun prema grč. Thessalonike ili Salonike; Šimun prema lat. Simon; špijun prema spione; Tripun prema grč. Tryphone; dumna i duvna prema sr. lat. domna od domina; dunja prema grč. kydonion, kydonia, cydonia; kaluđer prema grč. kalogeros (dobar starac); kuhati prema njem. kochen; lutrija prema Lotterie; ružmarin prema rosmarinus; ruža prema rosa; ura prema hora, ora, grč. hora; ulje prema oleum, olio; Duklja prema Doclea«[5]. Moglo bi se navesti još bezbroj takvih primjera, kao: Pula prema Pola, Brijuni prema Brioni, milijun, prema milion itd. U samom kanonu imamo Šimun prema Simon i Kuzma prema Cosma.

Evo nekoliko dokaza u prilog oblika **Bartul**:

1. Acta Croatica — **Hrvatski spomenici I**, Zagreb I, Zagreb 1898 (izd. JAZU), str. **126. god. 1426.**
2. **Juraj Baraković, Vila Slovinska, In Venetia** 1614, str. 10, i 35.[6]
3. Ivan **Bandulović, franjevac,** Novo iztomačenje ... U **Bnetcih** 1626, str. **XVII** i **222.**
4. **Ivan Ančić, franjevac, Svitlost krstjanska** ... **U Jakinu** 1679, str. 114 i **Ogledalo misničko, U Jakinu 1681, str. 31.**
5. **Luka Terezić**, svećenik, Pokripljenje umirućih ... In Venetia **1704**, str. **XXI i 99.**
6. **Stipan** Margitić, franjevac, **Izpovied** krstijanska ... U Mlecie 1704, str. **XIX.**
7. Isti, **Fala od** svetih ... **U Mleci 1708,** str. 72.
8. **Jerolim Kavanjin,** Splićanin, **Bogatstvo** i ubožtvo, iz početka 18. st, str. **149.**
9. **Jeronim Filipović,** franjevac, Pripovidanje nauka krstjanskoga, U **Mleci 1750, str. 1 i 159.**
10. **Andrija Kačić Miošić,** franjevac, **Korabljica** ... U **Mlecih** 1760, str. 362.
11. Josip **Banovac,** franjevac, Razgovori duhovni ... U **Jakinu** 1763, str. **157.**
12. **Isti, Blagoslov od polja** ... U **Jakinu 1767,** str. 209.
13. **Juraj Vladimirović, knez, Likarije priprostite** ... U Mleci **1775,** str. 4.
14. Norini, **Pripisanje početka kraljevstva** bosanskoga ... **U Mleci** 1775. str. 65.

Trebalo bi spomenuti i pridjev **Bartulov** i **prezimena Bartul - ačić** i **Bartul - ović**[7] **koji nam** dokazuju **postojanje** i **upotrebu** oblika **Bartul**.

Moglo bi se na dugo i široko iznositi i pro i contra, i to vremenski do danas. Mislim da ovih nekoliko podataka jasno kažu da je oblik Bartul najčešći i riječ stvorena u duhu jezika. Smatram da bi ga trebalo zadržati u biblijskim i liturgijskim prijevodima.

* * *

Kad je već govor o kanonu, možda bi trebalo reći još dvije riječi.

---

[5] cf. B. Jurišić, Nacrt hrvatske slovnice I, Zagreb 1944, str. 57.
[6] cf. Citati pisaca uglavnom su uzeti prema ARj,
[7] cf. ARj. dio I, str. 191-a.

Bogu hvala, da smo se jednom složili i počeli zajednički raditi! Samo javna diskusija, mogućnost da svatko rekne svoje mišljenje, da se čuje et altera pars, da se iznesu svi razlozi i pro i contra — samo je to jedini pravi put u rješavanju ovih pitanja. Tek onda će redakcijska komisija moći konačno izabrati ono što je najbolje i što sigurno i većina zastupa.

Međutim, čini se da je baš ovaj naš prvi pokušaj ujedno i dosta veliki promašaj. Toliki katolički narodi već mole na svom jeziku kanon. Mi smo — odnosno naši pređi — molili kanon na svome materinskom jeziku još u ono doba kad ga je cijela kršćanska Evropa molila latinski. A danas smo, evo, u zakašnjenju. Lako bismo pregorili i to zakašnjenje, kad bismo bili sigurni da ćemo uskoro dobiti dobar prijevod koji ćemo moći mirno i relativno dugo upotrebljavati.

No, već je Vijeće za provedbu Uredbe o sv. bogoslužju priredilo **tri nova teksta kanona** koji će biti propisani za cijelu Crkvu. Vjerojatno će Biskupske konferencije pojedinih zemalja moći izabrati jedan ili drugi koji im se bude činio zgodnijim. A ovaj naš današnji, na kome s tolikom akribijom radimo, u skoroj budućnosti bit će redigiran i izmijenjen. (Zapravo je to već učinjeno. Tako je predsjednik Vijeća kard. Lercaro na nedavno održanoj Sinodi biskupa zapitao prisutne oce da li bi trebalo i same riječi konsekracije »bolje upriličiti biblijskim tekstovima«. Članovi Sinode kao predstavnici svojih episkopata i BK u velikoj većini odgovoriše da to treba provesti.)

A zašto se onda mi toliko mučimo, ako će naš novi prijevod kanona vjerojatno biti gotov onda (velik je posao: prevesti, složiti se, dobiti odobrenje BK u Zagrebu i Vijeća u Rimu, a zatim ga objaviti i tiskati i »učiniti uporabljivim«) kad možda budu objavljena tri nova i ovaj redigirani. Tad će se ostvariti ona narodna: »A sad Jovo na novo!«

Osim toga smatra se da prijevod kanona mora biti »posljednja riječ« i da za to treba angažirati sve stručne i druge snage. Usudio bih se reći da je kanon samo crkvena molitva — doista najuzvišenija i najčasnija — ali ipak samo molitva koja je i u prošlosti i danas u raznim crkvama imala i ima različite oblike. A ne smatra se potrebnim postaviti pitanje nadahnute Božje riječi — Svetoga Pisma — koje je kudikamo uzvišenije ratione auctoris i jednostavnije, ne

postavlja se — rekoh — pitanje tko i kako tu svetu riječ prevodi. Jednostavno se prihvaća što su nam dali pojedinci i to upotrebljavamo i u liturgiji.[8] Čini mi se da bi toj riječi trebalo posvetiti više pažnje negoli kanonu.

Svjedoci smo dekreta Vijeća za provedbu Uredbe o sv. bogoslužju kojim je odobreno kao liturgijska knjiga »Misal za sve dane u godini« (Makarska 1967). Možda je bilo uputno da se i kanon koji je u njemu također odobri ad interim. To više što taj kanon nije rad jednoga nego cijele grupe. Ako je trebalo ponešto izmijeniti, to se svakako moglo vrlo lako. U tom bismo slučaju imali Misal i u njemu sve. Jasno, ne kao konačnu riječ, nego kao i ostalo »ad interim«. A što je još važnije tisuće hrvatskih vjernika aktivnije bi doživljavalo Euhatistijsku Žrtvu i Gozbu nego što to sada doživljava slušajući još uvijek (prigodom koncelebracije i inače) kanon na latinskom ili nikako.

Živjeti treba danas! Ne znači to da se ne bi smjelo poduzeti sve kako bi se sutra bolje i sretnije živjelo!

J.

OKO NOVIH HRVATSKIH OBREDNIH TEKSTOVA

Ne bih bio nikada napisao ovaj članak po svojoj volji. Napisao sam ga samo za volju jednom uglednom svećeničkom prijatelju na njegovo više puta ponovljeno navaljivanje. Otimao sam se kolikogod sam mogao.

Eto, ima ljudi koji ovaj problem osjećaju mnogo neposrednije i osobnije od mene. A ja volim u liturgijskim pitanjima ostajati po strani, pa drugima prepustiti i inicijativu i odgovornost.

Nisam na tom polju stručnjak. Nije me to nikada posebno ni zanimalo, i ako, priznajem, i ja imam o tom svoje mišljenje: uvijek sam u načelu za kontinuitet, disciplinu, mirnije tokove, a protiv eksperimentiranja i ekstremističkih tendencija. Koješta što nam »liturgisti« naturaju ne smatram ni potrebnim, ni korisnim, ni ukusnim: ni sa stanovišta asketsko-molitvene psihologije, ni s onog pastoralnog.

---

[8] cf. K. Kosor, Bilješke o jeziku dosadašnjeg službenog Evanđelistara, Služba Božja, VII (1967), br. 5—6, str. 326—357.

postavlja se — rekoh — pitanje tko i kako tu svetu riječ prevodi. Jednostavno se prihvaća što su nam dali pojedinci i to upotrebljavamo i u liturgiji.[8] Čini mi se da bi toj riječi trebalo posvetiti više pažnje negoli kanonu.

Svjedoci smo dekreta Vijeća za provedbu Uredbe o sv. bogoslužju kojim je odobreno kao liturgijska knjiga »Misal za sve dane u godini« (Makarska 1967). Možda je bilo uputno da se i kanon koji je u njemu također odobri ad interim. To više što taj kanon nije rad jednoga nego cijele grupe. Ako je trebalo ponešto izmijeniti, to se svakako moglo vrlo lako. U tom bismo slučaju imali Misal i u njemu sve. Jasno, ne kao konačnu riječ, nego kao i ostalo »ad interim«. A što je još važnije tisuće hrvatskih vjernika aktivnije bi doživljavalo Euhatistijsku Žrtvu i Gozbu nego što to sada doživljava slušajući još uvijek (prigodom koncelebracije i inače) kanon na latinskom ili nikako.

Živjeti treba danas! Ne znači to da se ne bi smjelo poduzeti sve kako bi se sutra bolje i sretnije živjelo!

J. L.

OKO NOVIH HRVATSKIH OBREDNIH TEKSTOVA

Ne bih bio nikada napisao ovaj članak po svojoj volji. Napisao sam ga samo za volju jednom uglednom svećeničkom prijatelju na njegovo više puta ponovljeno navaljivanje. Otimao sam se kolikogod sam mogao.

Eto, ima ljudi koji ovaj problem osjećaju mnogo neposrednije i osobnije od mene. A ja volim u liturgijskim pitanjima ostajati po strani, pa drugima prepustiti i inicijativu i odgovornost.

Nisam na tom polju stručnjak. Nije me to nikada posebno ni zanimalo, i ako, priznajem, i ja imam o tom svoje mišljenje: uvijek sam u načelu za kontinuitet, disciplinu, mirnije tokove, a protiv eksperimentiranja i ekstremističkih tendencija. Koješta što nam »liturgisti« naturaju ne smatram ni potrebnim, ni korisnim, ni ukusnim: ni sa stanovišta asketsko-molitvene psihologije, ni s onog pastoralnog.

---

[8] cf. K. Kosor, Bilješke o jeziku dosadašnjeg službenog Evanđelistara, Služba Božja, VII (1967), br. 5—6, str. 326—357.

A što se tiče nevolja s liturgijskim tekstovima, pa i onima liturgijskim u širem smislu riječi — a samo se o njima u ovom članku direktno radi — nekada sam i ja na njih vrlo temperamentno reagirao: i s ironijom i izrugivanjem i ponekom persiflažom u bivšem »Katoličkom Tjedniku«. Ali danas sam od toga zauvijek digao ruke i — totalno resignirao. Vidim: nema koristi; sve je uzalud; ne možemo se mi od toga izliječiti. »Naturam expellas furca,!«

Kakogod — a ja to gledam i pratim više od pedeset godina — izađe u nas koji novi molitvenik, službeni ili neslužbeni, nova crkvena pjesmarica, novi evanđelistar, novi obrednik, novi prijevod misala, svaki ima drukčije tekstove: njihovim auktorima — a lako je kod nas postati auktor — kao da je najveće uživanje — kad mogu »ispravljati« svoje prethodnike. Mijenjaju izraze. Mijenjaju frazu. Mijenjaju konstrukcije. Mijenjaju red riječi. Bez puno skanjivanja, bez obrazloženja, bez prave potrebe, bez stručnog auktoriteta, bez širih konzultiranja, na bolje ili na gore, svejedno. Mnogo puta i na gore. Ja se, na primjer, za sebe nikad nijesam mogao oteti dojmu da je od naših evanđelistara (onih otkako imamo književni jezik) bio još najbolji onaj najstariji: Ivekovićev.

A kako to onda izgleda u praksi, znamo. Oni najozbiljniji i najdisciplinIraniji u svećenstvu, poslušaju, pa svake godine drugačije mole, predmole, čitaju, pjevaju, na iznenađenje i negodovanje vjernika. Uz riziko neprestanog pometanja i ispravljanja. Uzdišući ili s jedva prikrivenim sladogorkim osmjehom na usnama.

Kako se ne bi i osmjehivali! Evanđeoska je »priča« postala najprije »prispodoba«, a onda »poredba«, sve u jednoj generaciji. Sveti je Josip od »Brižnoga čuvara božanske obitelji« postao najednom njezinim »Skrbnim čuvarom«, od »Poglavice« Božjega imanja njegovim »Poglavarom« od »Zaručnika Bogorodičina« i »Čuvara Djevičina« »Zaručnikom Bogorodice« i »Čuvarom Djevice«, »Dike domaćega života« njegovim »Uresom« od »Strahote đavlima« »Strahom zlih duhova«. A oborili su mu za jedan stupanj (ili, gramatički, za dva) i njegove kreposti: od »prepravednog«, »prejakog«, »prepokornog«, »prevjernog« postao je samo »pravedni«, »jaki«, »pokorni«, »vjerni«: ostavili su mu, — Bog zna zašto, — tek dva superlativa: »Josipe prečisti« i »Josipe premudri«. Gospa se je već nekoliko puta prelazi iz ruha »Neoskvrnjene« u ruho »Bezgrješne«

(i obratno), a od »Zagovornice« je naša postala »Odvjetnica« (i obratno), od »Kraljice ispovijednika« najprije »Kraljica ispovjedalaca«, a onda »Kraljica priznavalaca«, od »Ružice tajinstvene« »Ruža otajstvena«. Molimo po njezinu zagovoru Gospodina, »da se vječnim zdravljem pameti i tijela radujemo«, ali i »da se neprestano radujemo duhovnom i tjelesnom zdravlju«; da mi koji smo, već kako bude, ili »po anđelu glasniku« ili »po anđelovu navještenju«, »spoznali« (ali i »doznali za«) utjelovljenje njezina Sina, »zavrijedimo slavno uskrsnuti«, ali i »k slavi usksnuća privedeni budemo«; »da dostojni postanemo obećanja Kristovih«, ali i da ih »budemo vrijedni«. Gospa kroz naša usta gdjekada govori Anđelu: »Budi mi po riječi tvojoj«, a gdjekada: »Neka mi bude po riječi tvojoj«. Nazivamo blagoslovljenim »njezino slavno uznesenje«: samo gdjekada »na nebo«, a gdjekada i bez neba. Bog ju je u krunici kako kada: ili »na nebo uzeo« ili »na nebo uznio«. A Isus nam je, »svet, svet, svet i presvet« »u oltarskomu sakramentu svetomu«, ali i »u oltarskomu Otajstvu Presvetomu«. Gdjekad mu uzdišemo: »Smiluj nam se!«, a gdjekada: »Smiluj se nama!« Gdjekada ga apostrofiramo: »Molimo te, usliši nas!«, a gdjekada: »Tebe molimo, usliši nas!« Već kako koji molitvenik donosi. Gdjekada nam je on »propet«, a gdjekada »raspet«; gdjekada je za nas »bio bičevan« i »trnjem okrunjen«, a gdjekada »bičevan bio« i »trnjem okrunjen bio«; gdjekada je »uskrsnuo od mrtvih«, a gdjekada »od mrtvih uskrsnuo«: već po jezičnoj ocjeni auktora. Gdjekada je »krotak i ponizan srcem«, a gdjekada je »blaga i ponizna srca«. Gdjekada je »pomirenje«, a gdjekada »pomirište« i »pomirba« naših grijeha. »Predragocjenom«, ali i »predgracjenjenom« svojom krvlju. Gdjekada nam »odnima«, a gdjekada »uzima« ili »oduzima« grijehe; nikada ih s nas ne »diže« (»tollit«). Nijesu nam uvijek na istoj cijeni ni naši dragi pokojnici. Jedamput im zaželimo: »Svjetlost vječna svijetlila im!«, a drugi put hoćemo da baš dobro utvrdimo korisnike, pa kažemo: »I svjetlost vječna svijetlila njima!« Da i ne spominjemo »sitnica«, kad — ili uporedo ili sukcesivno — i »vapimo« i »vapijemo«, kad nam Bog i »bdi« i »bdije«, kad uzdišemo i za »popravom« i za »popravkom« života, kad se molimo Bogu i da se »dostoji« i da se »udostoji« svoju Crkvu, već kako kada: »vladati« ili »ravnati«. A, po Bogu brate, zar da ništa drugo nije svejedno kažeš li: »zagovornica« ili »odvjetnica«, »ru-

ža« ili »ružica«! Zar, da ništa drugo, nije isto »propet« i »raspet«, ili, kako su neki također pisali i ispravljali »razapet«? Zar je za to potrebno, »iz čista mira«, svake druge godine mijenjati tekstove?

Samo nijesu svi ni među nama svećenicima u taboru »najozbiljnijih i najdiscipliniranijih«. Ima nas i s druge strane puno. Bližih mentalitetom i duhom auktorima naših molitvenika; autentičnih predstavnika našega hrvatskog i slavenskog temperamenta. Ti lijepo ispravljaju ispravljače i uvode po svojim crkvama, samostanima i župama svoje, »nove«, tekstove. Najedamput vidiš, kad pod misom uzmeš u ruke Evanđelistar, da pročitaš poslanicu i Evanđelje, kako je on sav od vrha do dna od stranice do stranice išaran ispravcima: župnik je prekrojio i poispravljao tekstove po svome ukusu. Ne može da trpi i smisao Evanđelja, od onih »kajkavaca« u Zagrebu. Samo u stvari ni ti njegovi ispravci nijesu ništa drugo nego dijelom nasilje na tekstu, a dijelom vrlo problematične, a samovoljne improvizacije. Ali, eto, čovjek se smatra suverenim auktoritetom i ne brine se puno ni za biskupa ,ni za auktoritet biskupskih konferencija i njihovu aprobaciju. A pokoji se opet njegov kolega u svemu drži onoga, kako je bilo »u doba otaca«; priznaje jedino »šćavit«. I jedan i drugi sasvim u stilu klerikalne omnipotencije: omnipotencije, koju svi mi na drugima kritiziramo, ali je svi na djelu i prakticiziramo. »Sic volo, sic iubeo!«

Nego, šalu na stranu ipak je sve to vrlo neozbiljno i diskvalifikantno. Svjedoči, koliko u nama ima prepotencije, a koliko malo smisla za disciplinu i autokritičnost. Bolesno smo individualistični: sve do anarhije. Ali i naivni i površni. Svatko sam sebe smatra najpametnijim; svatko hoće da u svemu bude mjerodavan i da u svemu baš on u najvišoj instanciji odlučuje.

Znak kakve superiorne kulture to svakako nije. Nejemci su još do neki dan molili Očenaš i Zdravo Mariju po formulama iz predluteranskoga doba (»der du bist im Himmel«, »zukomme uns dein Reich«, »auf Erden«, »in der Stunde unseres Absterbens«), a kod Engleza je sve do jučer u općoj upotrebi prijevod Svetoga Pisma pun sredovječnih jezičnih arhaizama. Posljednjih godina i kod njih je, dakako, drukčije: i njih je zahvatila psihoza novosti i sveznadarstva. Samo, drugo je pitanje, jesu li tim postali

kulturniji i duhom superiorniji. Princip će ozbiljnosti i pameti uvijek biti ono klasično: »Festina lente!« — Ne diraj u staro, dok se nijesi uvjerio da je novo — sigurno— bolje!

Uostalom, danas iza velike koncilske liturgijske reforme nije to više samo stvar kulture i ukusa, pa ni religiozne kulture i ukusa. Danas, kad više nijesu u igri samo molitve, obredne i neobredne, crkvene pjesme, prijevodi Svetoga Pisma, nego i tekstovi časoslova, obrednika, ponitifikala, misala, pa i same mise i misnoga kanona — sve to danas valja prevesti s latinskoga na hrvatski: po smislu vjerno, jezički ispravno, stilski elegantno i blagoglasno, bez kakofonija, a pjevane dijelove i u skladu sa službenim, normativnim, koralnim napjevima, — postaje to naprosto problem naše svećeničke savijesti: nešto od čega se više ne može nitko dezinteresirati, komu je Bog, koga u liturgiji slavimo, velik i drag, riječ Božja sveta, ugled i dostojanstvo Crkve i njezina bogoslužja na srcu. Tu više ni pod kojom izlikom nema mjesta nonšalantnosti, improvizacijama, eksperimentiranju, anarhiji, slučajnostima, samovolji. »Sancta sancte!« Svi smo za to odgovorni. I svi — svatko po svome položaju — moramo što najviše možemo doprinijeti da misni — a onda po mogućnosti i svi drugi liturgijski — tekstovi budu prevedeni na relativno najsavršeniji način. Uz pune garancije. S najvećom ozbiljnošću. Uz suradnju najkvalificiranijih i najauktoritativnijih ljudi s područja koja su tu tangirana: teološkog, biblijskoga, liturgijskog, glazbenog, te osobito jezično-stilskog. Ni u jednom slučaju ne mogu o tom — kako je kod nas dosada obično bilo — odlučivati pojedinci. Pa ni pojedinci stručnjaci. Pa ni pojedinci s najviših crkvenih mjesta. Nema nitko prava da jednim potezom pera nameće čitavu jednom narodu i čitavoj jednoj Crkvi novi »lex orandi«. Mora to biti djelo jednog auktoritativnog i sa svake strane reprezentativnog kolektiva. I djelo izvršeno pod nadzorom cjelokupne crkvene javnosti. U svakom stadiju radova mora ona biti u mogućnosti da rad prati u svim njegovim detaljima. I da iznosi svoje prijedloge, primjedbe, sugestije, opažanja, prigovore, kako bi se svi momenti i sva mišljenja mogla uzeti u obzir, odmjeriti, ocjeniti. Pa da konačni rezultat doista bude rezultat općih napora i svestrane analize i suradnje. Nešto, što će u svakoj točki biti solidno motivirano i u svakoj točki moći podnijeti kritiku.

A razumije se da se to ne će moći učiniti u kratko vrijeme. Ako igdje, tu hitnja nije na mjestu. Neka slobodno prođu godine, ali da dobijemo nešto što će biti na čast i auktorima i našoj crkvenoj javnosti. Kad su poneki veliki katolički narodi na svojim nacionalnim katekizmima radili godinama prije nego što su ih definitivno redigirali (njemački katekizam je za to najbolji primjer), možemo to i moramo — i mi na svojim najsvetijim liturgijsko-bogoslužnim i teološkim knjigama. Svaki nacrt valja najprije iznijeti na referendum: i pred biskupe, i pred svećenstvo, i pred katoličku javnost. I po više puta. A sve dotle treba čekati s definitivnim i auktoritativnim tekstovima. Što se u međuvremenu od liturgijskih knjiga bude davalo u ruke svećenstvu i vjernicima, mora biti samo privremeno i eksperimentalno. I po formi privremeno i eksperimentalno. Ne smije to biti neekonomično, skupe reprezentativne edicije, za koje bi bilo šteta, da već za koju godinu odu u arhiv ili u peć. I s njima čitavi kapitali. Ali jedinstvene moraju biti u svakoj i od tih prethodnih faza. Za njima i tada mora stajati auktoritet i stručnost. Traži to obrana jedinstvenosti, tako draga i crkvenoj tradciiji i vjerničkim masama. Ozbiljnost i sustavnost mora obilježivati čitav taj historijski posao i pothvat.

Eto, to je misao svećenika koji je od mene zatražio da napišem ovaj članak. Misao koju i ja u cijelosti potpisujem i s njim dijelim.

Posve konkretizirana glasila bi po prilici ovako:

Mora se za redakciju liturgijskih knjiga u novom hrvatskom bogoslužju — iza konzultiranja sa svim kompetentnim faktorima — izbaciti, širok i reprezentativan odbor najboljih stručnjaka iz svih naših krajeva, pokrajina i dijeceza: širi i uži. Od biskupa, teologa, bibličara, liturgičara, pastoralaca i jezičnih i stilističkih stručnjaka: svećenika i katoličkih lajika. I rad toga odbora mora biti javan. Odbor mora o svome radu periodički, redovito i opširno, buletinima i kroz časopise — izvještavati crkvenu i katoličku javnost: kako bi se mogle provoditi široke ankete, a njihovi rezultati pojedinačni i kolektivni dostavljati Odboru na dalje proučavanje, ocjenu, obradu. I akcije ne treba perfektuirati, dok se ne postigne neka vrsta opće moralne suglasnosti o svim tekstovima: dok se ne iskritiziraju svi glavni problemi. A dakako, da ta moralna suglasnost nikada ne će moći biti identična sa »liberum veto« pojedi-

naca i skupina. Sve nas složiti, praktično je, osobito kod nas, nemoguće. Ako igdje, tu bi se obistinila ona »Quot capita, tot sensus!« Na »»sententiae singulares «ne bi se trebalo obazirati, i ako bi i njih trebalo saslušati. Glavno je da se ni u kojemu slučaju ne usvaja ništa protiv čega je velika većina, a da se usvoji sve ono u čemu se više manje svi slože. Prije toga ne bi trebalo uopće uvoditi u praksu (službenu i obligatnu) novih tekstova, ako to pozitivno ne traže rimske direktive — ili ih u protivnom slučaju treba uvoditi — u jednostavnoj i jeftinoj opremi — a izričitom izjavom, da su oni samo privremeni i eksperimentalni i da će se istom kasnije definitivno redigirati i publicirati.

U pojedinosti ne želim ulaziti, i ako je naša svećenička javnost — to svi vidimo — puna prigovora dosadašnjim tekstovima. Prigovora opravdanih i neopravdanih. Nekoliko posve opravdanih. Odbor treba da ih prikupi, klasificira i ispita: sve te i prigovore, i sugestije, i prijedloge. Pa nam onda — makar i iza godine solidna i sustavna rada — ponudi nešto čemu nitko ne će moći prigovoriti, osim uz riziko da ostane osamljen i blamiran. I čemu će se svi onda morati disciplinirano i ponizno prikloniti i prilagoditi, u duhu plemenitoga katoličkoga jedinstva javne i kultičke molitve.

Možda bismo se, eto, baš na toj bazi mogli svi okupiti i složiti. A, da ništa spao bi s nas zao glas koji nas je dosada bio: da smo ljudi koji ne znaju za disciplinu, organizaciju, sistem!*)

Dr. Č. Čekada

* * *

*) **Opaska pisca:** Ovaj je članak već bio u cijelosti napisan, kad je pred zadnju konferenciju naših biskupa u Zagrebu (12. do 14. rujna o. g.) bilo ponovo postavljeno pitanje teksta za hrvatski misni kanon.

Kako se vidi iz bilješke: »Drugo plenarno zasjedanje Biskupske konferencije«, u »Glasu koncila« od 24. IX. o. g. br. 19., naši su se biskupi u toj stvari u bitnosti odlučili baš za proceduru za koju pledira i ovaj članak. Elaborat i prijedlog stručne komisije kojoj je izrada teksta bila povjerena (a tako i druga dva privatno objavljena prijevoda), najprije će se publicirati u javnosti, kako bi svatko od zainteresiranih i dobronamjernih mogao iznijeti svoje opaske, ili eventualno i protuprijedloge, dok definitivnu odluku Episkopat pridržaje sebi

Držim, da će ovu odluku svi pozdraviti kao umjesnu, ozbiljnu i razboritu.

NAPOMENE UZ NOVI PRIJEVOD KANONA

Sva je prilika da su prevoditelji Kanona tumačeći tekst Kanona u njegovu izvornom značenju gubili s vida nešto od njegove sadašnje stvarne izražajne snage. Bogatstvo njegove misli ponegdje se više ili manje okrnjelo, što sada još nije nakana Crkve. Ona traži što cjelovitiji i doslovan prijevod koji će uščuvati svu izražajnu moć i bogatstvo sadašnjega teksta. Kao potvrda za tu postavku neka mi posluži pismo »Savjeta za sprovođenje liturgijske Konstitucije«, upućeno Predstavnicima biskupskih konferencija dne 21. lipnja 1967, a izašlo je i u »Notitae« br. 31-33, str. 288-296. Citat se nalazi na posljednjoj stranici:

»Ovaj prijevod (Kanon) mora biti doslovan i **cjelovit.** Tekstove treba uzeti potpuno kakvi jesu i **ni na kakav** ih **način** nije dopušteno krnjiti ni **pojednostavnjivati.** Duhu živog jezika treba ih tek **čedno diskretno prilagođivati.** Stručnjaci neka ovaj propis prihvate dobronamjerno, budući da je za sada potreban. Ne valja preskakivati pojedinih etapa. Doći će i vrijeme stvaranju. Onda će nestati ovih ograničenja sapetoga doslovnog prevođenja. Ali sada smo još u stadiju što boljeg **otkrivanja sve bogate** liturgijske **baštine** kako bismo od nje živjeli.«

U tom sam duhu pokušao dotjerati predloženi tekst i evo ga ovdje. Sva mjesta koja sam promijenio, potcrtana su, uz njih sam stavio i bilješke prema brojevima, gdje navodim razloge, zašto mi se predloženi tekst ne sviđa, odnosno, zašto sam ga na takav način promijenio. Brojevi na početku odgovaraju onima iz Vjesnika đakovačke biskupije god. XX br. 10, str. 176—178.

Kanon:
»Te igitur«

1. Tebe, dakle, **Oče blagi**[1]
2. po Isusu Kristu, Sinu **tvome**, Gospodinu našem[2]
3. smjerno i **vruće** molimo[3]
4. **da razdragan blagosloviš**[4]
5. ove darove **i prinose,**[5] **ove svete i neokaljane** žrtve[6]
6. **koje** ti **prije svega prikazujemo**[7]
7. **za** tvoju **Crkvu,**[8] svetu i **sveopću**[9]
8. **budi tako dobar, pa je**[10]

9. **smiruj i** čuvaj, **usklađuj**[11] i ravnaj
10. **širom cijele kugle** zemaljske[12]
11. skupa sa slugom **svojim**,[2] papom našim I.
12. i s biskupom našim I.
13. **te** sa svima pravovjernim **i onima**[13] **što im je stalo do**[14]
14. katoličke i apostolske vjere.
15. Spomeni se, Gospodine[15] **slugu i službenica** svojih[16]
16. i svih **prisutnih**[17] (ili: **ovdje nazočnih)**
17. **jer ti vidiš**[18] njihovu vjernost
18. i znaš im odanost;
19. **za njih** ti prinosimo ili ti **sami prikazuju**[19]
20. ovu žrtvu **hvale**
21. za **se** i za sve **svoje**[21]
22. **kao cijenu**[22] **vlastitih duša**
23. **u nadi da postignu**[23] spasenje (ili: s **nadom da se domognu)**
24. i **dođu do nevinosti**[24] (ili: **neraspaljiva spasenja**[25]**)**
25. pa ti, Bože vječni,[2] živi i istiniti,
26. **izražavaju** svoje **najdublje želje**[26] (ili: **iskazuju** darove svoje odanosti).[27]
27. S Ljubavlju[27] (ili: **imajući u vidu općinstvo svetih)**[28]

dodatci za neke blagdane:

28. (zajednički uvod:) **slavimo** presveti dan (na Uskrsno bdijenje: presvetu noć gdje) (usp. bilješku 33)

Božić: (noću: **svetu** noć gdje)[30] kad nepomućeno djevičanstvo[31]

28. (nastavak Božićnog:) blažene Marije **pokloni** (ili: **dade)**[32] ovome svijetu Spasitelja, i . . .

Bogojavljenje: **kad**[33] se **tvoj** jedinorođenac, **što u tvojoj** slavi dijeli s tobom vječnost,[34] pojavi **vidljiv i tijelesan**[35] (ili: vidljivo **utjelovljen)** u **pravoj puti našoj,**[36] i

28. Veliki Četvrtak: **Kad** se Gospodin **naš** Isus Krist **preda za nas**[37]; **i** Uskrs: Gospodina **našeg**[38] Isusa Krista **u tijelu**[39]; Uzašašće: kad je Gospodin **naš,** jedinorođeni Sin tvoj, smjestio **desno u** tvojoj slavi[40] **sebi usvojenu**[41] **našu krhku narav**[42]

28. Duhovi: **duhova,**[43] kad se Duh Sveti **objavi** apostolima u **bezbroj**[44] jezika i . . .

29. **štujemo** uspomenu[45]

30. ponajprije (na Božić se dodaje: **baš ove** ili: **same ove)**[46] slavne Marije vazda Djevice

31. **što je rodila**[47] za sve gornje blagdane osim Duhova tu se dodaje: **tog istoga**[48] Boga i Gospodina **našeg**[49] Isusa Krista;
32. **pa blaženoga** Josipa,[50] zaručnika **netom spomenute**[51] Djevice
33. te blaženih apostola i mučenika tvojih[52]
34—36. Petra i Pavla, Andrije, Jakova, Ivana, Tome, Jakova, Filipa,
37. **Bartola**,[53] Mateja,
38. Šimuna i **Tadije,**[54]
39—43. Lina, Kleta, Klementa, Siksta, Kornelija, Ciprijana, Lovre, Krizogona, Ivana i Pavla, Kuzme i Damjana
44. i **sviju** svetih tvojih (ili: i svih **tvojih** svetih);
45. po njihovim zaslugama i molitvama
46. daj da **nas** tvoja **zaštita**
47. **svagda pouzdano krijepi i čuva**[55]
48. po istom Kristu, Gospodinu našem. Amen.
49. Ovaj, dakle, prinos
50. **službe naše**[56]
51. pa i **cijele**[57] **svoje** obitelji[58]

Dodatci za blagdane

Zajednički uvod: **što** ti prinosimo[59]

Veliki Četvrtak: **da proslavimo dan kada**[60] Gospodin **naš Isus** Krist **preda** učenicima **svojim na štovanje**[61] **otajstva vlastitoga**[62] Tijela i Krvi . . .

51. (dodatak za Uskrs i Duhove iza zajedničkoga uvoda:) i za one koji si se **dostojao** (ili: **htio:)**[63] **preporoditi vodom i Duhom Svetim,**[64] **udijelivši im**[65] otpuštanje sviju grijeha,
52. molimo, Gospodine, **blagostivo** (ili: **blagonaklono)**[66] primi
53. i daj **našim danima osjetiti** svoj mir[67]
54. **te** odredi
55. da **izbjegnemo vječnoj osudi**[68]
56. **ubrojivši se u stado** (ili: **pridruživši se stadu)** tvojih **izabranika**[70]
57. po Kristu, Gospodinu **našem** . Amen.

»Quam oblationem«

58. Molimo te, Bože, **budi tako dobar**[70]
59. **pa** ovaj prinos **u svemu**
60. **blagoslovi,**[71]
61. prihvati,
62. **potvrdi,**
63. **uskladi sa svojim nam**jslima[72]
64. i **nađi vrijednim**[73]
65. da nas **počasti samim Tijelom i Krvlju**[74]
66. ljubljenoga Sina tvoga
67. Gospodina **našeg** Isusa Krista (usp. bilj..[38]

drugi način:

65—67. da nas **darom vlastitoga Tijela i Krvi pohodi sam tvoj ljubljeni** Sin, **Gospodin naš Isus Krist**.

»Qui pridie«

68. Dan prije no što će podnijeti muku

Dodatak za Veliki Četvrtak: za spasenje naše i sviju, **to znači,** danas[75]

69. uze **on** kruh[76]
70. u svete i časne ruke **svoje**[77]
71. **te** podiže oči **k** nebu[78]
72. **za tobom,**[79] Bože,
73. **Ocem svojim svemogućim**[79]
74. **pa ga u znak zahvalnosti** blagoslovi[80]
75. razlomi
76. i dade svojim učenicima
77. govoreći:
78. Uzmite i blagujte od njega svi:

Konsekracija

79. OVO JE, **NAIME,**[81] TIJELO MOJE.
80. Pošto su večerali
81. uze **on**[76] **tako**[82]
82. i ovu **sajnu**[83] čašu
83. u svete i časne ruke **svoje**[77]
84. **pa je i opet u znak zahvalnosti**[80] **blagoslovi**
85. i dade svojim učenicima
86. govoreći:

87. Uzmite i pijte iz nje svi:
88. OVO JE, **NAIME,**[84] ČAŠA KRVI MOJE
89. **NOVOG**[85] I VJEČNOGA SAVEZA
90. — OTAJSTVO VJERE —
91. KOJA ĆE SE PROLITI ZA VAS I ZA MNOGE
92. NA OTPUŠTENJE GRIJEHA.
93. **Gdje god**[86] **vi odsele**[87] **činili ovo,**
94. bit će to **uvijek**[88] spomen na me.

»Unde et memores«

95. Stoga se i[89] **sjećamo,**[90] Gospodine
96. mi, **tvoji**[91] sluge
97. **pa i**[92] puk **tvoj sveti**
98. **toli** blažene muke **kao i**[93] uskrsnuća od mrtvih
99. **te**[93] slavnog uzašašća **na nebo**[94]
100. **tog** istoga (usp. bilješku 50) Krista, Sina **tvoga,** Gospodina **našega** (usp. bilješku 2)
101. **pa u darovima što ih poklanjaš**[95]
102. **prikazujemo**
103. **prejasnom**[96] veličanstvu **tvome** (usp. bilješku br. 2)
104. žrtvu čistu
105. žrtvu svetu,
106. žrtvu neokaljanu,
107. kruh **sveti** života **vječnoga** (usp. bilješku br. 2)
108. i čašu **neprolaznoga**[97] spasenja.

»Supra quae propitius«

109. **Dostoj se**[98] **pogledati** na to[99]
110. **blagonaklona i vedra** lica[100]
111. **da te razdraga**[101]
112. **kako si se htio uzradovati”**
113. **darovima sluge svoga,**[102] **pravednog** Abela[103]
114. te žrtvom praoca **našeg** Abrahama[103]
115. **kao i onom** što ti[59] prinese veliki svećenik tvoj Melkizedek,
116. **svetu žrtvu,**[104] **neokaljanu hostiju.**

»Supplices te rogamus«

117. Ponizno te molimo, svemogući Bože
118. zapovjedi
119—120. da ruke **svetog**[103] anđela tvoga prenesu ovo
121. na tvoj uzvišeni žrtvenik
122. **pred lice**[105] **božanskoga** veličanstva **tvoga**
123. **kako bismo** svi koji **ćemo primiti**[106]
124. **s ovog oltara u dio**[107]
125. presveto Tijelo i Krv Sina **tvoga**
126. **došli do punine**[108] **svih nebeskih milosti**
127. **i blagoslova**[109]
128. po istom Kristu, Gospodinu **našem**. Amen.

»Memento mortuorum«

129. Spomeni se,[15] također, Gospodine
150. slugu i službenica[16] svojih
151. koji nas pretekoše
152. obilježeni pečatom vjere,
133. **a počivaju**[110] **u snu mira** (ili:
a obuze ih[111] **spokojan san)**
134. Usrdno molimo, Gospodine,
135. **da** njima i svima **preminulim**[112] u Kristu
136. **udijeliš** mjesto[113] **blagog**[114] osvježenja
137. svjetlosti i mira:
138. po Kristu, Gospodinu **našem**. Amen.

»Nobis quoque peccatoribus«

139. I nama grešnim slugama **svojim**[115]
140. koji stavljamo **svoje nade**[116]
141. u bezdan milosrđa **tvoga**
142. **iskaži neku milost učešća**[117] u društvu
143. **sa svetim** apostolima i mučenicima **svojim**[118]
144.—149: s Ivanom, Stjepanom, Matijom, Barnabom, Ignacijem, Aleksandrom, Marcelinom, Petrom, Felicitom, Perpetuom, Agatom, Lucijom, **Janjom**[119] (ili Agnezom), Cecilijom, Anastazijom,
150. i sa **svim svecima svojim**[120]
151. daj nam, **molimo**[121] **udjela u njihovu društvu**[122]

152. ne **kroječi pravdu po zasluzi**[123]
153. već **povlasticom svoga praštanja**[124] :
154. po Kristu, Gospodinu **našem**. Amen.

Završna doksologija:

155. Po njemu, Gospodine, sve ovo dobro **neprestano**[125]
156. stvaraš,
157. posvećuješ,
158. **oživljuješ**[126],
159. blagoslivlješ
160. i nama daješ.
161. Po njemu[127], s njime i u njemu
162. **ide**[128] tebi, Bogu Ocu svemogućemu,
163. u jedinstvu Duha Svetoga
164. svaka čast i slava:
165. **po**[129] sve vijeke vjekova.
166. Amen.

Bilješke

1. »**Clementissime Pater**« — protivno je značenje riječi u izražaju dobrote i blagosti. Držim da bi možda bio još točnije pogođen smisao latinskog originala kad bismo preveli: dobri Oče, ali sam tu riječ izostavio da se ne ponovi u istoj rečenici — usp. redak 8! usp. Karl Eunst **Georges**: **Ausführliches** lateinisch-deutsches **Handwörterbuch** aus den Quellen zusammengetragen und mit besonderer Bezugsnahme auf Synonymik und Antiquitäten under Berücksichtigung der besten Hilfsmittel, Benno Schwabe Verlag, Basel 1962, 11. Auflage, II. Band str. 1205. Usp. također **Menge-Güthling**: **Enzyklopädisches Wörterbuch** der lateinschen und deutschen Sprache I. Teil, Langenscheidt KG-Verlagsbuchhandlang Berlin-Schöneberg, 14. Auflage 1963, str. 131: značenja su: sanftmütig, sanft, mild, schonend, a tek je sitnim slovima kao sporedno značenje i gnädig, schonend, nachsichtig.

2. **Poredak** je **riječi vjeran** originalu, »djeluje pjesnički«, »nije arhaizam nego dio suvremenih stilističkih sredstava«, naglašava Stjepan Babić u članku: »O priređivanju . . . liturgijskih tekstova na hrvatskom jeziku« usp. Služba Božja god. VII, br. 4, str. 249!

3. »**Rogamus ac petimus**« ne izražava toliko nježnost ili usrdnost; koliko snagu molbe. Tu se radi o sklopu »hendiadioin«, gdje treba što točnije uočiti i jednakost i različitost riječi. »**Rogamus**« znači »beteln« u ovom sklopu, a »**petimus**« silu molbe. Usp. **Herman Menge**: Repetitorium der Lateinischen Syntax und Stilistik, Max Heuber Verlag, München, 1965. 14. Auflage str. 138, usp. još **Georges**: Handwörterbuch str. 2405 (II. Band).

4. »**Uti accepta habeas et benedicas**« je slična konstrukcija »hendiadioin«, jer se analizom izraza može utvrditi kako su izmedu sebe srodni. »**Accepta habeas**« ističe unutrašnje čuvstvo, »**benedicas**« to izražava riječima Prevodiocu je to izmaklo u Vijesniku đak. biskupije. Najvjerniji bi, dakle, prijevod bio: da razdragan blagosloviš ili da od srca blagosloviš. Treća bi mogućnost bila: da razdragan primiš i blagosloviš — ili što slično.

5. »**Haec munera**« — riječ »haec« ispuštena je u prijevodu. Ipak sam nastojao dati neku sličnost izražaju latinskog teksta, pa bi prijevod dopustio prema svojoj prirodi tri znaka križa, Tekst, naime, koji to ne dopušta kao đakovački nije vjeran originalu, budući da taj još nije izmijenjen, pa mora i danas pružati mogućnost da se kroz muke pogodi kad bi ti znakovi bili na mjestu.

6. **»Haec sancta sacrificia illibata«** onako skromno kao i original daje naslućivati interpretaciju koju je đakovački **Vjesnik** razvio, a može se naći i u Jungmannu: Missarum **Sollemnia Zweiter Band**, Wien **1949**, Verlag Herder, str. 184. Ovaj je moj prijevod ipak doslovan, što bih se jedva usudio ustvrditi za onaj iz Vjesnika.

7. **Imprimis«** je vjernije prevedeno riječju »prije svega«, nego »ponajprije«, pogotovo ta riječ dopušta i raspored riječi prema latinskom originalu.

8. Latinska riječ **»pro«** ima, istina, u crkvenoj latinštini i značenje »u ime«, taj smisao riječi lijepo i pristaje na ovome mjestu i mnogo kazuje. Možda pogađa u svoj dubini i jedan dio autentične, izvorne misli, ali ujedno gubi na izražajnosti koju riječ »pro« ima u ovome tekstu i u crkveno-latinskom jeziku, što će znatnije izbiti na javu u retcima 10-13. U crkvenoj latinštini, napose u molbama ove vrsti ima riječ »pro« značenje, kojemu najbolje odgovara hrvatska riječ »za«, premda je tako jedan dio izvorne misli, koju prevodilac u Vijesniku ističe, manje jasan, ali što možemo, kad ta nejasnoća dolazi kao baština iz originala, pa je za sada ne bi trebalo krnjiti obzirom na širinu i bogatstvo izraza. »U ime« ističe samo zastupanje nekoga, a »za« i »pro« izražava ujedno i nakanu i zastupanje, premda zastupanje manjom snagom izražava. Držim da za sada treba to trpjeti. (Usp. Jungmann: Missarum Sollemnia str. 186, gdje pokazuje da se tu radi o molitvi nalik na one iz Velikog Petka!)

9. **»Catholicam«** je u ovom kontekstu zgodnije i ispravnije prevesti riječju »sveopći« nego katolički. Takav, naime, izraz lakše podnosi pomisao na: pacificare, adunare digneris, što je prevoditelj u Vjesniku vjerojatno baš radi izraza »katolički« iskrivio, pribojavajući se njihove upotrebe, budući da je mislio kako katolička Crkva ne može biti razjedinjena niti u njoj ima mjesta kakav pravi nemir. Osim toga takvu konstrukciju priželjkuje i druga riječ: toto orbe terrarum.

10. **»Digneris«** prevedeno je nešto slobodnije, jer taj konjuktiv znači namjeru ili zapovijed (usp. Gortan: Gramatika § 522). Osim toga molba »udostojte se« sasvim se adekvatno može izraziti riječima: »Budite tako dobri . . .« U neku je ruku taj izraz i zgodniji od sasvim doslovnoga prevođenja, što dolazi do izražaja prilikom prevođenja riječi **»Quam«** Taj izraz ovdje ne znači samo »koju«, kako je preveden u Vjesniku, nego je gramatički zamišljena ili kao relativno povezivanje ili kao finalno relativna rečenica. Usp. Veljko Gortan: Lat. gramatika Zgb. 1954, § 341 i Rudolf Južnić: Lat. slovnica Ljubljana 1952. § 275. U takvoj vezi »qui = = et is, quae = et ea, quod = et id« itd. U našem je prijevodu to tako prevedeno, a onaj »pa je« može se shvatiti i kao posljedična rečenica, dakle relativno konsekutivna rečenica . . .

11. **»Adunare«** najprije ne znači »skupljaj«, kako je to preveo Vjesnik. Skupljati znači sabirati u Crkvu one koji još nisu u njoj, dok »adunare« znači ujedinjivati, usklađivati one koji na neki način već pripadaju Crkvi, samo možda ne sasvim.

12. U **»Toto orbe terrarum«**, istina, riječ »orbis« za sebe znači prije svega krug **(orbis)**. Ipak u sklopu **»orbis terrarum«** ta riječ znači jedino »die ganze Welt«, dok hrvatska riječ »krug zemaljski« znači doslovice krug. Usp. Nenge-Güthling: Encyklopädisches Wörterbuch, I Teil str. 530. Riječnik Akademije V, str. 622. U takvom bi smislu krug zemaljski značio npr. ekvator, ili pak granice kakve zemlje. Daleko je adekvatniji izraz: »širom cijele kugle zemaljske.« **»Toto orbe terrarum«** je u latinskom tekstu bez prijedloga, ali ga hrvatska konstrukcija iziskuje. Čini mi se ipak zgodniji izraz »širom« nego »po«, zgodniji »cijele« nego »sve«.

13. **»Atque«** u originalu širi vidike, pa je stoga nužno potreban i u prijevodu. Vjesnik vidike suzuje!

14. **»Cultores«** — sama riječ može značiti i promicatelje i one kojima je promicanje službena dužnost, ali može značiti i one koji su samo štovatelji. Dobro je da ova širina ostane i u prijevodu, pogotovo danas kad Crkva priznaje i svjetovnjacima službenu dužnost brige oko širenja prave vjere i gdje pokazuje veliku sklonost ekumenskim vidicima. Ovdje se takvi vidici barem dopuštaju, a prijevod je, čini mi se vjerniji smislu latinskog izražaja, premda ne mislim da ne bi bilo moguće naći i ljepšeg izraza.

Takvo tumačenje riječi »cultores« kakvo sad spominjem, dopušta npr. Jungmann, ndj. str. 190: »Mit, apostolicae fidei cultores' diejenigen bezeichnet sind, die den katholischen und apostolischen Glauben hochhalten.« Nadodajem, zašto ne bismo smjeli misliti i na one izvan Crkve, budući da mogu i oni na svoj način sudjelovati i u smirivanju i u sjedinjavanju pa čak i u čuvanju i upravljanju Crkve. Crkva je otajstveno tijelo, živi organizam, njegove su snage prema koncilskim shvaćanjima na djelu i izvan granica materijalne Crkve.

Time bi bila završena prva molitva: »**Te igitur.**«

Prilikom svršetka htio bih naglasiti još načelno kako je prijevod te molitve u Vjesniku bitno okrnjen i mijenjan.

Molitva u đakovačkom vjesniku svojevoljno dodaje svoj **10. redak, koji** je zapravo ponovljen 6 redak, a u latinskom ga **originalu na tom mjestu** nema. On zaoštrava prevodiočevu interpretaciju riječi »pro« kako je navedeno u napomeni br. 8.

Ujedno daje tekstu neko siromaštvo, ukoliko mu suzuje značenje: Originalni tekst dopušta mogućnost da i papa i biskup i oni kojima je stalo do katoličke i apostolske vjere sudjeluju u Božjem smirivanju, čuvanju, usklađivanju i upravi crkve, što je u prijevodu potpuno nemoguće, ako slijedimo Vjesnik.

Nepravilno prevođenje riječi »pro« iziskuje u Vjesnikovu prijevodu još jednu nevjernost: **»haec munera«** nije adekvatno izraženo riječima: »koje od srca dajemo.« Prevoditelj je izgubio s vida činjenicu da se iza dokidanja blagoslova tekst nije promijenio, kako sam napomenuo u 5. bilješci, a pogotovo je krivo prevedeno **»haec sancta sacrificia illibata«**, budući da je to unošenje njegove vlastite misli u tekst, koje tamo ne možeš naći sve kad je gledaš i pod sitnozorom. Riječi koje tamo još nalazimo: »Koje od srca dajemo« sasvim su slobodna interpretacija latinskoga »haec munera«, jer su zapravo dublet već i onako ponavljanog retka 6, koji ponavlja još kako maločas vidjesmo i u 10. retku te tako unosi zbrku u originalnu misao, naglašavajući jednu, a dokidajući drugu mogućnost, koju uostalom i P. Jugmann u n. dj. i te kako naglašava: »Das führt weiter zur Nennung derjenigen, durch die Gottes Geist die Kirche leiten und als sichtbare Gemeinschalft zausmmenhalten will . . . In römischen Kanon stehen an dieser Stelle als altüberlieferter Grundtext die Worte **»una cum** famulo tuo papa nostro.« (Jungmann: Missarum Sollemnia, str. 188-189).

Time je završena prva molitva i prelazimo na drugu: **»Memento«**.

15. **»Memento«** bi se moglo doslovnije prevesti riječju »sjeti se«, ali je ipak zgodniji izraz »spomeni se«, jer odaje neki prizvuk poštovanja i tradicionalniji je.

16. **»Famulorum famularumque** tuarum «nije doslovce isto što i **čeljad.** Taj izraz ne označuje posebno muški posebno ženski rod, niti ističe službu. **Riječ »Čeljad«,** napokon u nekim našim krajevima nema sakralnog prizvuka. Bilo bi malo ekumenski kad bismo pravili pritisak na te krajeve te bi se nevoljko osjećali kad bi pod Kanonom čuli izraz što vrijeđa njihove osjećaje. Držim da treba prijevod imati i takve momente u vidu.

17. **»Circumstantes«** ne znači samo onih što »stoje« nego svih prisutne. Usp. Menge-Güthling n. dj. str. 126: herumstehen, umherstehen je doslovno, u prenesenom smislu pak znači: **umgeben, umringen,** umlagern, bedrängen. Toga smisla hrvatska riječ **»oni koji okolo stoje«** ne dopušta, pa prijevod nije adekvatan. Zbog današnjih prilika (u crkvi ima i staraca i klupa), moramo se, dakle, odreći doslovnoga prijevoda, pa uzeti samo preneseni smisao, kako bismo bili adekvatni u cjelovitom prijevodu.

18. **»Tibi cognita est«** znači »tebi je **sada** očita« ili očevidna. **Netočan** je prijevod »ti si spoznao«. Tibi cognita est znači isto što i cognitam **habes.** Usp. Herman Menge: Syntax str. 13, 58, usp. Georges n. dj. I Band str. 1243. Budući da naša riječ »očitost«, »tebi je očita« ističe oko, držim da ne će biti odveć velika sloboda što sam izraz »tibi cognita est« preveo jednostavnije: »vidiš«. Kod Boga je to zaista jedno te **isto. »Quorum tibi fides** cognita est«, taj se »quorum« gramatički može rastaviti **na dvije riječi: »Nam eorum . . .«** ili pak »quia eorum«. **Drugim riječima, tu se radi** o relativno-kauzalnoj rečenici, pa se **taj** »quorum« prevodi: **»Jer ti vidiš. . .«** što, izgleda, nije uočio prevodilac u Vjesniku, pa taj » jer« zamijenio crticom, budući da mu inače sav **tekst** ispada malo štur i nerazumljiv.

19. **»Vel qui tibi offerunt«** — znači doslovice: »Ili ti **oni** prikazuju. Najprije sam mislio da je izraz »sami« u ovoj konstrukciji samo ljepši, ali sam referencijom zaključio da ima čak i pravi smisao. Treba uzeti u obzir onaj »vel« po kojem ima riječ »sami« adverzativno značenje, za razliku od nas: ne mi, nego oni sami, a znači i: isti, pa je prijevod sasvim točan. Usp. Akademijin rječnik XIV, sv. 61, str. 555-556.

20. **»Sacrificium laudis«** — riječ **»hvalbenu«** skovao je prevoditelj u Vjesniku sam. Ne ulazim u to je li kovanica dobra, u Rječniku Akademije je nema, pa se bojim da bi mogla osjetljivijim jezičarima parati uši. Držim da je zasada pametnije ostati kod doslovnog prijevoda nego praviti neke ekshibicije. Izraz »žrtva hvale« u liturgiji je već i uhodan.

21. **»Suisque omnibus«** sluti na to da bismo mogli pomisliti prije svega na osobe, na ljude, a ne na stvari. Stoga držim da je prevodilac u Vjesniku pogriješio kad je pustio maha svojoj interpretaciji teksta. Tekst njegovu misao one isključuje, ali je ne smijemo silom nametati. Hrvatska rijeć: »i za sve svoje« pušta upravo toliku slobodu da mislimo na stvari, kakvu daje i latinski original, pa držim da treba to tako i prevesti, ne nađe li možda netko boljeg izraza. Onaj je »za« dodan zbog stilističkih nevolja, jer bi »i sve svoje« čovjek mogao shvatiti na dva načina: ili da treba za njih žrtvovati ili da želimo njih same prikazivati Bogu kao žrtvu. Da takvu neizvjesnost izbjegnemo, ubacio sam još jedan za. Iz toga nastaje odmah nevolja:

22. **»Pro«** preveo sam slobodno riječju »kao«, što bi tu značilo: »u ime.« Izražaj sam promijenio da se ne ponavlja još i po četvrti puta onaj »za«, a pogotovo je samo u prošlom retku dvaput. **»Redemptio«** doslovce znači: otkup. **»Cijena«** ipak znači i otkupninu kao simbol otkupa, pa i otkup. Usp. Akademijin rječnik I, str. 785-787. Prijevod u Vjesniku, naprotiv, sasvim je slobodan, postao je **dublet** riječi **»pro spe incolumitatis suae«**, budući da »incolumitas« znači ne samo zdravlje, nego prije svega besprijekornost, neporočnost, nevinost, usp. Menge-Güthling, n. dj. str. 371 i Georges n. dj. II Band str. 160. Prevodioca je mogla zanijeti napomena P. Jungmanna n. dj. pod riječju incolumitas« možemo misliti i na zdravlje tijela. Evo citata: Wärend die incolumitas die **Wohlfahrt des Leibes mindestens miteinschliessen** wird.« n. dj. str. 205. Ipak to ne znači da su kršćani tu riječ shvatili isključivo u tom smislu, što pokazuje napomena Menge-Güthling n. dj. da je kasnije značenje te riječi upravo nevinost. Otkup duša, može biti cijena, Krv i muka Kristova, a naša nevinost to ne može biti, pa je prijevod netočan. Riječ u jednu, šteta, kad bi iz našeg prijevoda Kanona nestao jedan ovakav lijep izraz.

23. **»Pro spe salutis«** čulo bi se potvrdo kad bi čovjek ropski doslovno prevodio riječ po riječ. Stoga sam ubacio izraz u **nadi da postignu** spasenje. Genitiv **»salutis«** je, naime, gramatički genetivus objectivus, pa se može tako prevoditi.

24. Zbog razloga navedenih u bilješci br. 23. dodao sam i ovdje riječi: u nadi da **dođu do** nevinosti. »Incolumitas« u ovom prijevodu nije sasvim adekvatno prevedena. Nije mi poznat ni jedan izraz u hrvatskom jeziku što bi označavao i tjelesnu i duhovnu potpunost, neporočnost. U mom prijevodu otpada upravo ono značenje te riječi koje đakovački prijevod naglašava i spominje ga P. Jungmann, usp. napomena br. 22 n. dj. str. 205. Šteta, međutim, nije tako velika, jer spasenje znači i tjelesno zdravlje.

25. Upravo me ta činjenica i navela **na** to da predložim i drugu mogućnost, kako bi prijevod **bio točniji i doslovniji**, premda će nestručnjaku izgledati odveć slobodan. **»Spes et incolumitas«** su, naime, i opet izrazi koji znače gotovo isto. U **bilješci br. 22** naveo sam značenje riječi incolumitas, gledajući rječnike, nalazim gotovo isto značenje za riječ »salus« (usp. Georges, n .dj. II Band str. 2468: salus znači: die Unverletztheit, der unverletzte Zunstand, zatim točnije: općenito značenje: die Gesundheit, das Wohlbefinden, b. das Heil, Wohl, die Wohlfahrt, das Glück, c. das Leben, d. die Rettung vom Tode, von der Gefahr, e. die Sicherheit vor Gefahr; II. das gewünschte Wohlsein: točno ista značenja navodi Menge-Guthlüng str. 673. I. Teil). Riječ incolumitas je i zgodna za »hendiadioin«: venia et incolumitas znači amnestiju (usp. Georges n. dj. str. 160 II Band). Prema tome mogli bismo te dvije riječi sastaviti kao imenicu i pridjev npr. neiscrpivo spasenje, nepresušivo spasenje, neuvelo spasenje i slično. U tom bi slučaju prijevod čitave rečenice poprimio npr. ovakav oblik: s nadom da se domognu neraspadljivog spasenja . . .

26. **Reddunt vota sua«** — može se prevesti kako je u Vjesniku, samo taj prijevod ne podnosi dosadašnje konstrukcije Kanona, ne nadovezuje se nikako na dosadašnju misao. Stoga je točka i prebačena na drugo mjesto, što držim da još nema pravo učiniti. Prevodiocu i P. Jungmannu je izmakla oku jedna mogućnost, koja podnosi i ovakvu interpretaciju, a dopušta rečeničnu konstrukciju kakvu Kanon danas ima. **»Votum«** naime, ima više značenja. Ne znači samo dar i žrtvu, nego i usrdnu želju i vapaj. Usp. Georges, n. dj. II Band, str. 3555-3556: votum: das Gelübde, das mit Gelübde verbundene Gebet, das Gelübde bei Ehebündnis, II. preneseno značenje: der Wunsch, hoc erat in votis . . vota facere, vota arborum frugumque communia sunt itd. Sasvim ista značenja navodi i Menge-Güthling n. dj. str. 811, samo što dodaje kod zadnjeg značenja da može značiti želju kao takvu, ali i željni predmet: aliquid omnibus votis petere, implere, itd. Prema tome bi se ovo mjesto moglo prevesti i ovako: izražavaju svoje najdublje želje.

Sve kad bih ovdje i prihvatio prijevod riječi »votum« kako je prevedena u Vjesniku, ipak mi se čini potvrda riječ: izručaju darove svoje odanosti. Ne vidim u njoj ništa pjesničke ljepote kojom odiše original skroz od početka do kraja. Stoga bih možda upotrijebio i u takvom slučaju radije riječ: **iskazuju** darove svoje odanosti.

Time smo došli do kraja druge molitve, pa ćemo na slijedećoj stranici proslijediti trećom: **»Communicantes«.**

Prije nego njom započnemo, natuknuo bih da mi se ne sviđa način kako je u Vjesniku odijeljeno prevedena ta molitva za blagdane, a na drugom mjestu opet ono za svaki dan. Preveo sam istim redosljedom kako to ide u Misalu. Odmah iza prvih riječi dolazi uvod u blagdanske posebnosti, zatim dolaze umetci za pojedine blagdane, konačno slijedi opet redovita molitva, u koju ću ubacivati ono, što treba kod kakvog blagdana opet dodati. Tako se može lakše pratiti monotonija ili netočnost koja eventualno prodre u prijevod. Priznajem da sam mnoge monotonije tek onda primijetio, kad sam počeo tako sve sastavljati, pa zato držim najzgodnijim da tako i ovdje pišem.

27. **»Communicantes«** može se shvatiti kao »čuvanje zajedništva« kako je prevedeno u Vjesniku, ali je izvorni smisao riječi mnogo širi. Ona znači u crkvenoj latinštini uzimanje ili primanje bilo kakvog učešća ili udjela u bilo čemu. Na ovom bi mjestu riječ mogla biti povezana i s izrazom »memoriam«, i s »diem festum celebrantes«, i sa svecima kao »communio sanctorum«. Mogao bi se nestručnjak pobuniti da riječ »memoria« nije u dativu (radi se, naime, o crkvenoj latinštini!), razumljivo je, međutim, da se taj izraz morao prilagoditi zahtjevima riječi s kojom je frezeološki srašten: memoriam venerare, celebrare itd, u tom sklopu znači: štovati uspomenu, častiti je itd. Uzmemo li izraz u tom najširem smislu, mogli bismo ga adekvatno prevesti riječima: »S učašćem« ili »s ljubavlju«.

28. Kad bismo značenje riječi **»communicantes«** htjeli suziti samo na »Communio Sanctorum« (usp. Jungmann n. dj. str. 207—209), ne bih se ipak mogao složiti s prijevodom u Vjesniku. Taj suviše suzuje sve samo na čuvanje u smislu onoga: status quo, tene quod habes, a isključuje npr. želju, težnju, novo primanje i produbljivanje zajedništva i na taj način previše krnji smisao bogate latinske riječi i misli. Takav bi bogatiji smisao mogao čovjek izraziti npr. »imajući u vidu«, »dozivajući u pamet općenstvo svetih« ili: »željni općinstva svetih«.

29. **»Diem festum celebrantes«** ljepše je možda prevedeno riječju: svetkujemo. Ako smo ipak u prijašnjem retku spomenuli općinstvo **svetih,** a odmah iza toga nastavljamo s **»presvetim** danom,« onda je izraz već otrcan da bismo ga mogli još i po treći put upotrijebiti u tako kratko vrijeme, para uši, stoga: »slavimo.«

30. **»Noctem sacratissimam«** doslovce bismo morali prevesti kako ima prevoditelj u Vjesniku: »presvetu noć«. Tako stoji za uskrsno bdijenje. Na Božić je usvojena **riječ: »sveta noć«.**

31. **»Intemerata virginitas«** nije adekvatno prevedeno izrazom **»nepovrijeđeno** djevičanstvo.« Intemeratus, naime znači: unbefleckt, unverletzt, unentwert, makellos, lauter — usp. Henrich Georges II Band str. 347; Menge-Güthling n. dj. str. 396. Stowaller Zateinisch-deutsch 1917 Wien, str. 411. Sva bi ova značenja u cijelosti zadržao možda izraz **»nepomućeno** djevičanstvo«, a u hrvatskom jeziku znade se pojam čistoće i vezivati upravo uz glagol pomutiti (usp. Akademijin rječnik X, sv. 46. str. 725).

32. »**Edidit**« ne znači samo »roditi«, usp. Georges, n. dj. sv. I, str. 2336—2338: herausgeben, **heraustun**, zur Welt bringen, gebären, von sich geben, bekannt machen, angeben, **mitteilen, geben,** liefern, veursachen, pa je prijevod »rodi« siromašan. Već sam dativ: »**huic** mundo« edidit mogao bi upozoriti prevodioce na to da se radi prije svega o **daru**, ne o čistom rađanju (usp. Iv. 3,16). Imamo u hrvatskom jeziku dva analogna izraza s istom puninom izražajne **snage**: »**pokloni**«, i »**dade**«. Prema **Akademijinu** rječniku i jedan i drugi od njih može značiti i rađanje, a ima i sva ostala gore naznačena smisla (Akademijin **rječnik** II, str. 291—**292**; X. sv. **45**, str. **520**).

33. »Diem celebrantes **quo**« hrvatski nikako ne zvuči: **dan, u koji**, nego »kad«. Radi ljepše zvučnosti uz noć sam upotrijebio izraz: **noć** gdje, koji može značiti i »kad« usp. Akademijin rječnik III, str. 122.

34. »Coaeternus« (in tua tecum gloria coaeternus) označuje onoga koji dijeli s drugim njegovu vječnost. Prijevod u Vjesniku: »**skupa** s tobom vječan« manje određeno pokazuje u čemu je zajedništvo. Bolje je to određeno u ovom prijevodu.

35. »**Corporalis apparuit**« može se prevesti na dva načina. U svakoj varijanti pravimo mali ustupak od latinskog verbalnog smisla. Prevedemo li »corporalis« sa »tjelesan« nezgrapan nam je u hrvatskom »visibiliter«, budući da taj jezik ne trpi priloge za oznaku imenica, nego samo za glagole. Usp. Maretić: Gramatika br. 485, str. 522-a. Stoga prijevod glasi: vidljiv i tjelesan. Prevedemo li istu riječ sa »utjelovljen«, onda je moguć prilog »vidljivo«, ali je prijevod preveden glagolskim pridjevom što opet nije sasvim točno.

36. »**In veritate carnis**« doslovice bi glasilo: u istini našega tijela, ali je ljepše »u našem pravome tijelu.« »**Carnis**« mi obično prevodimo sa »tijelo«, ali dozlogrdi stalno ponavljanje riječi »tjelesan, tijelo« itd. To se izbjegne doslovnijim prijevodom »caro« sa »put«. Usp. Akademijin rječnik XII, sv. 54. str. 783—788: »put« znači: caro humana, tijelo, krvno srodstvo, pa smo na taj način došli do prijevoda kakav je u našem tekstu: »u pravoj puti našoj«.

37. »Pro nobis est **traditus**« ne znači na ovom mjestu »izdan«, premda riječ »tradere« ima i takvo značenje. Juda je u stvari na Vel. Četvrtak Isusa i isdao. Ipak u molitvi »Communicantes« dolazi do izražaja najistaknutija tajna dana, a ta bi na Veliki Četvrtak bila izražena još molitvom: »Respice quaesumus... Dominus Christus non dubitavit **manibus tradi nocentium**... Ta ista tajna dolazi do izražaja i u molitvi »Hanc igitur.« Trebalo bi, dakle prevesti: »Kad se Gospodin naš... preda«... Aorist »preda« je bolji od »predade« (usp. Pravopis hrvatsko-srpski knj. jezika, Zgb. 1960. str. 621 i 267). Tvrd je i pasiv: »u **koji**... bi izdan.«

38. Gospodina **našeg** Isusa Krista zvuči ljepše nego Gospodina **našega** Isusa Krista, jer smo izbjegli hijat.

39. »**Secundum carnem**« nije zgodno, pa ni doslovce prevedeno riječima: »Uskrsnuće ... po tijelu,« što zapravo **znači** npr. »po cijelome tijelu **drhtati**. (Usp. Akademijin rječnik **XVIII** sv. 76, str. 307), a **riječ** »secundum« označuje obzir na tijelo, što možemo točnije prevesti: »Uskrsnuće tijelom«, »tjelesno uskrsnuće«, ili »uskrsnuće u tijelu«, kao da je čovjek u tijelo obučen, ili da u njemu stanuje.

40. »**In gloriae tuae dextra** collocavit« zapravo je krivo prevedeno »o desnu tvoje slave«, jer to zapravo znači pokraj slave i to desno uz nju. Točnije bi prijevod glasio: »desno u slavi.«

41. »**Unitam sibi**« nije krivo prevedeno u Vjesniku, ali izraz »**sa** sobom ujedinjenu bit naše **krhkosti**« ne izražava Božje, **Kristove aktivnosti** latinskog izražaja, što vjernije ističe izraz: »sebi usvojenu« (usp. Akademijin **rječnik XVIII**, sv. **76**, str. **307** cc, **gdje** ovaj izraz u rečenom smislu stoji upravo za Isusa, kako je **usvojio,** odnosno **prisvojio** našu put).

42. »**Substantiam**« držim da je prevedeno previše stručnim i nerazumljivim jezikom. Nikoga **nisam** čuo u narodu govoriti o našoj **ljudskoj** biti, nego je sasvim uobičajena riječ: ljudska narav.

43. »Pentecostes« je na ovome mjestu ime blagdana, koji u nas nitko ne naziva »Pedesetkom«. To je proizvoljna i nova kovanica, protiv koje u načelu ne bih imao ništa, samo držim da Kanon nije najzgodnije mjesto za takve vratolomne pokušaje, takav prijevod nitko od priprostoga kršćanskog puka ne bi ni shvatio. U hrvatskom se jeziku zasad izraz »Pentecostes« još uvijek prevodi odgovarajućim izrazom »Duhovi«, pa držim da treba za sada kod toga još ostati.

44. »Innumeris« linguis apparuit« čini mi se da je doslovnije prevedeno riječju: »u bezbroj jezika« nego »u mnoštvu jezika.«

45. »Memoriam venerantes« je zapravo latinska fraza koja označuje štovanje uspomene, (usp. C. Meissner: phraseologie Latine, traduite par Charles Pacal, Paris 1911, Libraire C. Klinckesieck str. 108—109).

46. »Eiusdem« (Virginis) prevoditelji u Vjesniku su tu riječ ispustili, valjda zato što bi se inače isti izraz morao tri puta ponoviti. Riječ »ova« se, međutim, u hrvatskom jeziku na ovom mjestu već dosta uobičajila (usp. Akademijin rječnik IX, sv. 40, str. 475: »ovaj se proteže na ono, o čemu se malo prije štogod reklo; u tom se poslu običnije uzima zamjenica taj«), što vrijedi i za riječ: baš, (usp. Akademijin rječnik I, str. 196: potkrepljuje što god naprijed izrečeno, stojeći odvojeno od toga). Tako možemo izraz »eiusdem prevesti: »baš ova« ili »sama ova« usp. bilješku br. 19!

47. »Genitricis« prevode u Vjesniku riječju: Roditeljka. Nije u duhu hrvatskog jezika. Takav bi prijevod bacao ljude iz kolotečine. Lijepo se može prevesti: »Majke« ili, kad bismo baš htjeli, bolje bismo funkciju rađanja izrazili uobičajenim načinom: »Što je rodila«, a tako ističemo i razlog štovanja.

48. »Eiusdem Dei« preveo sam uobičajenom riječju »tog istoga Boga« (usp. Akademijin rječnik XVIII, sv. 76, str. 307).

48. Usporedi ovo mjesto s bilješkom br. 38 kod Uskrsnog dodatka!

50. »Sed et« trebalo bi doslovce prevesti »pa i«, ali takva konstrukcija ima nešto pejorativan prizvuk. Sasvim je dosta i sama riječ »pa«, koja prema Akademijinu rječniku znači »Sed« i »et«. Prijevod je u Vjesniku, međutim, slobodniji.

51. Usporedi bilješku br. 2.

52. »Eiusdem Virginis« preveo sam riječima: »netom spomenute Djevice«, što adekvatno odgovara latinskoj konstrukciji, samo što je prijevod obučen u modernije ruho da izbjegne monotoniju. Riječ »netom« znači isto što i maločas. (Usp. Akademijin rječnik VIII, sv. 35, str. 101—103.

53. »Bartholomaei« preveo sam »Bartola«, ne Bartolomeja, kako se danas općenito govori, za razliku od Vjesnika, koji je tu nedosljedan, jer citira »Lovru«, »Kuzmu«, a isto je toliko uhodan i »Bartol«. Uostalom mogli bismo spomenuti i »Ivana!«

54. »Thaddaei« je možda malo odvažniji prijevod. To je tek pokus, ne bi li prodrlo i ovo narodno ime, u puku već odavna sasvim uhodano: Tadija, kako se isključivo u narodu govori. Nitko ne kazuje drugačije. Stoga bi to ime bilo sasvim opravdano u liturgiji poput ostalih gore navedenih.

55. »In omnibus tuae protectionis muniamur auxilio« — tu je protectionis« subjektni genitiv (usp. Gortan: Gramatika § 397), pa sam ga pretočio u subjekt, a rečenicu prekrojio u aktiv. Tu se prevodilac u Vjesniku za nijansu zabunio. Iz »in omnibus« je zbog stilističkih razloga nastalo radije »svagda« ili »svagdje«, što znači i »überall« (usp. Akademijin rječnik XVII, sv. 71, str. 129). Umjesto »auxilio« — svojom pomoću, stavio sam riječ: »pouzdano«. Donekle se »auxilium« prelijeva i u »krijepi«, premda ona spada i na »muniamur« (usp. Menge-Güthling n. dj. str. 489). Teško je ovdje sjeći i u prijevodu i u originalu, budući da »auxilium« et »protectio« nisu daleko od »muniri«. I riječ »in omnibus« donekle baca svoju sjenu na hrvatski: »pouzdano«.

56. »Oblationem servitutis« čini mi se bolje prevesti uhodanom riječju »služba« nego možda malo neobičnom »služenje«, koje bi bilo na istoku i bolje, a na zapadu bi možda malo nerviralo.

57. »**Cunctae** familiae« riječ »svekolike« je otrcana. Pa i »cijela« obitelj držim da je bolje nego »sva obitelj«.

58. »**Familiae tuae**« nije pravilno prevedeno. Potkrala se gramatička pogreška u povratnoj zamjenici. »Tuae« treba prevesti »svoje obitelji«, jer se radi o Božjoj obitelji, a Bog je subjekt. (Usp. još br. 102, 115, 119, 123, 124!)

59. **Quam** tibi offerimus« prevedeno je u mene: »što ti prinosimo,« ne: »što ti ga«, niti »što ti je« prinosimo (»prinos« ili »službu«). I bez te neizvjesnosti u rodu ovakvo je ispuštanje sasvim ispravno. U Maretićevoj gramatici npr. stoji na str. 508 br. 472 c: »Iza ,što' može se akuzativ zamjenice trećeg lica ,ga' ili ,je' itd. izostaviti, ali to ponajviše biva ako se što proteže na riječ koja znači kakvu stvar. Primjeri: Dobra je ona puška što si mi poklonio ...« Zatim navodi druge slične primjere. U našem je slučaju primjer sasvim adekvatan Maretićevu i potpada pod udar toga pravila. Držim da nije nimalo krivo kad bi naš puk u crkvi polako dobio u uho i poneku finesu hrvatskoga jezika!

60. »**Ob diem, in qua** ...« **nije točno** prevedeno riječima »u dan kad ...« »Ob« znači svrhu, razlog štovanja, pa bi ga trebalo prevesti »prinosimo poradi dana« ili malo slobodnije kako stoji: »da proslavimo dan kada« itd ...

61. »**Tradidit** mysteria **celebranda**« je konstrukcija predikativnog akuzativa koji znači nakanu. Isus im je dao otjstva »ad celebrandum«. To se može prevesti finalno, a držim da je zgodnije i sažetije, sličnije latinskom, gdje naša konstrukcija odgovara po mogućnosti njihovoj: »preda im na štovanje« (usp. Akademijin rječnik VII, str. 199).

62. »Corporis et sanguinis **sui**« da ne bude monotonija zbog ponavljanja zamjenice »svoj« ovdje sam preveo radije« »vlastitoga Tijela i Krvi.«

64. »**Ex aqua et Spiritu Sancto**« — prevodilac je u Vjesniku mislio da treba popravljati tradicionalni prijevod: »vodom i Duhom Svetim« ali se zaletio. »Si tacuisset philosophus mansisset. Quandoque et bonus dormitat Homerus. Riječ »**ex**« već u **klasičnoj latinštini** znači i razlog (usp. Georges I Band, str. 2498—2499), a u kasnijoj latinštini, napose u crkvenoj znači i sredstvo u onom značenju u kojem su klasični pisci upotrebljavali uvijek riječ »**per**« na njemači se to prevodi riječima »mit, vermittels, durch.« Takav je slučaj upravo ovdje, pa je stari, baštinjeni prijevod ne samo slađi u hrvatskom jeziku, nego također i jedini točan. Tu se ne radi o kakvom izranjanju nas ili našeg života iz vode ili iz Duha Svetoga, nego samo o čistom i pukom sredstvu!

65. »**Tribuens eis remissionem peccatorum**« mora se prevesti samo »udijelivši«, a ne »udijeljujući«, jer glagol tribuo tu nema značenja »udijeljivati.« Particip »udijeljujući« je, naime, od glagola koji znači ponavljanje. Krštenje je, međutim, samo jednom u životu, pa tamo Bog ne udijeljuje preporoda na rate, nego odjednom. Prijevod je, dakle, dogmatski gledano kriv. Bit će da je zadrijemao ili dogmatičar ili gramatičar, ili su bili podijeljeni u više osoba pa se nisu shvatili. Stoga je dogmatski sasvim deplasiran prijevod u Vjesniku đakovačke biskupije i treba glasiti: »udijelivši im otpuštenje grijeha ...«

66. »**Placatus**« znači »besänftigt«, versöhnt, versöhnlich (usp. Georges II Band str. 1724; Menge-Güthling n. dj. str. 573), a tom bi značenju bio bliži naš izraz blagostiv ili blagonaklon nego blagohotan (usp. Rječnik Akademije I, str. 408, 410 i 412), premda i nije ne znam kolika razlika. Ovdje bi ona ipak bila u liturgiji važna zbog lakšega pjevanja!

67. »**Diesque nostros in tua pace disponas**« prevodilac je u Vjesniku odstranio sliku i zamijenio subjekt. U latinskom je subjekt Bog, dani su objekti koji on raspoređuje. Nije krivo. Ipak držim da je bliži originalu prijevod kad slika ostane: daj našim danima osjetiti svoj mir. Prvi je, naime, smisao glagola »osjetiti« upravo ovdje upotrebljen: osjetiti silu vatre, snagu vina itd (usp. Akademijin rječnik IX, sv. 39, str. 204).

68. »**Ab aeterna damnatione nos eripi**« (nadovezuje se na te odredi). Prijevod je u Vjesniku sasvim vjeran, samo što je donekle opor u pasivu, a može se potpuno doslovce prekrojiti u aktivnu rečenicu te će biti hrvatskom jeziku mnogo prirodniji: »naredi da izbjegnemo vječnoj osudi.« Vjesnik kaže: »naredi da budemo oteti od vječne osude«.

69. **»Et in electorum tuorum iubeas grege numerari«.** Prevoditelj je u Vjesniku ovdje prevodio doslovce, samo mu je izmakla jedna pogreška. On veli: »da se brojimo u stadu tvojih izabranih.« Pogriješio je u padežu stada. Ovakva konstrukcija naime u hrvatskom jeziku znači da mi pripadamo stadu i da se u njemu aktivno brojimo, a nije to smisao originala. Stado je trebalo staviti u akuzativu, a glagolu brojiti trebalo je **dati prefiks u-brojimo.** To je, naime, značenje latinskog jezika kod ove fraze: »da se ubrojimo u stado tvojih izabranika.« Takav je prijevod još uvijek donešto nezgrapan, budući da u dva retka dolazi dvaput »da«, pa bismo ga slade prekrojili u prilog za prošlost: »ubrojivši se u stado tvojih izabranika« ili nešto slobodnije: »pridruživši se stadu . . .« (usp. Georges n. dj. str. 1216—1217, Menge-Güthling n. dj. str. 509).

70. »Electorum« čini mi se da je prijevod »izabranika« kao imenice bliži hrvatskom jeziku. Latinski jezik tu nema izbora između imenice i pridjeva, dok kod nas postoje dvije riječi. Držim da je bolje ovdje odlučiti se, kako rekoh, za imenicu nego za pridjev.

Ovim je dovršena četvrta molitva Kanona: »Hanc igitur«, prelazimo na petu: »Quam oblationem.«

70. »Digneris« može se prevesti slobodnije »budi tako dobar« kako je navedeno kod napomene uz pravu molitvu pod br. 10!

71. **»Benedictam facere digneris, quaesumus«** prevoditelj je u Vjesniku htio izraz prevesti doslovce. Držim da je mnogo zgodnije, pa i točnije pretočiti latinsku pasivnu rečenicu u aktivnu, a sačuvati sve elemente: »Molimo, budi tako dobar, pa blagoslovi.« »Facere benedictam« je latinski način kako akciju preliti u pasivnu konstrukciju. Prevodilac u Vjesniku je zbog takvog nasilja na hrvatski jezik morao izostaviti prijevod riječi »quaesumus« i »digneris«. Sasvim se isto može reći i za daljnje dvije riječi: »**asscriptam** et **ratam facere digneris,** quaesumus«. I njih treba aktivno prevesti, kako bi se spasila punina izraza i ljepote hrvatskog izražaja, budući da nagrđen izraz u pasivu ne trpi cjelovitost izvorne misli latinskog Kanona kako sam netom pokušao pokazati.

72. **»Rationabilem facere digneris«** držim da se ne može prevoditi riječju **»učiniti duhovnim.«** Bolje reći, takav je prijevod kroz neko izvjesno vrijeme bio možda i točan, ali se izražajnost Kanona s vremenom razvila i primijenila (usp. Jungmann n. dj. str. 230-231). Sad se tu radi o namjernoj rečenici, dok je prije to bila Epikleza koja izražava stanje. Osim toga u vrijeme pape sv. Grgura je riječ »rationabilis« sigurno već izgubila navedeno značenje. Pokušao sam ipak i na ovom mjestu pronaći izraz koji bi spasao i taj smisao, a da ne izda ni kasniji, pa sam sve preveo riječima: »uskladi (taj prinos) sa svojim namislima.« Držim da taj izražaj prilazi punini nekadašnjeg i sadašnjeg izraza, ali, to ne znači da se ne bi mogao naći još zgodniji i puniji izraz.

73. **»Acceptabilem facere digneris«.** Točno je prevedeno u Vjesniku, samo i ta rečenica nastavlja s pasivnom konstrukcijom. Držim da je i ovdje ljepša i jednostavnija aktivna konstrukcija u hrvatskom jeziku: »Nađi (taj prinos) vrijednim«, za razliku od đakovačkog prijevoda: »učini **da** bude vrijedan **da** te obraduje, što **nije** samo monotonija, nego i potvrda.

74. **»Ut nobis fiat«** čini mi se da je u đakovačkom prijevodu najokrnjeniji izraz, preveden doslovno, a ne cjelovito, što znači da je samo jedan smisao izraza pretočen u hrvatski jezik, a sve **pjesničko bogatstvo** njegove snage **okrnjeno.** Riječ **»fiat«** znači u latinskom jeziku: postati, biti, biti vrijedan, cijenjen, biti prikazan, žrtvovan. (usp. Georges; Band str. 2769—2770. Evo značenja: A. doslovce: 1. **werden,** entstehn, erzeugt werden, wachsen; 2. gemacht, verfertigt werden; B. preneseno: 1. geschehen, bewirkt werden, **entstehen;** 2. sich ereignen, eintreten; 3. folgen, erfolgen, hervorgehn; 4. **sein** 5. **geschätzt werden,** 6. **geopfert werden,** 7. herauskommen. Menge-Güthling ima sva značenja osim zadnjega, koje je iz sv. Augustina, kako citira Georges, str. 302). Koja bi značenja došla ovdje u obzir? »Postati, uskrsnuti« itd. značila bi transubstanciju,; »biti« označilo bi trajnu prisutnost, »biti cijenjen« tiče se našeg poštovanja, a »žrtva« bi pogotovo došla u obzir. Može li sve to bogatstvo pretočiti u hrvatski jezik? Dva sam načina pronašao, a možda će komu doći treći, još bolji na pamet. Jedan bi način bio ovakav: »da nas počasti samim Tijelom i Krvlju . . .« Drugi kako stoji gore. Istina, kako je od početka sve aktivno prevedeno, tako i nastavljam, ali držim da je prijevod spasio nešto od bogatstva iz-

vorne misli. Počastiti znači i posredovati, (aktiv od gemacht werden!). »počastiti samim« znači stvarnu prisutnost, jer je tu »samo« tijelo . . . znači i vrijednost. Napokon »počastiti« znači i dar, milost. Na taj bi način sav bogati smisao riječi »fiat« prilično adekvatno, premda u aktivnom obliku došao i u naš Kanon. Istina, neupućenome bi se taj prijevod činio slobodan i ne doslovan. Njemu će izgledati prijevod u Vjesniku mnogo točniji. To se ne može ni osporavati, ako uzmemo samo jedan i to najobičniji smisao riječi »fiat«. Ako li pogledamo preporuku Crkve koja želi da prijevod ne bude samo doslovan, nego i cjelovit, onda stvar izgleda drukčije (usp. »Notitiae 31—33, str. 296) (usp. Rječnik Akademije X, sv. 44, str. 447—449: pohoditi, X, sv. 43, str. 160: počastiti).

Time je dovršena molitva **»Quam oblationem«,** slijedi uvod u konsekraciju: **»Qui pridie«.**

75. **»Hoc est, hodie«** prevodilac u Vjesniku preveo je doslovce istim riječima: »to jest, danas«. U ovoj konstrukciji, držim da hrvatski jezik ne trpi tog izraza, nego je adekvatniji, premda na oko manje doslovan: »to znači, danas . . . «

76. **»Qui pridie . . .«** nezgodno je: »koji, dan prije«, jer je to dvoznačna konstrukcija. Može se shvatiti kako želi prevodilac, a može i drukčije, naime: koji dan prije tj. dva, tri dana prije. Stoga sam radije preveo: »Dan prije . . . uze **on** kruh . . .«

77. Ne vidim zašto je prijevod u Vijesniku ispustio riječ »suas«, kad se radi o doslovnom prijevodu. Istina, riječ ne mijenja smisao, ali stilistički ne smeta, a pjesničkoj ljepoti možda i nešto dodaje, pa se ne bih složio s ispuštanjem.

78. Dići oči **»prema** nebu« slabije zvuči nego **»k nebu«. »Et«** — »te«!

79. Držim da je prevodilac u Vijesniku izbjegavao ponavljanje, pa uzeo riječ **»k Ocu«** radije tu. Držim da je, međutim, ljepše uzeti prvi put pjesnički izraz, a drugi puta opet. Kaže se: pogledati za djevojkom, pa držim da će biti možda izražajnije: obazreti se za kim. Podići oči k nebu znači isto što i pogledati k nebu, obazreti se prema nebu, pa se može i ovdje upotrijebiti konstrukcija: **»za tobom«,** Bože, **Ocem svojim svemogućim. . .«**

80. **»Tibi gratias agens benedixit«** prevoditelj je u Vjesniku primijetio kako bi bila nezgodna doslovna konstrukcija, pa je izmijenio red riječi: »Izgovarajući blagoslov oda tebi hvalu« Tekst nije iz Svetoga Pisma. Od Luke (Lk 22, 19) i Pavla (Kor 11, 23) potječe izraz »gratias agens«, a od Mateja (Mt 26, 26) i Marka (Mk 14, 23) »benedixit«. Gramatički je prijevod ispravan. Svejedno je, naime, koji ćeš izraz uzeti prije, budući da su radnje identične. Za moj je ukus zgodniji poredak prema izvorniku: **»te ga u znak zahvalnosti blagoslovi.«** Latinski »tibi« spada na gramatičku i frazeološku konstrukciju »gratias agere.«

81. Držim da nije još vrijeme ispuštati riječ **»enim«.**

82. **»Similiter«** — prijevod »isto tako« bio bi jači nego latinska riječ, pa ni ne zvuči prirodno, stoga radije: **»tako«.**

83. **»Praeclarum** calicem« nije krivo »slavna« čaša, ali izražava tek jednu nijansu latinske riječi. Doslovni se, međutim, izraz može uzeti i u doslovnom (kalež je zlatan) i u prenesenom smislu, jer se značenje latinske i hrvatske riječi potpuno slaže (usp. Georges n. dj. II Band str. 1882—1883 i Rječnik Akademije XI, sv. 49, str. 701 i XV, sv. 63, str. 94—95: izraz sjajan i presjajan) Sjajan znači: svijetao, jasan, blistav. Vrijedi za metale, rosu, oko; u prenešenom smislu znači: častan, glasovit, govori se o caru, znači krasan, raskošan, bogat, znatan, divan, velik, veličanstven, potpuno odgovara latinskom izrazu. Uvijek je doslovna slika bolja od osiromašene nijanse, gubi se njezin čar i ljepota.

84. **»Iterum** . . . gratias agens« ne znači jednako, nego »opet«.

85. **»Novog** i vječnog saveza« izbjegava hijat.

86. **»Quotiescumque«** preveo sam: »gdje god«. Riječ »gdje« ima u hrvatskom i značenje vremena (usp. Akad. rječnik III, str. 122: Gdje bi god lopov učinio, morao bi svagda . . . itd.). Da bude značenje potpunije uzeo sam kondicijonal i dodao u drugom retku: »uvijek«.

87. **»Feceritis«** može se prevesti: budete činili. Pjesničkije zvuči kondicijonal. Boju budućnosti dobiva riječju: »odsele«, a drugo lice izražava zamjenica »vi«.

88. Taj »uvijek« ubačen je kao nadopuna riječi »gdje«, daje joj temporalno značenje, a čitavoj rečenici pozitivniji značaj. Ustupci su samo prividni, prijevod je doslovan i cjelovit.

89. **»Unde et memores«** ima za nijansu drugo značenje od »i zato . . . slaveći spomen«. Mjesto koje stilistički zauzima riječ »et« daje joj novo značenje prihvaćanja Isusove zapovjedi.

90. **»Memores«** manje je svečano od »memoriam celebrantes«, pa i od službenoga »Memento vivorum, mortuorum«. Ovaj mi se čini zgodnije prevesti jednostavno: »sjećamo se. Tu se osjeća i neko nijansiranje jezika da ne bude prevelika monotonija.

91. **»Tvoje sluge«** u Vjesniku zvuči više prema istočnoj varijanti hrvatskosrpskoga jezika. **Na zapadu** je običnije »tvoji sluge« (usp. Ljudevit Jonke: Književni jezik u teoriji i praksi, Znanje Zgb, 1965, str. 375—376: »U dvadesetom stoljeću u hrvatskih se književnika u znatnoj mjeri pojavljuje i u množini muška kongruencija« pa i »u 19. stolj. možemo je naći«. »Takva je pojava proširenija na zapadu nego na istoku.« »Dobro je, dakle, ići za varijantom koja je općenitija.« (Stoga bi bilo za misal zgodnije uzeti zapadnu varijantu: **tvoji sluge.**

92. **»Sed et plebs tua«** Vjesnik prevodi monotono. Nanizaše se oni dosadni »i« da čovjeku dozlogrdi. Što ne bismo radije doslovce?

93. **»Tam beatae passionis, necnon et, sed et«** — Vjesnik »tam« izostavlja, ostalo prevodi »i, i«. Prevodilac je »tam« shvatio kao povezivanje, izmaklo mu je značenje i prizvuk poštovanja i udivljenja. Može se prenijeti u hrvatski: **»toli** blažene muke, što nadovezujemo »kao i« uskrsnuća, »te« . . . Tako riječ »toli« sadržaje potpuno i neokrnjeno značenje latinskoga »tam« (Usp. Akademijin rječnik XVIII, sv. 76, str. 436).

94. **»Sed et in caelos gloriosae ascensionis«** u Vjesniku nije ni cjelovito, pa ni doslovno prevedeno. Najprije zbog nedostatka onoga »tam«, što sam spomenuo u br. 93. nedostaje pjesnički osjećaj čuvstva ljubavi i udivljenja. Istina, u originalu je naglasak čuvstva najjači uz muku, a danas se veća pažnja posvećuje uskrsnuću. Zbog toga nema smisila krnjiti originalnu misao! Osim toga tu je provučena monotonija. Napokon nije ni sasvim isto: »slavno uzašašće u nebo« i »uzašašće u nebesku slavu«. Ako razlika nije ne znam kako velika, ona ipak postoji, pa je samo još jednom prevoditelj otišao u svoju uobičajenu skrajnost. Ili se drži teksta kao pijan plota, ili ide u preveliku i nepotrebnu slobodu.

Gdje stoji usp. to su bilješke navedene već uz identične slučajeve prije!

95. **»De tuis donis ac datis«** — riječ **»de«** nije tu partitivni genetiv sa »de«, nego »de« crkvene latinštine koji znači građu od koje je žrtva sazdana. Budući da prevodilac to nije uočio, dao se na sasvim slobodno tumačenje teksta (Usp. Menge-Güthling n. dj. str. 196, Georges n. dj. str. 1888 pod br. 4 i 5, gdje navodi primjere iz crkveno-latinskih tekstova). Mogao bi se, dakle, uzeti instrumental, a moglo se prevesti kao što sam i preveo: »pa u darovima što ih poklanjaš prikazujemo . . . žrtvu čistu . . .«

96. **»Praeclarae«** maiestati tuae može se sasvim doslovce prevesti istom slikom, što u hrvatskom jeziku nimalo tuđe ne zvuči, dapače, upravo je u Hrvatskoj taj izraz bio mnogo življi nego npr. u Srbiji, pa bi bila šteta da se izgubi lijepa riječ, koja još živi u pričama, sve kad možda ima malo starinskiji prizvuk. Taj dašak starine može Kanonu dati i neki šarm. Da navedem kao primjer citat što se češće spominje: »prejasni care«. (Usp. Akademijin rječnik XI, sv. 49, str, 540, upotrebljava se u prenesenom smislu u titulaturama upravo u Hrvatskoj).

97. **»Calicem salutis perpetuae«** nezgodna je i teško razumljiva riječ: »sveudiljnog spasenja«, možda malo vuče na slovenski, a inače bila bi adekvatna originalu. Ta je riječ u zadnja dva stoljeća izvan upotrebe (usp. Akademijski rječnik XVII, sv. 71. str. 235, Slovenski pravopis, izdala Slov. Akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1962, str. 957). Svakom bi, naprotiv, bio sasvim razumljiv izraz: i čašu **neprolaznoga** spasenja.

Time je dovršena molitva **»Unde et memores«**, nastavlja se nova: **»Supra quae«.**

98. »**Digneris**« nije »molimo«. Riječ dostojanstva ima u liturgiji svoj smisao. Može se i nijansirati (usp. retke 8, 51, 142).

99. »**Supra quae**« je nadovezivanje na prijašnji tekst: »kruh vječnoga života i čase neprolaznoga spasenja«, što se u hrvatskom redovitije izražava zamjenicom »taj«, nego »ovaj«. (Usp. Akademijin rječnik IX, sv. 40, str. 475). Gramatički bi bilo, dakle, običnije reći: »Dostoj se pogledati na to, (o čemu smo maločas govorili . . . »Prevoditelj je mislio da se »quae« nadovezuje na darove što su neposredno pred nama, ali je to gramatički krivo.

100. »**Propitio ac sereno vultu**« prevedeno je tačno: blagonaklona i vedra lica, gdje se služimo i izrazom i slikom iz originala, budući da imamo istu igru riječi i u nas. Tako čuvamo svu izražajnost izvornika.

101. »**Et accepta habere**« zgodnije je prevesti aktivno. U izvorniku je Bog u akciji. Taj je smisao u Vjesniku oslabio: »neka ti bude milo«. Potpunije se osjeća aktivno: »neka te razdraga«, pogotovo to dolazi do izražaja u slijedećem retku: »kako si se htio uzradovati darovima . . . «

102. »**Pueri tui**« — prijevod u Vjesniku nije pogođen osim u muškom rodu. Na ovome mjestu »puer« znači slugu, ne dječaka niti mladića. Prvi je prevodilac vjerojatno preveo »momak«, jezičar to prepravio u hrvatski mladić, samo je nevolja, što na istoku »momak« znači i slugu, a mladić tog značenja nema, pa je smisao iskrivljen. Riječ treba prevesti: »darovima sluge, ali ne »tvoga« nego »svoga«, jer je to povratna zamjenica, kao u bilješci 58!

103. »**Iusti Abel**« grubo zvuči: »darovima sluge tvoga, Abela Pravednoga«. Nije Abel vladar, niti je stekao nadimak, pa je deplasiran pokušaj da ga dobije tek u Kanonu. Treba prevesti npr. »Sluge svoga, pravednoga Abela«. Ne pravednoga, da izbjegnemo hijat! To vrijedi i kod Abrahama za »praoca« našeg Abrahama,« bez -a.

104. »**Sanctum sacrificium, immaculatam hostiam**« u originalu je akuzativ, nadovezuje se na glagol »obtulit« pa ga treba tako i prevesti. Poslužio bih se gramatičkim pomagalom iz 59. bilješke.

105. »**In conspectu divinae maiestatis tuae**« — tu se radi o gramatičkoj konstrukciji nalik na »pono librum in mensa«. Nitko je ne prevodi: stavljam knjigu na stolu, a Vjesnik je napravio tu pogrešku. Tako je konstrukcija kod »in conspectu« i klasična, (usp. Georges n. dj. I, str. 1544), pogotovo se uobičajila u crkvenoj latinštini (Exod 25, 30; Deut 11, 26; 25, 15; ps. 79, 11; 85, 14; 87, 3). Latinac se pita »gdje«, mi »kamo«. Slično je mjesto u molitvi »Offerimus« kod prikazanja ispravno prevedeno u nedjeljnim Misalima: »da uziđe . . . pred lice tvoga veličanstva« tako treba i ovdje. (Usp. Misal, Makarska, 1967, str. 272).

106. »**Ut quotquot, ex hac altaris participatione sumpserimus**« preveo sam »kako bismo . . .« da se ne ponovi veznik »da ruke . . .« koji u finalnim rečenicama možemo zamijeniti s kako, li, eda, neka (usp. Lj. Jonke, nav. dj. str. 400) (»Sumpserimus« na ovom je mjestu prevodilac u Vjesniku unio u Kanon tipičnu zagrebačku pogrešku poput one: dođem odmah (usp. Lj. Jonke n. dj. str. 417).

107. »**Ex hac altaris participatione**« — prevoditelj je u Vjesniku zaboravio na riječ »ex«. Točniji je, dakle, ovaj prijevod.

108. »**Repleamur**« preveo sam aktivno: »kako bismo došli do punine«, mjesto »kako bismo se napunili«.

109. »Omni benedictione caelesti et gratia . . .« Zbog ljepšega stila izmijenio sam poredak riječi. »Milost« stavio sam u množinu, jer je uz imenicu »punina« ljepši partitivni genetiv u množini. Takva konstrukcija ni malo ne mijenja smisao riječima »omnis gratia«, budući da to znači svaku milost ili sve milosti. Osim toga ovakav je sklop i pjevaniji nego ablativ jednine kod iste imenice.

Time je dovršena molitva »Supplices«. dolazi na red »Memento mortuorum.«

103. Ne svetoga anđela da izbjegnemo hijat.

15. Podsjeća nas na bilješku kod »Memento vivorum«.

16. I ovo je mjesto sasvim analogno onoj »čeljadi« kod »Memento vivorum«.

110. »**Dormiunt in somno pacis**« — »spavaju snom« u Vjesniku tvrdo zvuči. Adekvatniji, pa i ljepši je prijevod: »počivaju u snu mira.

111. Gramatički malo odstupam od latinskog teksta u drugoj varijanti prijevoda, gdje san postaje subjekt kao da aktivno preminule obuhvaća, »obuzima«, ali je smisao doslovno isti: koga san obuzima, taj je u snu, njim obuzet, pa spava u snu ili snom. Ovi mi se ljepši.

112. »**Quiescentibus**« u Vjesniku nije adekvatno prevedeno: »koji se upokojuju«. Već u klasičnom latinskom jeziku znadu poneki participi incohativnih glagola isticati stanje u sadašnjosti npr. »discens«. U crkvenom je jeziku takav smisao poprimio i glagol »quiesco« kad znači pokojni, »quiescentes« su »preminuli« bar na ovom mjestu. Uzeo sam ablativ »preminulim«, ne preminulima, da ne bude svršetak »ima« dvatup, jer to hrvatski jezik izbjegava (usp. Maretić, Gramatika br. 224. str. 213). Osim toga time se izbjegava i jedan hijat.

113. »Ut **indulgeas,** depredamur« izražava neku blagohotnost, blagonaklonost, što bolje uspijeva izrazom »udijeli«, nego »daruj«.

114. »Locum **refrigerii**« držim da je bolje prevesti frazom »**blagog** osvježenja« nego nepjesničkim i praznim »osvježenja«.

Tako je svršena i molitva »**Memento mortuorum**«, prelazim na »**Nobis quoque peccatoribus**«.

115. »**Nobis quoque peccatoribus**« ljepši je originalni redoslijed riječi, krivo prevedena povratna zamjenica **kao** i u bilješkama: 57, 102, 119, 123, 124. (Usp. Ljudevit Jonke: Književni jezik u teoriji i praksi. Zgb. 1965. str. 368—388).

116. »**De multitudine . . . sperantibus**« držim da je točnije i izražajnije »stavljamo svoje nade« nego »stavljamo svoju nadu«.

117. »**Partem aliquam donare digneris**« »**Donare**« Vjesnik točno prevodi, ispuštajući riječ »digneris«! Obadvoje izražava: »iskaži milost«. »**Aliquam**« povezao sam drukčije, ali je to tek igra riječi, jer milošću dolazimo do učešća. »**Partem**« preveo sam »učešće«.

118. »**Cum sanctis apostolis et martyribus tuis**« kao u bilješci 115 krivo je prevedena povratna zamjenica.

119. »**Agnete**« naš narod prevodi: sv. Janja.

120. »**Et omnibus sanctis tuis**« Povratna zamjenica je krivo prevedena kao u bilješci 115. Dozlogrdio je trostruki završetak »-ima« (Usp. Maretić: Gramatika br. 224, str. 213).

121. »Quaesumus« u Vjesniku nije prevedeno.

122. »Consortium« ne znači samo društvo, nego i zajedničku sudbinu, pa sam pokušao sačuvati taj prizvuk. Vjesnikov: »doći među njih« je maglovito.

123. »**Non aestimator meriti**« Vjesnik prevodi: »ne po **vaganju** zasluga« — vaganje je germanizam. Može se još podnijeti odvagnuti!

124. »**Sed veniae largitor . . .**« latinska imenica ima smisao radnje koju označuje i hrvatska: »**povlasticom** svoga praštanja«. Ali se i tu potkrala nezgoda s povratnom zamjenicom (usp. br. 115).

Time je gotova i zadnja molitva: »**Nobis quoque**«, pa dolazi svršetak i **doksologija.**

125. »Per quem haec **semper** bona creas« — nezgodna je na ovom mjestu riječ: uvijek, premda se latinski »semper« redovito tako prevodi. Ovdje je kontekst takav da »uvijek« nezgrapno zvuči. Puno zgodnije se čuje riječ: »neprestano stvaraš«.

126. **»Vivificas«** preveo je Vjesnik: **»oživljavaš«** što bi se moglo ljepše **reći: »oživljuješ«**: oživljavati, oživljujem! Oživljavam možda nije ni sasvim **nemoguć**, ali ne zvuči tako lijepo, osim toga izraz »oživljuješ« prenosi u **hrvatski jezik** nešto od latinskoga sroka: **»sanctificas, vivificas . . .«**

127. **»Per ipsum et cum ipso et in ipso«** — sasvim je nezgrapno hrvat-**ski**: »Po njemu i s njime **i** u njemu. Prevodilac je **sigurno** izgubio s vida **činjenicu** da takva konstrukcija u latinskom **jeziku lijepo** zvuči, čak i pje-**snički**, upravo klasično, premda od toga klasičnog pravila crkvena latin-**ština** često odstupa. Ipak je njoj bez sumnje prirodnije takvo izražavanje **nego u** hrvatskom jeziku. Stoga sam i preveo: »Po njemu, s njime i u **njemu«**.

128. **»Est tibi Deo Patri omnis honor et gloria.«** I tu je prevodilac iz-**gubio** s vida da se radi o posesivnom dativu, pa se nešto gubi od izra-**žajnosti kad** prevodi grubo i tobože doslovno: »jest tebi . . .« Takav je pri-**jevod za** razliku od latinskog sasvim statičan, ne povezuje slave s Bogom **kao da** mu **pripada**. »Tibi est gloria« znači slava je nešto što je Bogu **dužno, na nj** spada. Ujedno je ta riječ povezana i s Isusom po njemu Otac **dobiva svu** čast i slavu. To bolje prevodi riječ: »ide«.

129. **»Per omnia saecula** saeculorum« već je u liturgiji uhodano kod **nas**, pa ne treba sad iznenada mijenjati kao s neba pa u rebra: »u sve **vijeke** vjekova.« **Neka** ostane još po **starom, dok** se možda sve staro ne **promijeni**, neka se uklopi u sav drugi **kontekst** i za sada zvuči: **»Po sve vijeke vjekova.«**

o. Radogost Grafenauer

DVIJE RIJEČI UZ NOVI MISAL

Kako se može vidjeti na prvoj stranici ovoga broja »S. B.« Vijeće za provedbu Uredbe o sv. bogoslužju potvrdilo je 14. XI prošle god. zaključak naše Biskupske konferencije da se »Misal za sve dane u godini« (Makarska 1967.) može upotrebljavati kao liturgijska knjiga.

Budući da se odavno osjećala potreba takve edicije, evo nekoliko podataka (uz one što su objavljeni u »S. B.« br. 4/1967.) kao su ga ljudi očekivali, naručivali i što su pisali Izdavaču kad su ga već imali u rukama.

u pretplati (prvih 30 po broju naručenih primjeraka):

1. Narudžbe

1.	fra Anđelko Marić, Split	1.000	komada
2.	Uredništvo »Blagovesti«, Beograd .	1.000	„
3.	o. Zorislav Lajoš, Zagreb	1.000	„
4.	Provinc. Franj. konventualaca, Zag.	500	„
5.	fra Ivan Vuka, Zagreb	**400**	„
6.	Provincijalat Trećoredaca, Zagreb .	400	„
7.	Biskupski ordinarijat, Banja Luka .	200	„
8.	Biskupski ordinarijat, Krk . . .	200	„
9.	Dječačko sjemenište, Zagreb . . .	200	„

10. Franjevač. samostan Trsat, Rijeka .	200	”
11. o. Toni Dešković, Bol	200	”
12. Sestre sv. Križa, Đakovo	200	”
13. Ante Markić, Đakovo	150	”
14. fra Gabrijel Štokalo, Split	150	”
15. o. Ante Toljanić, Mali Lošinj	130	”
16. Treći red sv. Franje, Obala, Split . .	120	”
17. o. Alfonz Eterović, Korčula	100	”
18. Bela Stantić, Subotica	100	”
19. Ćiril-Metodska knjižara, Zagreb . .	100	”
20. s. Božena Duvnjak, München, Deutschland	100	”
21. Franjevački samostan, Dubrovnik .	100	”
22. Franjevački samostan, Subotica . .	100	”
23. Srednja v. š. za spremanje svećenika, Rijeka	100	”
24. Srednja v. š. za spremanje svećenika, Sinj	100	”
25. Župski ured. Baška Voda	100	”
26. Župski ured, Prisoje, p. Grabovica .	100	”
27. Župski ured, Metković	100	”
28. Župski ured, Mrkopalj	100	”
29. Žup. ured Gospe od Pojišana, Split .	100	”

II. Stiglo je vrlo mnogo pisama. U njima su pohvale, sugestije, želje i zamjerke. Evo nekoliko izvadaka iz tih pisama onim redom kojim su stizali:

1. »Hvala! Sto, puta hvala! I sto puta čestitam! Neka Vas dragi Bog i dobrota Isusova i Marijina nagrade. Mogu si zamisliti koliko je muke bilo potrebno da u ovom našem darmaru i liturgijskoj zbrci izvedete ovakvo djelo. Mislim da će dušama vanredno koristiti ... Može se mirno nositi kao pravi molitvenik u crkvu, može dobro poslužiti i svećeniku u crkvi.«

o. M. Š. Zagreb

2. »Misal je zaista vrlo lijep, upravo raskošno izgleda. Idealan za upotrebu u crkvi! No, bojim se da ga mnogi naši vjernici neće htjeti nabaviti radi prevelikog forma-

ta . . . S druge strane nama svećenicima . . . baš takav povećani format savršeno odgovara. Misal bi se više proširio kad biste nam dali na raspolaganje dva formata: veći za crkvu, manji za vjernike . . . «

o. I. Knafeljc, Zagreb

3. »Upravo sam ovoga časa dobio dugo čekani Misal. Njegov sadržaj i oprema nemaju zamjerke. Mislim da je ovo djelo razveselilo mnoga srca, koja su ga željno čekala i osjećala prazninu bez njega. Sada ga imamo. Sretni će biti i svećenici i vjernici.«

J. Varžić, Čeminac

4. »Dan je započeo s nešto razvedravanja, a zatim stalno maglovito, oblačno i kišovito. U mojoj se duši razvedrilo i zasjalo sunce, kad je stigao očekivani i potraživani omot s »Misalima« . . . Tako sam željno i nestrpljivo očekivao i potraživao vaše izdanje Misala . . . Zadovoljan sam i s prijevodom i tiskom i formatom i opremom.«

J. Kranjčev, Poređe

5. »Popunili ste prazninu. Nije to laki posao, ali ubi amor non est labor. Tolike ćete duše približiti Bogu po sv. Misi i naučiti ih da se žrtvuju sa žrtvom. Bog Vas uzdržao u snazi za daljni rad! Šteta što vjernici moraju prevrćati stranice, ali bez toga bi bila glomazna knjiga.«

M. Garković, nadbiskup, Zadar

6. »Veoma ste me obradovali, kad sam dobio Vaš Misal. Dugo sam ga očekivao i hvala Bogu, eto, imamo konačno i Misal za svaki dan. Veliko ste djelo učinili i bit će Vam zahvalni ne samo svećenici nego i vjernici širom naše domovine.«

A. Pichler, biskup, Banja Luka

7. »Veseo sam da je knjiga konačno izašla i da je tako lijepo i ukusno opremljena. Da nije bilo Vaše inicijative i upornosti još bismo dugo morali čekati na nešto takova. Zahvaljujući Vam na poklonu ja Vam od srca čestitam . . . U Čehoslovačkoj vlasti su dozvolile tiskati tek Ordo Missae za upotrebu vjernicima, dok svećenik na oltaru nema još ništa.«

V. Stanković, nadb. tajnik, Zagreb

8. »Molim Vas što prije... A onda ćemo naknadno još naručiti, jer ljudi će tražiti... Inače od srca Vam čestitam na Misalu. O koliko ste nam time pomogli! Tehnički i inače na evropskoj visini! Mi ga već upotrebljavamo u liturgiji... Ta biskupi su odobrili... a Rim će valjda skoro!«

O. P. Gref, Čakovec

9. »Nestrpljivo očekujemo druge. Pretplatnici svaki dan pitaju: Kad će stići Misali?«

Biskupski ordinarijat, Đakovo

10. »Ja sam siromašni seljak i moja je najveća radost kada prisustvujem sv. Misi. Zato bih Vas molio da bi mi poslali ako je moguće Vaš Misal. ... Želio bih da mi moje nedjelje i blagdani budu ispunjeni uz običajene molitve i molitvama iz...«

D. B. Mirkovec

11. »Đaci već nestrpljivo čekaju, a oni koji su već dobili vrlo su zadovoljni Vašim izdanjem«.

Generalni prefekt Dječačkog sjemeništa, Zagreb

12. »Oduševljen sam da smo Vašim velikim marom i liturgijskim entuzijazmom baš mi Hrvati — kao jedan brojčano maleni katolički narod — ovako ubrzo dobili ovako divno uređen Misal. Ja Vam svesrdno i bratski čestitam!«

S. Lovrić, Dalj

13. »Zaista su divni Misali. Trebalo bi svaki primjerak poljubiti! Upravo uživam u njima. Vama na trudu i muci hvala ono što se u nas u Bosni kaže: 'Sto puta!' Ovo **sto puta** znači puno više nego i milijun. Bog Vas poživio i trud nagradio!«

N. Burić, Žabljak

14. »Vaš je kanon u novom 'Misalu' puno bolji i odgovara potpuno mome ukusu i s jezične i sa sadržajne strane. Prevodi latinski kanon lijepim i pravilnim hrvatskim jezikom. (Vi fratri iz Zagore uvijek ste ga dobro po-

znavali i govorili i pisali kao i naš seljački svijet u tim krajevima . . .) Mislim da je to (način rada na prijevodu kanona) jedina prava metoda.«

Č. Čekada, Dubrovnik

Mislim da je to dosta. Ostavimo drugu poštu pa i brzojave u arhivu. Možda će jednom trebati. A gdje su toliki uspeni interventi! Tko bi ih sve pobrojio!? Bilo ih je svake vrste: i pohvala, i zamjerki, i poticaja, i sugestija, i . . . i . . . i . . .

Nek nam ovaj i ovako obavljeni posao pomogne da jednom još bolje i ljepše izradimo i dobijemo konačni, reformirani, na hrvatski bez zamjerke prevedeni cijeli Misal! Quod Deus faxit!

Prikupio: o. **Gabrijel Jurišić**

NEDJELJNA I BLAGDANSKA ŽUPSKA MISA

Ima kod nas lijepi broj župa, osobito po selima, u kojima je svečana nedjeljna, blagdanska misa pravo euharistijsko slavlje. Kod mise su prisutni gotovo svi vjernici župske zajednice, svečanije su obučeni. Sudjeluju u svetoj misi. Prate je, mole, pjevaju, odgovaraju, slušaju, sve veći broj se vjernika pričešćuje na toj misi. Oni tu misu tako očekuju, tako doživljavaju, da je ona »sunce njihovih dana«, kako je rekao pok. kardinal Faulhaber. Ali postoji i dosta veliki broj naših župa, osobito u primorskom pojasu i po gradovima, u kojima je nedjeljna, blagdanska misa slabo posjećivana, dosta pusta. Ako se na toj misi pjeva, to još uvijek pjeva neki zbor na pjevalištu, nerijetko slabo izvježban, daleko od puka. Glavnina vjernika fali. Ako već slušaju misu, radije će slušati neku tihu misu, »da što prije budu gotovi«. A ono vjernika što je tu, slabo moli, neodlučno, nesložno, ne pjevaju kod mise, ne sudjeluju, i tako ta misa postaje pusta, dosadna, bez života, osobito u vrućim ljetnim danima, ili kad je lošije vrijeme.

A prema Božjoj volji, izraženoj u III. Božjoj Zapovijedi: »Sjeti se, da svetkuješ dan Gospodnji«, prema tradicionalnom kršćanskom shvaćanju, prema želji i nastojanju II. Vatikanskog sabora: »Crkva svetkuje uskrsno otajstvo svakog osmog dana, koji se s pravom naziva Gospodnjim danom ili nedjeljom. Tog su se dana vjernici dužni sastati,

znavali i govorili i pisali kao i naš seljački svijet u tim krajevima...) Mislim da je to (način rada na prijevodu kanona) jedina prava metoda.«

Č. Čekada, Dubrovnik

Mislim da je to dosta. Ostavimo drugu poštu pa i brzojave u arhivu. Možda će jednom trebati. A gdje su toliki uspeni interventi! Tko bi ih sve pobrojio!? Bilo ih je svake vrste: i pohvala, i zamjerki, i poticaja, i sugestija, i... i... i...

Nek nam ovaj i ovako obavljeni posao pomogne da jednom još bolje i ljepše izradimo i dobijemo konačni, reformirani, na hrvatski bez zamjerke prevedeni cijeli Misal! Quod Deus faxit!

Prikupio: o. **Gabrijel Jurišić**

NEDJELJNA I BLAGDANSKA ŽUPSKA MISA

Ima kod nas lijepi broj župa, osobito po selima, u kojima je svečana nedjeljna, blagdanska misa pravo euharistijsko slavlje. Kod mise su prisutni gotovo svi vjernici župske zajednice, svečanije su obučeni. Sudjeluju u svetoj misi. Prate je, mole, pjevaju, odgovaraju, slušaju, sve veći broj se vjernika pričešćuje na toj misi. Oni tu misu tako očekuju, tako doživljavaju, da je ona »sunce njihovih dana«, kako je rekao pok. kardinal Faulhaber. Ali postoji i dosta veliki broj naših župa, osobito u primorskom pojasu i po gradovima, u kojima je nedjeljna, blagdanska misa slabo posjećivana, dosta pusta. Ako se na toj misi pjeva, to još uvijek pjeva neki zbor na pjevalištu, nerijetko slabo izvježban, daleko od puka. Glavnina vjernika fali. Ako već slušaju misu, radije će slušati neku tihu misu, »da što prije budu gotovi«. A ono vjernika što je tu, slabo moli, neodlučno, nesložno, ne pjevaju kod mise, ne sudjeluju, i tako ta misa postaje pusta, dosadna, bez života, osobito u vrućim ljetnim danima, ili kad je lošije vrijeme.

A prema Božjoj volji, izraženoj u III. Božjoj Zapovijedi: »Sjeti se, da svetkuješ dan Gospodnji«, prema tradicionalnom kršćanskom shvaćanju, prema želji i nastojanju II. Vatikanskog sabora: »Crkva svetkuje uskrsno otajstvo svakog osmog dana, koji se s pravom naziva Gospodnjim danom ili nedjeljom. Tog su se dana vjernici dužni sastati,

da slušaju Božju riječ i sudjelujući kod Euharistije sjećaju se muke, uskrsnuća i slave Gospodina Isusa, kao i da zahvaljuju Bogu, koji ih »preporodi za živu nadu uskrsnućem Isusa Krista od mrtvih. (1 Petr 1, 3). Nedjelja je dakle prvobitan blagdan koji se ima predlagati i preporučivati pobožnosti vjernika, da bi bio i dan radosti i dan počinka od posla.« (Uredba o Svetom Bogoslužju Br. 106) Nedjeljna i blagdanska misa morala bi dakle biti zajednička, masovna manifestacija vjere, zahvale Bogu za stvaranje, otkupljenje, za budući život u nebu. Nedjeljna, blagdanska misa trebala bi biti zajedničko, masovno štovanje božanskog veličanstva, ali i obnova i učvršćivanje vjere slušajući i primajući Božju riječ: »U liturgiji naime Bog govori svojemu puku, a Krist još i sada navješta evanđelje.« (Ured. o. Sv. Br. 33) Nedjeljna i blagdanska misa trebao bi da bude radosni događaj cijele župske zajednice, koji se željno očekuje, na koji se rado hrli i s kojega se odlazi poučen, prosvijetljen, smiren utješen, okrijepljen.

Svima su poznati više manje uzroci koji dovode do nezadovoljavajućeg stanja nedjeljne, blagdanske mise: opadanje vjerskoga duha, naturalizacija života, sve veća profanacija nedjelje i blagdana radom, zabavama, sportskim priredbama, opadanje spremnosti na žrtvu, a porast želje za izletima, kupanjem, lovom itd. Ti uzorci izgledaju u mnogo slučajeva iznad nas, jači od nas, po neki svećenici rezigniraju na bijedno stanje nedjeljne, župske mise, sliježu ramenima i kažu: »Tu je nemoguće išta učiniti. Ipak postoje mogućnosti, da nedjeljna misa bude dobro posjećena, da bude privlačiva i ugodna. Samo te mogućnosti treba uočiti i iskoristiti.

1. **Vrijeme.** U mijenjanju rasporeda Službe Božje u župi treba biti razborit. Svaka promjena obično izaziva neraspoloženje i otpor, a koji put poruši i ono dobra što je prije bilo. Ali neke stvari treba mijenjati. To zahtijevaju prilike i same stvari. I Crkva koješta mijenja i nastoji se prilagoditi potrebama vremena. Zašto bismo s obzirom na nedjeljnu, blagdansku misu ostali uporno uvijek na istom satu, koji većini ne odgovara, kad je danas drugačiji ritam života, drugačije prilike? Zašto ljeti i zimi isti raspored, ako ne odgovara? Zašto na pr. zapovjedne blagdane nebi svečana misa bila u zgodan večernji sat, kad radnici, činovnici i đaci mogu prisustvovati, dok u jutarnjim satima ne mogu nikako. Pametnu promjenu treba

samo dobro obrazložiti, najaviti, pa ako ona odgovara brzo se uhoda, i oni koji su u prvi čas negodovali, postanu zadovoljni, a oni kojima to vrijeme odgovara, bivaju upravo sretni.

2. **Misa za puk.** Kad pojedini vjernici naruče misu bilo za mrtve ili za žive, redovito toj misi i prisustvuju. A možda mnogi članovi župske zajednice niti ne znaju, da svake nedjelje i blagdana njihov župnik prikazuje žrtvu svete mise baš za njih, za zajednicu. Ako su dušobrižnici to ponekad i spomenuli, neće biti suvišno češće to spomenuti naglasivši uz to koristi blagodati svete mise, pa će i taj momenat pozitivno djelovati na vjernike.

3. **Urednost, dobra organizacija Službe Božje, točnost.** Nastojati, da u nedjelje i blagdane crkva, kuća Božja svane u svečanijem ruhu, da bude čista, na oltaru svježe čisti oltarnik, na svijećnjacima ne komadići svijeća preostali od tjedna, nego cijele svijeće, da u crkvi bude novo svježe cvijeće, da i ministranti imaju čiste, uredne opravice, da i sam svećenik u nedjelje i blagdane misi u svečanoj misnici, pa i s dragocjenim kaležem. To su sitnice, ali privlače i ugodno djeluju.

4. **Aktivirati vjernike.** Vrijeme je dosadno i dugo, kad čovjek ne radi. To vrijedi i za misu vjernika. Kad vjernici budu misu razumijevali, pjevali, molili, misa im neće biti ni duga ni dosadna, jer je prema misnoj drami i Vagnerov Parsifal sjena, kako je to opazio Paul Claudel. I Crkva je u zadnje vrijeme provela reformu u bogoslužju, koju bi pred 3 decenija teško itko mogao zamisliti. Žrtvovala je i latinski jezik (u nekom smislu jezik jedinstva), žrtvovala je u nekom smislu i gregorijansko pjevanje i veličanstvenu polifoniju, samo da Božjemu puku misa bude shvatljiva, da u misi može aktivno sudjelovati i iz mise crpiti božanski život. I Crkva hoće i naređuje, da Božji puk u misi aktivno sudjeluje. I ona od toga neće otstupiti.

Crkveni zakoni o reformnoj Službi Božjoj glase: »U liturgijskim obredima neka svatko, bio služitelj ili vjernik, vrši svoju službu i čini samo ono što na nj spada prema naravi obreda i prema liturgijskim propisima. Pravu liturgijsku službu vrše također i ministranti, čitači, tumači i oni koji pripadaju zboru pjevača. Stoga neka svoju ulogu vrše tako iskrenom pobožnošću i urednošću kakva pristoji

tako važnoj službi. Sve ih stoga treba za svoj način brižljivo zadojiti liturgijskim duhom i poučiti, da svoje uloge obavljaju pravilno i skladno. — Neka se za što djelatnije sudjelovanje vodi briga o usklicima puka, odgovorima, psalmima, pripjevima, pjesmama, kad i o činima, kretnjama i stavovima tijela. U svoje doba neka se obdržava i sveta šutnja.« (Uredba o Sv. Bogoslužju Br. 28, 29, 30) — Dakle aktivirati vjernike kod svete mise i ne sustati u razboritom, ustrpljivom i ustrajnom nastojanju, dok se ne postigne željeni uspjeh. To sudjelovanje nije bilo moguće postići bez misala na hrvatskom jeziku. Sada ga imamo Bogu hvala! Da li ga dovoljno preporučamo, propagiramo? Jesmo li praktično svima rastumačili, kako se imaju s njime služiti? Ako je malo glomazan, (jer prema našim tiskarskim mogućnostima, nije bilo moguće bolje) da ga vjernici nose sa sobom iz kuće u crkvu, nebi li i tu spretna organizacija mogla doskočiti? Da se na pr. ostavlja u crkvi ili na svom mjestu ili u nekom ormaru?

5. **Pjevanje.** Poticati narod, da pjeva, preporučavati, ustrpljivo odgajati. U Božićnim danima, kad svi pjevaju, pa makar i najskromnije stvari, svi su raspoloženiji i u većem broju. A fra Rufin Šilić je dobro rekao: »Svaka bi misa morala biti pjevana«. Misa je tako veliki, radosni vjerski događaj, da vjernici kod nje, osobito u nedjelje i blagdane treba privikavati na pjevanje. Dok se je recitirana misa donekle uhodala (još ni izdaleka ono što bi trebalo), na pjevanje mise ne polaže se važnost, ne tumači se, ne preporuča, ne nastoji. Kad svećenik sam uvidi važnost i korisnost pjevane mise, onda će tražiti i način, da to ostvari. Kad bismo postigli, da narod pjeva misu, narod bi sigurno radije dolazio na misu, i misa mu ne bi bila dosadna.

Evo nekoliko sugestija, koje su možda već i drugi dali, ali repetita juvant.

a) Promjenljive dijelove mise: Ulaznu pjesmu, pjesmu iza Poslanice, Prikaznu i Pričesnu možemo vrlo lako postići, da narod pjeva. Najjednostavniji način: recitirati (recto tono) u malo povišenom tonu. To mogu svi, koji znaju čitati bez ikakvog većeg muzičkog odgoja. Treba biti skrajnji nemarnjak i reći, da je to nemoguće. Ili na drugi malo savršeniji način. Naime: promjenljive dijelove pjevati u tonu psalma. Na pr. u Korizmi u II. tonu, u nedjelje

i blagdane u V. VI ili VIII tonu. To isto ne bi bilo teško postići kod svih onih, koji imaju tekst u ruci. Ili na treći način. Onako kako je pokazao O. Ivan Glibotić u misi posvećenoj Gospi Sinjskoj.

b) Nepromjenljive dijelove, ordinarij mise nešto je teže postići da cijeli narod pjeva, ali uz nastojanje i organizaciju i to je moguće. Prvi i najjednostavniji način bi bio: Zbor pjeva jednu strofu, a narod drugu odgovara recitirajući opet malo više (recto tono). Kako je to predvidio Crnkočki u svojoj misi. Drugi način: Zbor pjeva jednu strofu, a narod drugu u jednoj vrlo laganoj melodiji, kao što je ona iz mise Gospi Sinjskoj od Fra Ivana Glibotića, ili nešto slično. (Ovdje bi bilo dobro potsjetiti kompozitore, da komponiraju takove mise, u kojima će jedna strofa biti muzički razvijenija za zbor, a drugu strofu za narod uvijek na isti način, veoma jednostavno. Takove mise bi imale liturgijske šanse).

c) Na Prikazanju poslije Molitve vjernika i Prikazne pjesme, kad ima vremena, ne šutjeti, to je narodu dosadno, nego pjevati ili cijeli psalm Prikazanja ili neku pjesmu u vezi s blagdanom ili liturgijskim vremenom. (Imamo, Bogu hvala, krasnih pjesama korizmenih, adventskih, Marijinih). Isto tako, dok se dijeli sveta Pričest, ne šutjeti, jer je to narodu dosadno, osobito ako je mnogo pričesnika, nego pjevati neku euharistijsku pjesmu poslije nego se ispjeva Pričesna. (Imamo krasnih euharistijskih pjesama, koje će stvoriti raspoloženje i pomoći da vjernici bolje shvate i dožive ovaj uzvišeni sakramenat. (Ovdje je dobro spomenuti, da će veoma dobro djelovati, ako se za vrijeme dijeljenja svete Pričesti pjeva Divnoj dakle u melodijama, koje narod i pjevači znaju, osobito, kad Blagoslovi s Presvetim bivaju rijetki ili ih nema). Svakako će se pjevanjem dobrih popijevaka duša vjernika obogaćivati vjerskim istinama, pobuđivati će se vjerski osjećaji i stvarat će se prijatno vjersko raspoloženje. U tomu nastojanju ne treba se bojati ni slabijih glasova ni onih koji nijesu savršeno intonirani. Njih će držati i nositi bolji glasovi, kojih će uvijek biti.

Držim, kad bi pastiri duša nastojali provesti napomenute sugestije, da bi malo pomalo i naši vjernici osjećali nešto slično kao i Sv. Tereza M. I., kad je pisala: »Blagdani! O kako je slatka ova riječ! Koliko se dragih uspomena

budi u meni! O kako sam ljubila te dane! Blagdani su bili za mene zaista dani nadzemaljske sreće. Nažalost veći blagdani bili su rijetki. Ali ipak je svaki tjedan došla na red nedjelja, koja mi je bila tako draga. Kako uzvišeni dan Gospodnji, dan mira! Ujutro samo išli svečanoj svetoj misi. Slušala sam propovijed očima i ušima. Nisam marila, dali me tko promatra ili ne. Vraćam se k sretnim nedjeljama. Ali prebrzo su prolazile u nepovrat. Upravo taj bijeg utisnuo je u njih biljeg tuge i kada su bile svršile Večernjice, obuzela bi me tuga. Sjetila bih se slijedećeg dana, kojim će se opet nastaviti svagdašnji život. Moje je srce u tim časovima živo osjećalo progonstvo života i čeznulo je za nebesima, gdje će biti vječna nedjelja, blagdan bez zapada sunca, bez crne noći.«

P. Milan Šesnić O. P.

Jean Danielou:

JEDINSTVO CRKAVA I PROUČAVANJE SV. PISMA

Trajna je i bolna činjenica što i dalje postoji podijeljenost među kršćanskim Crkvama, a one se sve pozivaju na istoga Krista. Isus Krist je kao vlastiti znak u oproštajnom govoru ostavio jedinstvo: »Da svi budu jedno kao što smo, Oče, i mi jedno« (Iv 17,9). Prema tome, trebalo bi da to jedinstvo, koje je vidljivi odraz trojstvenog života, bude pečat Crkve. Unatoč neuspjelih pokušaja kršćani ne smiju nikada napuštati nadu da je moguće uspostaviti jedinstvo ovdje na zemlji. Ponovni pokušaji oko uspostave jedinstva oslanjat će se u novije vrijeme na one duboke, unutarnje razvoje koji vode k tome da se pitanja danas drukčije postave, da je pojave novi kontrapunkti te iščeznu suprotnosti. U naše doba lijep je broj predmeta kod kojih je, kako se čini, komunikacija između različitih konfesija intenzivnija. To su neke vrste predpostaje jedinstva. Mogli bismo ih nazvati miljokazima koji vode k jedinstvu, ali ti miljokazi ne smiju nipošto smetati da gledamo i druge etape što ih treba prevaliti. Najkorisniji je zadatak naglašavati točke podudaranja.

Biblija koja nije prestala biti zajedničko dobro katolika i protestanata dandanas jedne drugima sve više približava. Valja priznati da je ona više puta bila zanemarena i

da je to zanemarivanje u teologiji, duhovnosti i umjetnosti za sobom povlačilo znatno osiromašenje. Suprotni pokret ispoljio se unatrag pol stoljeća. On je bio usmjeren najprije na Novi Zavjet. Upliv velikih protestantskih egzegeta i od njih postavljena pitanja mnogo su pridonijela tom pokretu. Danas se ovaj zanos protegao i na Stari Zavjet. I tu je protestantska egzegeza pridonijela svoj udio novom načinu gledanja. Nikada se ne može dovoljno istaknuti što sve biblijska znanost zahvaljuje jednom u najvišem stupnju značajnosti naprezanju suvremene egzegeze, koja je također najznačajniji spomenik egzegeze već stoljećima. Mislim na divni **Teološki rječnik za Novi Zavjet** (Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament, pod vodstvom G. Kittell-a (+1948), Stuttgart 1957^2; II. izdanje dosada još nedovršeno). Ovaj rječnik koji donosi duboku studiju za svaku riječ na grčkom jeziku u LXX, u helenističkom židovstvu, u Novom Zavjetu, u profanom grčkom, u ranom kršćanstvu, neuporedivo je pomagalo za znanstveni rad. Još više, duh kojim je prožet i koji najbolje odgovara sadašnjoj školi te u velikoj mjeri i s velikom objektivnošću nastavlja metode povijesti oblika (Formgeschichtliche Methode), čini ovaj rječnik remek-djelom. Članci, kao npr. onaj K. L. Schmidta o kraljevstvu Božjem ili od Kittela o Logosu, već su izvršili značajan upliv na teologiju i na egzegezu. S katoličke strane vrijedni su spomena: H. Haag, Bibel-Lexikon, Zürich-Köln 1951, Verlag Benziger; Dictionnaire Encyclopedique de la Bible, Tournhotus — Paris 1960, Editions Brepols (oba rječnika su prerada i nadopuna istoimenog rječnika s holandskog), J. B. Bauer, Bibeltheologisches Wörterbuch, 2 Bände, Graz-Wien-Köln, Styria Verlag 1962^2.

Interes za Bibliju katolike približava protestantima, a ovi se sa svoje strane približavaju katolicima na temelju mnogo dogmatičkijeg stava što ga zauzimaju u odnosu na Sv. Pismo. Tu su djelovala dva faktora: S jedne strane sam napredak znanosti doveo je kritiku u pozicije koje se mogu priključiti pozicijama katoličke znanosti. Karakterističan je primjer za to važnost što ga egzegetska znanost povraća pojmu predaje. To potvrđuju posebno radovi Oscara Cullmanna.

S druge strane Sv. Pismo je ponovo postalo Božjom riječju, do koje puni pristup može dati jedino vjera. »Stara liberalna kritika«, pisao je Cullmann, »mogla je ras-

pravljati o Evanđeljima i pri tom isključiti vjeru. U stvari, njoj je bio cilj našim dokumentima učiniti da se istakne ljudska osoba Isusova ... O tom se kod nove metode ne radi. Učenjak koji hoće da proučava povijest predaje, prije nego se dade na takvo istraživanje, mora da nađe Krista Kyriosa u Evanđeljima ... Tek tada on će biti u stanju da ovu predaju postavi u život rane Crkve« (Revue d' histoire et de philosophie religieuse, Strassboug 1925, str. 574).

U ovoj perspektivi povijesni događaji nisu samo kronološki, topografski, etnografski detalji koji interesiraju naše moderne povjesničare — pa ako ovih nema, oni osporavaju vrijednost dokumenata. Povijest u dokumentima, a to su Evanđelja, je svojedočanstvo Božjih djela, što ih je on izveo u Isusu iz Nazareta. Bitni događaji Evanđelja bit će prema tome ova velika djela: Isusovo utjelovljenje, zahvatom Duha Svetoga, njegovo čudesno porođenje, njegovo napastovanje, njegovo preobraženje, njegovo uskrsnuće, njegovo uzašašće na nebo — upravo ono što pristalica historicizma u ime svojih određenih predrasuda osporava. Ako se odstrani ono što je pravi objekt Evanđelja, ostaje nešto siromašno, oskudno, kako nam to pruža npr. knjiga o Isusu od Guignebert-a (1867—1939) i što nam bjelodano pokazuje, kako su nemoguća takva shvaćanja kad se usporede s evanđeoskim prvotnim izvještajima.

Skrećemo pažnju na to da su Evanđelja, prije nego što su bila napisana, bila propovijedana, i da prema tome predaja prethodi sam spis. To predstavlja značajan znanstveni potporanj katoličke teze. Ništa ne može toliko pridonijeti približavanju koliko lojalno istraživanje značenja tekstova, koje su odveć često znali udesiti prema zahtjevima tendencijoznog prikazivanja.

S obzirom na egzegezu Staroga Zavjeta osjeća se prije svega djelatnost Karla Bartha. Reagirajući protiv historicizma, koji je egzegezu htio svesti na povijest religije, on potsjeća na to, da je Biblija sasvim Božja riječ, koja je upravljena nama hic et nunc. Barth se ovdje pridružuje patrističkoj tradiciji, Origenu ili Hilarionu, prema kojima cjelokupni Stari Zavjet govori o Kristu. Ova predaja, koju sveopća Crkva prihvaća sve do 17. stoljeća — uključivši tu Pascala i Bossueta — i koja tek s razvojem znanosti egzegeze postade nejasnom, pod pritiskom boli u dušama ponovo izbija na površinu. Pomalja se u duši Helloa, Bloya,

Claudela. U protestantizmu Barth ju je obnovio u drugoj perspektivi. Ona nadanjuje i egzegezu njegova učenika W. Vischera.

Htio bih navesti ulomak koji od Augustinovih vremena (In Vetere Testamento Novum latet, in Novo Vetus patet), koliko mi je poznato, najznačajnije obilježava odnose između obaju Zavjeta: »Stari Zavjet izražava ono što je Krist, a Novi - tko je Krist. Čitava biblijska poruka dade se ukratko sažeti u slijedeći pogled: Isusa poznavati znači jedino i samo njega priznavati za Krista. Tako se odnose ta dva od istoga Duha nadahnuta Zavjeta jedan prema drugom.« U Francuskoj je ovaj studij odnosa između obaju Zavjeta u vezi s teologijom povijesti dobio poticaj iz činjenice patrističkog pokreta.

Tako su biblijski studiji prvorazredno mjesto komunikacije između protestanata i katolika. Sada se počinje shvaćati zašto. Dugo vremena se gledalo na protestantsku, čisto historijsku egzegezu samo ukoliko se ona protivi dogmatičkoj, čisto skolastičkoj katoličkoj egzegezi. Oba ova stava bila su nemoguća. Novina, a njezino mi se značenje čini značajnim, sastoji se u tom, što protestantska egzegeza postaje dogmatskom a katolička dogmatika egzegetskom. Tako one smjeraju na to da se jedna s drugom susretne u zajedničkoj metodi, koja je ujedno dogmatska i biblijska, i koja jedina može zadovoljiti današnje zahtjeve vjere. Možemo se stoga nadati zajedničkom radu koji će se nastaviti. Neka se samo u ovom zajedničkom radu učvršćuju veze koje pripremaju jedinstvo, a dok iščekujemo jedinstvo neka te veze pušte da djeluje ljubav.

19. stoljeće je Krista svelo na neki moralni ili socijalni ideal. Jedni su u njemu gledali propovjednika evanđeoskog morala, učitelja koji je poučavao ljude, neka se međusobno ljube, uzor koji su nastojali nasljedovati. On je za njih ostao lik koji visoko strši u prošlosti, nipošto Sin Božji koji živi u svojoj Crkvi. Drugi su posizali za kršćanskim vrednotama kao konstitutivnim vrednotama civilizacije. Namjeravali su oko ovih vrednota uspostaviti jedinstvo kršćana.

Vidjesmo lom svih sistema koji namjeravaju kršćanske vrednote držati u visokoj cijeni a u isto ih vrijeme trgati od njihovih dogmatskih i sakramentalnih korijena.

Spomenuo sam Karla Bartha. Njegov je upliv u ovom pogledu bio značajan. Zacijelo, neki vidovi njegova mišljenja za katolika ostaju prijepornima. No njegov visoki pojam o Božjoj transcendenciji, njegov smisao za tragično u kršćanskoj situaciji, sve nam je to pomoglo da svoju teologiju očistimo od brojnih ostataka racionalizma, svoju duhovnost od tragova sentimentalizma, svoj pojam o kraljevstvu Božjem ne miješajući ga s pojmom kršćanske civilizacije.

S Barthom možemo usporediti jedno katoličko djelo koje našoj javnosti jedva da je poznato kao njezino, djelo velikog benediktinca iz Maria Laach P. Odona Casel-a (1886—1948), Das christliche Kultmysterium, Regensburg 1960.[4] Kao polaznu točku on pokazuje kao i Barth reakciju protiv nazora koji zaboravlja misterij Boga — Boga koji se objavljuje samo vjeri — i stoga pokušava nekim zaletom prodrijeti u božansku tamu. Živi se Bog može spoznati samo u onolikoj mjeri, ukoliko se objavljuje, a on se objavljuje najprije onima koji mu se približavaju klanjajući mu se u duhu.

Ono u čemu protestantizam, po mojem sudu, nema pravilno shvaćanje jest Utjelovljenje. Utjelovljenje, tj. po milosti preobražena narav. Na to protestantizam odveć malo pazi. Izvan Boga za njega je sva narav još pod grijehom, otkupljena samo u nadi. »Crkva je za protestante zajednica onih koji iščekuju ono što još ne posjeduju . . . Za katolike su naprotiv oni koji pripadaju Crkvi dionici božanske naravi, njihova čovječja narav biva ne samo uzeta nego ontološki obnovljena« (Revue des sciences philosophiques, Paris 1939, str. 508—509).

Ove riječi od Maury-ja zgodno označavaju suprotan stav. Protestantizam je — prema jednoj riječi koja mu je mila - skroz naskroz eshatološki, ne samo u tom smislu u kojemu ga katolici primjenjuju na iščekivanje »objave« jedne već dane stvarnosti, prema riječima sv. Ivana: »Sada smo sinovi Božji, a što ćemo jednoga dana biti, nije nam još očitovano«, nego u jednom još radikalnijem smislu.

Problem odnosa između protestanata i katolika ne postavlja se na razinu zajedničke obrane kršćanske civilizacije, jer ova civilizacija može biti spašena samo onda, ako kršćanstvo dopre dotle, da nadvlada svoje podjeljenosti. Također ono se više ne postavlja na eshatološku razinu.

Najbolja nada, koju imamo za njihovo približavanje, jest sve prisniji kontakt, što ga protestanti i katolici opet postižu s kršćanskim vrelima. Molitva za jedinstvo s jedne strane, a vjernost Kristovoj nauci s druge strane pravi su koraci za zbližavanje odijeljenih kršćana. Pred ovom perspektivom osjećamo nemoć — jedinstvo možemo iščekivati jedino od milosti Božje.

Priredio **O. F. Carev**

BOŽIĆNA LITURGIJA

Najosjetljivija je točka naše liturgijske obnove bez sumnje božićno vrijeme, uključivši u nj i Zornice. Drži li se svećenik novih propisa, svijet ne dolazi gotovo nikako na svoj račun sve tamo do prikazanja. Ako je svećenik u svom podlaganju liturgijskim uputama odveć »revan«, kvari ljudima božićno raspoloženje. Znade se događati da slabiji vjernici ostentativno odlaze iz crkava, a cijeli im je blagdan pokvaren. Za pobožni se svijet može to donekle protegnuti na cijelo božićno vrijeme, pa i na Zornice.

Pokušao sam izaći ususret toj nevolji složivši novi prijevod »Slave«. Taj prijevod, dakako, ne može nitko odobriti bez biskupskih konferencija. Savjet za sprovođenje liturgijske Konstitucije, međutim, predviđa mogućnost inicijative odozgo. Tekstove koje Konferencija odobrava i šalje na potvrdu u Rim, stručnjaci pripravljaju, pod biskupskim nadzorom s njima čak i eksperimentiraju. Savjet stavlja biskupskim Konferencijama na srce da s vremenom stvori svaka od njih neki kadar stručnjaka pozvan na to da stalno pripravlja tekstove i misli na sve eventualne zgode i nezgode u vezi s liturgijskim prinovama.

Budući da je kod nas ILO-u neku ruku pozvan na takav posao, a »Služba Božja« njegov organ, naumio sam da svoje pokušaje priopćim u tome listu s dva razloga: možda će se naći tko da uoči i dotjera slabe strane ovih tekstova i melodija. Mogli bi se eventualno stručnjaci potaknuti na razmišljanje kako doskočiti našim najvećim liturgijskim teškoćama što nam kucaju na vrata u bliskoj budućnosti, ne bi li se našao način da se naše sasvim izuzetno bogatstvo božićnog i liturgijskog folklora na kakav zgodan način »kanonizira« i uvede u bogoslužje.

Najbolja nada, koju imamo za njihovo približavanje, jest sve prisniji kontakt, što ga protestanti i katolici opet postižu s kršćanskim vrelima. Molitva za jedinstvo s jedne strane, a vjernost Kristovoj nauci s druge strane pravi su koraci za zbližavanje odijeljenih kršćana. Pred ovom perspektivom osjećamo nemoć — jedinstvo možemo iščekivati jedino od milosti Božje.

Priredio **O. F. Carev**

BOŽIĆNA LITURGIJA

Najosjetljivija je točka naše liturgijske obnove bez sumnje božićno vrijeme, uključivši u nj i Zornice. Drži li se svećenik novih propisa, svijet ne dolazi gotovo nikako na svoj račun sve tamo do prikazanja. Ako je svećenik u svom podlaganju liturgijskim uputama odveć »revan«, kvari ljudima božićno raspoloženje. Znade se događati da slabiji vjernici ostentativno odlaze iz crkava, a cijeli im je blagdan pokvaren. Za pobožni se svijet može to donekle protegnuti na cijelo božićno vrijeme, pa i na Zornice.

Pokušao sam izaći ususret toj nevolji složivši novi prijevod »Slave«. Taj prijevod, dakako, ne može nitko odobriti bez biskupskih konferencija. Savjet za sprovođenje liturgijske Konstitucije, međutim, predviđa mogućnost inicijative odozgo. Tekstove koje Konferencija odobrava i šalje na potvrdu u Rim, stručnjaci pripravljaju, pod biskupskim nadzorom s njima čak i eksperimentiraju. Savjet stavlja biskupskim Konferencijama na srce da s vremenom stvori svaka od njih neki kadar stručnjaka pozvan na to da stalno pripravlja tekstove i misli na sve eventualne zgode i nezgode u vezi s liturgijskim prinovama.

Budući da je kod nas ILO u neku ruku pozvan na takav posao, a »Služba Božja« njegov organ, naumio sam da svoje pokušaje priopćim u tome listu s dva razloga: možda će se naći tko da uoči i dotjera slabe strane ovih tekstova i melodija. Mogli bi se eventualno stručnjaci potaknuti na razmišljanje kako doskočiti našim najvećim liturgijskim teškoćama što nam kucaju na vrata u bliskoj budućnosti, ne bi li se našao način da se naše sasvim izuzetno bogatstvo božićnog i liturgijskog folklora na kakav zgodan način »kanonizira« i uvede u bogoslužje.

Prilažem prijevod »Slave:«

1) Božićne melodije: »Svim na zemlji . . .« uz dvije sitne izmjene. U zadnja je dva retka jedna nota radi drukčijega naglaska produžena, a za uzvrat je zadnja nota isto toliko skraćena.

2) Za Zornice može se uzeti melodija: »Visom leteć. . .« Tu se može melodija zadnjeg retka: »Srca gore, evo zore« dvaput ponoviti, a može se uzeti i izmjena koju sam zapisao i notama. U duhu je te melodije, njom zadahnuta, ali produžena. Neka muzičari sude što je zgodnije ili nađu sami još nešto što bolje odgovara.

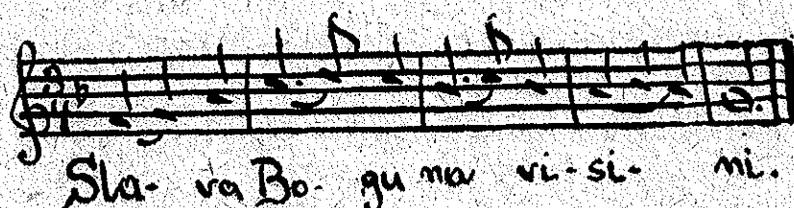
Držim da su izmjene u prijevodu »Slave« čak manje nego u netom objavljenom prijevodu Kanona u Vjesniku đakovačke biskupije. Evo nedostataka, bar glavnih: »Benedicamus te, adoramus te« u prijevodu je obrnutim redom razvrstano. Uz »Fili« jednom je ispušteno »Domine«. »Unigenitus« je slobodnije prevedeno: »čistog srca porod«. Taj izraz ističe dvostruko rođenje, kao što to čini i latinski, ističe njihovu uzvišenost, ali ne upravo to da je Sin »jedinorođeni«. »Miserere nobis« drugi je puta prevedeno slobodnije: »izbavi nas svojom moću.« Još je jedna slabost prijevoda u tome što zadnja kitica nema nikakvoga sroka. Nisam bio u stanju da ga nađem. Možda će se netko sjetiti kakva zgodnijeg rješenja . . .

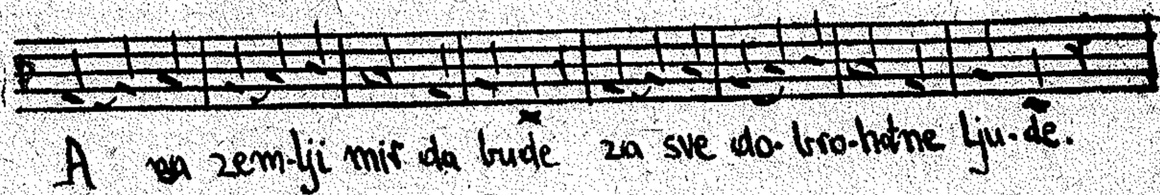
Držim da bi bilo pametno kad bi se liturgijski organi za spremanje tekstova zamislili u činjenicu kako na zapadu kane uvesti u misne formulare liturgijsko pjevanje skroz. To bi potpuno ušutkalo naše crkve! Pjevali bi se psalmi za ulaz, iza poslanice, za prikazanja i pričesti. Pjevala bi se, osim toga, slava, vjerovanje, svet, kanon, Oče naš i Jaganjac Božji. A osim toga bila bi šutnja iza pričesti. Prema tome naše bi Božićne pjesme došle u obzir jedino prije i iza Mise! Naš bi puk to ubitačno dotuklo, pa bi mu dozlogrdilo baš ono što ga sada najviše veseli.

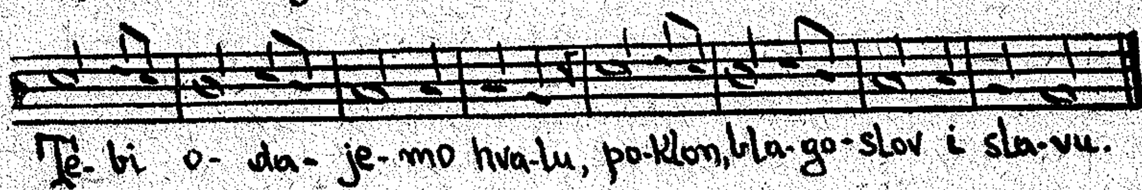
Ovim bih prijedlogom »Slave« htio samo pokrenuti ljude na svijest odgovornosti i na razglabanje, kako bismo možda mogli poraditi o tome da se bez preteških i ubitačnih pokusa prije ili kasnije »kanoniziraju« naše Božićne pjesme, pa i adventne pjesme u Zornicama, tj. da ih unesu u liturgiju, što nipošto nije strano ni Liturgijskoj Instrukciji, niti shvaćanju Savjeta za sprovođenje te konstitucije.

Liturgijsko pjevanje kod nas trebalo bi više prilagoditi potrebama puka. Najteža je točka bez sumnje naša nevolja o Božiću. U to vrijeme točno sprovođenje liturgijskih propisa svakoga našeg čovjeka boli, počevši od samih svećenika, pa do zadnjeg vjernika, osjećao on s Crkvom ili ne osjećao, samo što ove zadnje mnogo teže pogađa, pa stoga trebamo misliti na svijest odgovornosti u toj stvari.

Evo novi tekst s notama.

S l a v a : (Bogu na visini)

a na zemlji mir da bude za sve dobrohotne ljude.
(a na ovoj zemlji dolje mir svem svijetu dobre volje)
Tebi odajemo hvalu, poklon, blagoslov i slavu;
zahvalna nam srca zbore veličinu slave tvoje:
(nek nam zahvala se vine slavi tvojoj u visine)
(zahvala da od nas pođe silnoj tvojoj diki, Bože)
Bog si, Gospod, neba vladar, Bože, Oče, svemu kadar!
Sine Božji, Očev porod, Isukrste, Bog i Gospod:
Janje Božje, Očev Sine, ti što dižeš (ništiš) grijeh s nizine,
smiluj nam se. Ti, što skidaš grijehe svijeta, pomiluj nas!
Jer tek ti si, Isukrste, svet, ti vladar, Gospodin, svevišnji si
s Duhom Svetim sav u slavlju Boga Oca našeg. Amen.

Vjerovanje:

Vjerujem u jednog Boga, Oca, tvorca svemogućega
neba, zemlje, pa i svega, za što oko zna il nezna;
i u jednog Gospodara, Isusa, Jedinca Božjeg

i u Isukrsta, jednog Gospoda, Jedinca Božjeg
koga Otac rodi prije prve zore svih vjekova:
Bog od Boga, odsjev sjaja, pravi Bog od pravog Boga,
porod, istodoban s Ocem, nije stvor, već tvorac svega.
Za nas ljude, za naš spas on siđe s neba. Duh mu Sveti
tijelo satka Marije od Djeve čiste, čovjek posta (brat nam
posta).
Raspetoga za nas Pilat na muke i u grob stavi.
Treći dan po Svetom Pismu uskrsnu, uzađe u raj,
sjede Ocu s desne, čeka da u slavlju dođe sudit
živim, mrtvim, i da uzme kraljevstvo što nema kraja.
Vjerujem u Duha Svetog, Gospoda što život daje,
izvor su mu Otac i Sin, s njima dijeli čast i slavu;
uči nas po prorocima; i u jednu Crkvu, svetu,
katoličku, apostolsku, jedno priznanje krštenje
grijesima na oproštenje, čekam uskrsnuće mrtvih,
zatim život vječni. Amen.

Svet:

Svet je, sav svet, triput svet Gospod, Bog naš, Sabaot,
nebo, zemlja, prepuni slave tvoje, pjevaju
čast hosana višnjemu. Blagoslovljen dolazak
tvoj u ime Gospodnje, čast, hosana Višnjemu.

Jaganjac Božji:

Janje Božje, ti što uze (dižeš, skidaš, ništiš) grijehe svijeta,
smiluj nam se.
Janje Božje, ti što uze grijehe svijeta, smiluj nam se.
Janje Božje, ti što uze grijehe svijeta, mir nam podaj.

R. G.

KERIGMATIČARI BEZ KERIGME

Ima, bez zamjerke, pomalo i snobizma, i naivnosti, u onom neprestanom žongliranju s modnim teološkim terminima: »Božji narod«, »ekumenizam«, »dijalog«, »kerigma«, u mnogim svećeničkim ustima. A koliko nas uopće zna, šta u grčkom znači riječ »kerigma«?

Kao da su to kakve stvarne novine u crkvenom životu, a ne ideje, koje su uvijek u Crkvi bile kurentne i koje bi se, isto tako dobro, a možda, — kad se govori običnim vjernicima, — i jasnije, mogle izraziti i drugim terminima: Crkva Božja, sveto jedinstvo, bratska ljubav, kršćanska širina duše, prijateljski dodiri, propovijed Evanđelja! Ali, eto, ljudi vole novosti i preferiraju ono, što je originalno i neobično. Vjeruju u magiju riječi više nego u snagu jasno izrečene i temeljito protumačene ideje.

Nego, to samo »per transenam«; mjesto uvoda! Drugo nešto htjeli bismo mi u ovom člančiću naglasiti. A to je, da su i mnogi, kojima je kerigmatika uvijek na ustima, u svojoj svećeničkoj i propovjedničkoj praksi daleko od kerigmatike.

I odviše je jasno, što je pravi smisao kerigmatike u interpretaciji, po shvaćanju, njezinih prvih, auktoritatvnih, ideologa i propagatora. Jednostavno navješćivanje i izlaganje Evanđelja, u smislu bratske pouke, — pouke i besjedom i životom, — po načinu prvih, apostolskih, propovjednika Evanđelja, za razliku od više apologetskog, teoretsko-znanstvenog, načina i metode, koje smo se nekada, i negdje, i previše držali. Valja istinu više pretpostavljati, nego dokazivati: valja je pustiti, da ona sama, — onako gola, neposredna, uvjerljiva i sugestivna, — djeluje na slušatelje dobre volje i da ih osvoji. Pod uticajem milosti i Duha. Bez puno ljudskog aparata, koji je zasjenjuje i vodni. Ne treba, kako ono Apostol za sebe kaže, propovijedati ništa drugo nego Propetoga Krista (1, Kor. 1, 23; 2, 2.). Treba što više govoriti njegovim, Gospodinovim, riječima, a što manje riječima ljudske mudrosti i profane retorike. Volja ljude više i privlači k Bogu i od Boga odbija nego um: to je psihološka pretpostavka te kerigmatičke metode. Moralni su problemi praktično važniji od filozofskih i dogmatičkih, kad se radi o čovjekovu opredjeljenju za Boga ili protiv Boga A ono, što, na koncu, i protivno, odlučuje, uvijek je milost.

U biti je, sigurno, tako. Apostolska je i otačka, starokršćanska, praksa na toj strani. I ispovjedno je iskustvo takvo. Tko je god dugo ispovjedao, — i po gradovima; i inteligenciju, — uvjerio se je u to. Ljudi, ako su dobre volje, lako vjeruju i ne traže puno analize ni dokaza. Najteže je u njima probuditi tu dobru volju i učiniti ih iskreno željnima istine. Najteže ih je navesti, da ostave grijehe i da se dematerijaliziraju.

A nigdje nije ovaj kerigmatički elemenat u duhovnom približavanju svećenika i Crkve vjernicima aktuelniji i potrebniji nego u propovijedanju: onom usmenom, u crkvi, i onom pismenom, kroz katoličku štampu; onu popularnu; onu za šire krugove. Treba da naša propovijed, kad hoće da poučava, bude jednostavna i ponizna.

A kako s te strane, faktično, izgledaju mnoge naše propovijedi? Baš one »najbolje«. Pripravljene, ištudirane, napisane, štam-

pane? Osobito one za grad, za inteligenciju, za đake, za omladinu. Najmanje iz njih govori Krist. I najrjeđe se u njima spominje. Nema u njima ni puno citata iz Evanđelja i Svetoga Pisma. Ali zato su nam pune izreka »velikih ljudi« i velikih učenjaka. Povijesnih činjenica, astronomskih dokaza za Božju eksistenciju, suvremene biologije i »psihologije dubina«, atomske fizike. Glavna nam je briga, da d o k a ž e m o, kako i moderna nauka nailazi na zagonetke, koje se ne mogu protumačiti bez Boga; kako i toliki ljudi od knjige i znanosti, barem, dopuštaju Božju eksistenciju i zastaju pred upitnicima i problemima svijeta; kako je i Crkva kulturno plodna, humanitarna i mirotvorna. A šta ostane, iza takve propovijedi, u srcima slušatelja, starih i mladih? Jedna, još uvijek nejasna, konfuzna, a možda i skeptična, impresija, da ima Bog i da vjerovanje nije ludo i nerazumno. Ali oduševljenja za Krista — malo. Malo ljubavi,malo zahvalnosti, malo kršćanske sreće. I malo konkretnih dobrih odluka. Malo praktične orijentacije na život molitve, dužnosti, čistoće, milosrđa, apostolata, sakramenata, Euharistije.

Sigurno, potrebne su nam koji put i ovakve propovijedi. Osobito u sustavnoj vjerskoj pouci. Osobito pred inteligencijom. Bez apologetike nema ni objavljenih istina, ni pozitivnog korščanskog morala. Ali, to svakako nije »kerigma«. I nije specifično kršćanska i evanđeoska propovijed. To su temelji i uvid. To su (praeambula), iza kojih treba da se što prije pomoli Krist. Živ, konkretan, božanstven, s auktoritetom istine odozgor.

Ne zadovoljavamo tim onih, koji vjeruju. A tih je još uvijek najviše ispred naših propovjedaonica. Od vjere smo učinili nauku; od propovijedi i »blage vijesti« predavanje. Ne zgrijavamo, ne oduševljujemo, ne pokršćanjujemo, ne posvećujemo duša.

Sjećam se dobro, kako mi se je na to jadala jedna inteligentna, školovana katolkinja, koja i sama vodi dubok religiozno-asketski život, a puno oko sebe okuplja, već godinama, i žensku mladež. Lijepo, inteligentno, učeno, propovijedaju ti naši mladi, ambiciozni, svećenici i duhovnici, ali i ona i njezine djevojke izlaze sa propovijedi gladne riječi Božje.

A baš su ti mladi svećenici, u teoriji, najvrući i najvatreniji pobornici kerigmatičkog kršćanstva. Samo, nažalost, nijesu u praksi. Previše im imponira znanost, premalo Krist.

Uostalom, zar to vrijedi samo za propovijedanje i za religioznu literaturu, namjenjenu vjernicima? Zar i u časopisima za svećenike, — ne samo onima strogo znanstvenima i teološkima, gdje je takvim problemima i mjesto, nego i u onima pastoralnima, — ne posvećujemo i previše pažnje i prostora preblemima »modernog čovjeka«, u stvari dekadentnog i izrođenog, — fizički i moralno izrođenog, — ili, u najmanju ruku, hiperkulturnog, razmaženog, skeptičnog: »psihologiji dubina«, eksistencijalizmu, ekstravagantnim i abnormalnim tipovima suvremenog francuskog i engleskog romana i njihovoj duhovnoj problematici? A jesu li to problemi, koji muče v e ć i n u onih ljudi oko nas, koji vjeruju ili barem traže Boga? I jesu li to problemi od općeg interesa za duhovnu postavu n a š e g a naroda i n a š i h vjerničkih masa? Mase reagiraju drukčije. One, bile dobre ili zle, misle zdravom domaćom logikom i postupaju ljudski i prirodno. Ne zanimaju ih egsotičnosti presitnih i obijesnih, ni perverziteti: ni psihički ni moralni.

Moramo i u svom apostolatu biti realisti. Moramo se obazirati više na većinu nego na manjinu. Za manjinu je individualna pastva, za većinu kolektivna.

Ne znamo, kako druga svećenička braća na to gledaju. Što se nas tiče, mi smo, da i u propovijedanju i u štampi ostanemo na terenu pastoralnog realizma na terenu apostolskog samopuzdanja i neposrednosti. Propovijedajmo popularizirajmo svoga Krista i njegovo Evanđelje! Propovijedajmo ga autentično i auktoritativno, ali, dakako, i inteligentno, i psihološki uvjerljivo!

I.

ZAJEDNIČKI OBRASCI
Zašto i opet odstupanje?

Sigurno se je svaki ozbiljan svećenik iskreno razveselio, kad je čuo da su naši Biskupi, na svojim konferencijama 21. IX 1961., redigirali zajednički tekst molitava i istina. Čekali smo, istina, malko predugo, dok se je konačno dala tiskati knjižica tih zajedničkih obrazaca. Bilo je to lani u školskim ferijama.

Još je mnogo jače osjetio svrsishodnost tih zajedničkih obrazaca onaj, koji je boravio u raznim krajevima hrvatskoga govora i čuo tu nemoguću raznolikost molitvenih obrazaca unutar našeg malog hrvatskog naroda. Luksuz, kojega svi sigurno ne priuštuju ni veliki narodi Evrope. A onda one razne nemoguće prastare riječi i arhaični gramatički oblici, kojima katkada ne bi znao dati pravo značenje ili označiti gramatički oblik ni sam svećenik, koji tako moli, a pogotovu ne obični vjernik. Danas je mnogo veća fluktuacija ljudi negoli prije prošlog rata, pa su zato mnogo češći slučajevi čuđenja kod vjernika, kad čuju izgovaranje tih starih obrazaca i iz ustiju mladih svećenika. Znaju tada pitati, ne bez razloga: Pa da li je taj svećenik svršio srednju školu? Pozna li svoj hrvatski jezik? Pogotovu smetaju te stvari naobraženim vjernicima.

Ugodno se osjeća jedna novina u litanijama: Još nedavno smo imali i u »Kruhu nebeskom«, koji sigurno svi smatramo poslužbenim molitvenikom: »smiluj se nama« — dulji oblik lične zamjenice nije bio ovdje nikako u skladu s duhom hrvatskog jezika. U »Molitvama i istinama« konačno je ušao jedino ispravan oblik i poredak riječi: »smiluj nam se«. Prema ovome je konačno ta stvar ispravljena u svim litanijama posljednjeg izdanja »Kruha nebeskog« od g. 1963.

Ali baš zato žalimo, što se je potkrala jedna ili druga stvar i u »Molitve istine«, koja nije baš u duhu hrvatskoga jezika. Imam pred sobom onaj veći format, umnožen cikolostalom:

Str. 9., u »Molitvi za pokojne«: »svjetlila im«; str. 39., u »Ispovijedam se«: »rječju«; str. 41., u misnom »Vjerovanju«: »svjetlo svjetla« — U sva tri slučaja treba dulji oblik »ije« mjesto »je«, dakle: svijetlila im, riječju, svijetlo od svijetla.

Str. 9., u molitvi »Na početku sv. ispovijedi«: »ispovijedio« (»ispovijedila«); str. 45., u molitvi sv. Mihovilu arkanđelu: »zapovijedi« — U oba slučaja treba kraći oblik »je« mjesto »ije« dakle: ispovjedio (ispovjedila), zapovjedi.

Moramo i u svom apostolatu biti realisti. Moramo se obazirati više na većinu nego na manjinu. Za manjinu je individualna pastva, za većinu kolektivna.

Ne znamo, kako druga svećenička braća na to gledaju. Što se nas tiče, mi smo, da i u propovijedanju i u štampi ostanemo na terenu pastoralnog realizma na terenu apostolskog samopuzdanja i neposrednosti. Propovijedajmo popularizirajmo svoga Krista i njegovo Evanđelje! Propovijedajmo ga autentično i auktoritativno, ali, dakako, i inteligentno, i psihološki uvjerljivo!

I.

ZAJEDNIČKI OBRASCI
Zašto i opet odstupanje?

Sigurno se je svaki ozbiljan svećenik iskreno razveselio, kad je čuo da su naši Biskupi, na svojim konferencijama 21. IX 1961., redigirali zajednički tekst molitava i istina. Čekali smo, istina, malko predugo, dok se je konačno dala tiskati knjižica tih zajedničkih obrazaca. Bilo je to lani u školskim ferijama.

Još je mnogo jače osjetio svrsishodnost tih zajedničkih obrazaca onaj, koji je boravio u raznim krajevima hrvatskoga govora i čuo tu nemoguću raznolikost molitvenih obrazaca unutar našeg malog hrvatskog naroda. Luksuz, kojega svi sigurno ne priuštuju ni veliki narodi Evrope. A onda one razne nemoguće prastare riječi i arhaični gramatički oblici, kojima katkada ne bi znao dati pravo značenje ili označiti gramatički oblik ni sam svećenik, koji tako moli, a pogotovu ne obični vjernik. Danas je mnogo veća fluktuacija ljudi negoli prije prošlog rata, pa su zato mnogo češći slučajevi čuđenja kod vjernika, kad čuju izgovaranje tih starih obrazaca i iz ustiju mladih svećenika. Znaju tada pitati, ne bez razloga: Pa da li je taj svećenik svršio srednju školu? Pozna li svoj hrvatski jezik? Pogotovu smetaju te stvari naobraženim vjernicima.

Ugodno se osjeća jedna novîna u litanijama: Još nedavno smo imali i u »Kruhu nebeskom«, koji sigurno svi smatramo poslužbenim molitvenikom: »smiluj se nama« — dulji oblik lične zamjenice nije bio ovdje nikako u skladu s duhom hrvatskog jezika. U »Molitvama i istinama« konačno je ušao jedino ispravan oblik i poredak riječi: »smiluj nam se«. Prema ovome je konačno ta stvar ispravljena u svim litanijama posljednjeg izdanja »Kruha nebeskog« od g. 1963.

Ali baš zato žalimo, što se je potkrala jedna ili druga stvar i u »Molitve istine«, koja nije baš u duhu hrvatskoga jezika. Imam pred sobom onaj veći format, umnožen cikolostalom:

Str. 9., u »Molitvi za pokojne«: »svjetlila im«; str. 39., u »Ispovijedam se«: »rječju«; str. 41., u misnom »Vjerovanju«: »svjetlo svjetla« — U sva tri slučaja treba dulji oblik »ije« mjesto »je«, dakle: svijetlila im, riječju, svijetlo od svijetla.

Str. 9., u molitvi »Na početku sv. ispovijedi«: »ispovijedio« (»ispovijedila«); str. 45., u molitvi sv. Mihovilu arkanđelu: »zapovijedi« — U oba slučaja treba kraći oblik »je« mjesto »ije« dakle: ispovjedio (ispovjedila), zapovjedi.

Str. 8., u »Molitvi Anđelu čuvaru«: »nočas« — treba noćas.

Str. 7., u »Anđeo Gospodnji«: »riječ« mora biti napisana s velikim početnim slovom, dakle: Riječ.

Str. 16., u »apostolskom vjerovanju«: »uzašao nad nebesa« — Treba da bude: uzašao na nebesa«.

Str. 15., u molitvi posve dolje: izostavljene su dvije kratke rečenice, pa treba da bude: »ugledamo se u ono, što sadržavaju, a postignemo ono, što obećavaju«.

Izgleda, da su u knjižici »Molitve i istine« dosljedno radi obzajedno. Dr Boranić u svom »Pravopisu« (imamo pred sobom izdanje od 1921. i dobri poznavaoci hrvatskog jezika, još davno prije rata razlikovali samostalni prezent negativnog oblika glagola »htjeti« i negativni oblik prezenta glagola »htjeti« kao pomoćni glagol za tvorbu futura, pa su u prvom slučaju pisali »neću«, a u drugom »ne ću«. Izgleda, da je to više u skladu s logikom gramatičkih oblika.

Izgleda, da se u knjižici »Molitve i istine« dosljedno radi oblik »jedanput« — trebalo bi da bude »jedamput«.

Molitva sv. Mihovilu arkanđelu poslije sv. Mise prestilizirana je tako, da se — u duhu hrvatskog jezika — glagol stavlja na prvo moguće mjesto. Šteta, da to nije dosljedno provedeno u svim molitvama; tako, na pr. u molitvi iza »Anđeo Gospodnji«. Izgleda, da bi tako trebalo reći i: »I svijetlila im svjetlost vječna.« (str. 9.). Trebalo bi onda to provesti i kod zazivâ krunice. Slično bi trebalo postupiti i u dalmatinskom načinu moljenja krunice. Ne: »U prvom otajstu radosnom razmišljat ćemo . . .«, nego: »U prvom ćemo radosnom otajstvu razmišljati . . .«; a tako i kod svih slijedećih otajstava.

Str. 45., u molitvi sv. Mihovilu arkanđelu, malo je neobično, da je prije rečenice: »A ti, vođo . . .« točka — bilo bi, izgleda, zgodnije, da je mjesto točke stavljen zarez. Imam pred sobom karton s latinskim i hrvatskim tekstom molitve iza sv. Mise: u latinskom je tekstu na dotičnom mjestu dvotočka (:) — vrlo vjerojatno prema originalu.

Nisam spomenuo sve, već samo no, što sam zamijetio slučajno ili pri letimičnu pregledu. Sigurno nisu sve, što je gore spomenuto, tiskarske pogreške. Ali se vrlo vjerojatno na mnogim mjestima radi samo o tiskarskim pogreškama; ali baš zato, što se tako rado potkradu pogreške pri tiskanju, mora se za korektora pri tiskanju takvih tekstova uvijek uzeti čovjek nadasve savjestan i, koji dobro pozna jezik.

Razveselili smo se svi, da je u molitvene obrasce i u formulirane istine uneseno disciplinirano jedinstvo, kad se to nije moglo uvesti na bazi dobrovoljnosti. Očekivali smo, da će s tiskanjem tih obrazaca biti nametnuta i obligacija, da se **odmah** tako mole i uče te molitve i istine. Međutim su naši Biskupi — sigurno: da bude što lakši teret dužnosti — samo naglasili, da se nikome ne će dati Imprimatur za molitvenike i priručnike za kršćanski nauk, dok auktor ne uskladi molitve i istine prema propisanu tekstu. A evo, iz radoznalosti zavirismo u najnovije izdanje »Kruha nebeskog« i »Božjeg miljenika«, i već naiđosmo na odstupanje.

U obrascima molitava i istina, kako su ih formirali naši Biskupi, nalazimo i u »Ispovijedam se« i u zadnjoj molitvi iza sv. Mise ime arkanđela u obliku »Mihael«, a posljednje izdanje »Kruha ne-

beskog« uzima kao ime tog arkanđela oblik »Mihovil«. Istina, kao da ljepše zvuči »Mihovil«, nego »Mihael«, a i dosta je raširen u puku taj oblik. Ali naši su se Biskupi na zajedničkim konferencijama odlučili za oblik »Mihael« i propisali ga, pa ga je svakako tako trebalo prenijeti i u molitvenike. Sigurno su Biskupi, baš radi značenja imena toga arkanđela (onaj svršetak »el« — kao i u imenu drugog velikog arkanđela: Rafael, odlučili za originalan oblik. Jedinstvo je mnogo važnije negoli čistunstvo, blagoglasje, veća raširenost nekog oblika izvjesne riječi itd.

Isto tako ima »Kruh nebeski« iza Opće ispovijedi kod Misnih molitava i »Oproštenje, odrešenje . . .«, dok su Biskupi za zbornu sv. Misu taj »Oproštenje . . . « izostavili.

Ali je mnogo opsežnije odstupanje u molitveniku »Božji miljenik«, II. izdanje, Dubrovnik 1963. Nećemo biti odveć konkretni, jer je tih odstupanja jako mnogo; uglavnom ćemo samo nabrojati naslove obrazaca, koji se ne podudaraju s biskupskim odredbama.

Str. 75. — 81., »Sv Ružarij«: ne slaže se u mnogim pojedinostima s tekstom Biskupa pod naslovom »Krunica Bl. Dj. Marije«. Posebno ističemo jednu malenkost: U »B. M.« na dva se mjesta spominje »Presveti Ružarij«: manje ukusno! Zar nije dosta »sveti« ružarij, kako su to i Biskupi zajednički odredili!

Str. 119. ss.: Ne slažu se sa službenim obrascima naših Biskupa »Zdravo Marijo« (». . . na času smrti . . .«), »Kraljice neba«, »Deset zapovijedi Božjih«, »Pet crkvenih zapovijedi«, »Dvije zapovijedi ljubavi«, »Sedam svetih sakramenata«, »Osam blaženstava«.

Ne znamo zašto nije auktor spomenutog molitvenika uvrstio i »Apostolsko vjerovanje« među istine, kako to čine Biskupi. Biskupi su umetnuli »i« u »Apostolskom vjerovanju« prije »život vječni. Amen.«. Auktor je »B. M.« taj »i« izostavio. Istina, u latinskom ga tektsu, ni u Brevijaru, ni u Rimskom ritualu (ni u latinskom, ni u hrvatskom), ne nalazimo. Našao sam ga jedino u »Vademecum-u juventutis studiosae« iz god. 1856. Ali Biskupi su sigurno imali neki razlog za taj »i«, pa je svakako i princip crkvene discipline i jedinstva u molitvenim obrascima tražio, da se i taj »i« prihvati.

Ne znam, zašto se auktor »B. M.« nije držao redoslijeda naših Biskupa i zašto je izostavio neke stvari: »Isusova zapovijed ljubavi prema bližnjemu«, »Isusova zapovijed ljubavi prema neprijateljima«, »Osnovne korščanske dužnosti«, »Drugi važniji propisi Crkve« (tako važni!), »Tjelesna djela milosrđa«, »Duhovna djela milosrđa«. »Kreposti« i »Posljednje stvari čovječje« su donesene, ali obadvoje okrnjeno. Molitva anđelu čuvaru« nalazi se u »B. M.« na str. 7. Ne odgovara »Molitvi Anđelu čuvaru«, kako su je redigirali Biskupi. Stilski je zbilja nezgodna.

Molitve prije i poslije Ispovijedi nalaze se u »B. M.« na str. 30. Molitva na svršetku sv. Ispovijedi ne odgovara redakciji te molitve Biskupima.

Kroz službeni tekst litanija dosljedno se provlači »Smiluj se«. U »B. M.« pak skoro dosljedno »smiluj se nama«. Ima par iznimaka, ali čovjek ima dojam, da je to odstupanje nesvijesno (možda i »tiskarska pogreška«). Tako na str. 43. Isto tako nalazimo »smiluj nam se« i kod misnih molitava (str. 9., 13. i 16.).

Kad su se biskupi u redakciji obrasca »Sedam svetih sakramenata« odlučili za naziv »Potvrda«, ne znam, zašto auktor »B. M«, u odsjeku o sv. Potvrdi, stalno upotrebljava naziv »krizma« (str. 137. s.).

Pisac ovih redaka iskreno žali, što naši Biskupi nisu obligirali kler, da mole i poučavaju prema zajednički redigiranim obrascima odmah nakon izlaska iz tiska »Molitva i istina«. Jer kad će to biti provedeno? Proći će i desetljeća, kad će nestati starih izdanja molitvenika i raznih priručnika za kršćanski nauk sa starim tekstovima i obrascima. A uz naš nehaj, proći će desetljeća i, dok će se po našim sakristijama zamijeniti stara izdanja »Kruha nebeskog« s novim; a uto će — i prije nego postignemo željeno jedinstvo — promjene, nastale u praksi hrvatskog jezika, tražiti nove izmjene! Pa kad ćemo onda biti jedinstveni?!

Znam, da su »Molitve i istine« imale doći, bar po jedan primjerak, u svaku našu župu. Dakle je bar ž e l j a naših Biskupa, da se odmah upotrebljavaju novi obrasci. Dobro, neki će to učiniti, a drugi ne (jer nema obligacije, da se to odmah učini!); tako ćemo imati još jedan elemenat više u našoj nejedinstvenosti. Zar ne bi onda bilo bolje, da su naši Biskupi odredili, da se to redigirano jedinstvo i provodi odmah?! Jer, kako vidimo, nije provedena ni odlučna odredba Biskupa, da nova izdanja molitvenika i priručnika za kršćanski nauk ne smiju dobiti »Imprimatur«, ako molitve i istine nisu usklađene s propisanim tekstom.

I prvo izdanje »Crkvenog molitvenika« hrvatski su Biskupi zajednički uveli u sve svoje biskupije kao službeni crkveni molitvenik za puk, pa to ipak nije bilo provedeno ni u dugom razdoblju od 8. XII. 1920. do 21. IX. 1961.

Mi bismo se morali radi jedinstva ovdje napose usuditi apelirati na one, inače ugledne naše hrvatske krajeve, koji stalno pomalo vuku na stranu. A baš su ti hrvatski krajevi u velikom braju posjećivani od hrvatskih katolika iz drugih pokrajina, koji se radi toga uvijek s pravom sablažnjuju. Brzo iza spominjane odluke naših biskupa od g. 1961. nalazili smo na jednom mjestu posebno stilizirane »Pohvale Imenu Božjem«. Može radi toga efekat balgoglasja zbilja biti ljepši, ali zar to nije svijesni grijeh protiv jedinstvenosti?! Tu se je stalno ponavljalo: »Eto, još nisu tiskani obrasci! Šta rade tako dugo?!« A, kad su izašle iz tiska »Molitve i istine«, sve je i opet ostalo pri starom!

Baš radi toga žalim, što nije i pobožnost »Križnog puta« redigirana od Biskupa i unesena u »M. i I.«. Mogao se komotno uzeti posve zgodan tekst,koji se već desetljećima nalazi (mislim bar, da je tako) u svim izdanjima »Kruha nebeskog«. Mjesto toga se u nekim krajevima pobožnost »K. P.« obavlja prema nekom talijanskom priručniku iz 17. stoljeća, koji vrijeđa kršćansko srce svojom neukusnošću, modernog nervoznog čovjeka svojom duljinom, a uho neobražena hrvatskoga katolika, koji zna dobro svoj jezik, svojim ropsikm prijevodom — Još uvijek je vrijeme, da naši Biskupi i u toj stvari nešto zajedničko odrede; ili bar pojedinci za svoje biskupije.

Ima, i osim pobožnosti »K. P.«, po raznim našim molitvenicima i lokalnim molitvenim priručnicima još i dosta drugih neukusnosti, pa i teološki sumnjivih rečenica!

Franjo KRALIK

JOŠ JEDAN NAŠ KANDIDAT ZA OLTAR

(Uzor za mlade. Uz najnoviji životopis Petra Barbarića)

Ne prave sveci jedan drugome konkurencije. Blago nama, bude li ih među nama što više! Bit će to samo znak punovoljnosti naše vjere i našega izabranja pred Bogom. Bit će to samo blagoslov našemu kršćanstvu i našemu narodu.

A, hvala Bogu, u nas se u zadnje vrijeme sve više govori o našim svecima. I o onima starima, koji su već na oltaru, — o bl. Augustinu Kažotiću, biskupu zagrebačkom, o bl. Hosani Kotorskoj, djevojci iz Boke, o bl. Garciji, također Bokelju iz Mula, o bl. Marku Križevčaninu, kanoniku-mučeniku iz Trnove. I, — a to je još ljepše, — o onima novima, još nebeatificiranima, kandidatima oltara: našim savremenicima od jučer. Kod Slovenaca o biskupu Slomšeku iz Maribora i o američkom misionaru Baragi; kod nas Hrvata o Slugi Božjem fra Leopoldu Mandiću, o biskupu Langu, o Dr. Merzu, o fra Vendelinu Vošnjaku, o fra Anti Antiću, o Stepincu, jednom i drugom, Matiji i Alojziju. Ne će, možda, svi od njih ni doći na oltar. Ne, što ne bi bili vrijedni, nego što je to dug proces i pun formalnosti: ako se brzo umorimo i brzo posustamo. Ali ponetko će od njih, sigurno, i doći na oltar. A molit će se za nas svi: i oni, koji dođu, i oni, koji ne dođu. Pred Bogom je često veći onaj, koji ne dođe, nego onaj, koji dođe. To su njegovi božanski putovi, njegove božanske tajne, njegove božanske geste, njegovi božanski izbori. I svi će nam biti pred Bogom zaštitnici i pomoćnici. I svi su nam uzori. Treba da o njima puno govorimo. I da ih dobro poznajemo. Treba da i pišemo, i čitamo, njihove životopise.

Moramo nastojati, da, danas sutra, svaka dob i svaki stalež među nama dobije svoga sveca: naše krvi i jezika. Da i mi postanemo narodom svetaca.

Osobito je omladini, — i našoj, — potreban takav jedan, njezin, uzor-svetac. Ona je u najvećoj duhovnoj pogibli: u najtežim, i vjerskim i moralnim, krizama.

A, eto, pomalo smo, ovo iza rata, i zaboravili, da već imamo svoga kandidata oltara i za omladinu. A imamo ga. Slugu Božjega P e t r a B a r b a r i ć a. Pred zadnji rat o njemu se, u nas, puno govorilo i pisalo. Počeo je bio i formalno proces njegove beatifikacije, proglašenja blaženim. Informativni proces, — u Sarajevu, — bio je već završen, i akti su bili poslani u Rim. Izašla su već bila i dva njegova životopisa: jedan manji, brzo iza njegove smrti, iz pera pok. O. Antuna Puntigama D. I. drugi veći od pok. Dr. a Miroslava Vanina D. I. I puno su se čitali: osobito u sjemeništima i u katoličkim đačkim konviktima. A i na njegov se je grob, u kripti smještene crkve u Travniku (gdje je učio i umro, kao sjemeništarac, gimnazijski maturant), puno hodočastilo. Mnogi su mu se utjecali. I primali mnoge milosti po njegovu zagovoru.

Ratni je vihor pomalo bacio u zaborav njegov spomen. I tijelo mu se je izgubilo.

Vrijeme je, da opet obnovimo njegovu uspomenu i njegovo štovanje. Da opet našoj mladeži stavimo pred oči njegov lik.

Kao stvoren je, — Petar Barbarić, — da bude uzor našoj katoličkoj omladini; i onoj po sjemeništima, i onoj vani u svijetu.

Nije u životu ništa drugo ni bio nego dijete, dječak, mladić, đak. Umro je u ranoj mladosti; u đačkim, gimnazijskim, godinama. Nije bio ni javni radnik, kao Merz, ni svećednik ili redovnik, kao naši sveti ljudi.

Bio je seljačko dijete,iz našega najvitalnijeg kraja, iz vrletne i sunčane Hercegovine. Prirodno je i živio i umro. Jednostavan je bio čitav njegov životni put.

Nije bio čudotvorac. Nije imao viđenja. Nije bio mučenik. Nije činio nikakvih teških, izvanrednih, pokorničkih djela.

Mnogi ga mladi ljudi mogu nasljedovati. Blizu im je. Sva je njegova svetost bila: molitva, dobrota i rad. Kršćanski idealizam života. Vedra, čista i nevina mladost.

Umro je 15. travnja g. 1879., pred 70 godina, licem na Veliku subotu.

Baš ovih dana izišao je iz štampe i treći njegov, — najkraći, džepni (83 stranice u maloj osmini), — životopis. Napisao ga je O. Josip Weissgerber D. I., pod naslovom: »Zvona velike subote« (Isusovci, Zagreb, Palmotićeva ul. 33.; cijena 3 n. Din). Dajmo ga u ruke našim sjemeništarcima, ali i našoj omladini u svijetu: muškoj i ženskoj! Osobito djeci, mladićima i djevojkama, koji pokazuju volju za ozbiljniji duhovni život ili za svećeničko ili samostansko zvanje!

Mladi je i »mali« svetac Sluga Božji Petar Barbarić. Djetinjski je jednostavan i idiličan bio njegov život. On je bio naš hrvatski Ivan Berchmans. Ili, ako hoćete, mladićki pendent sv. Terezije od Djeteta Isusa.

Već se je Puntigamov: »Petar Barbarić, hrvatski uzor-mladić« čitao kao kakva romansirana svetačka biografija za omladinu. I ovaj će se, najnoviji, rado čitati.

S duhovnom korišću S plemenitim uživanjem. U nadi, da ćemo, brzo, na svojim oltarima ugledati još jednoga, čistokrvnog, sveca naše krvi i jezika!

Č.

PJEVAJMO BRAĆO KRŠĆANI
crkvena pjesmarica-Makarska 1967.

Veliku odgovornost nosi danas u doba postkoncilskog gibanja svaki glazbenik, pogotovo crkveni. Nije više dovoljno prihvaćati samo slovo zakona i propisa, nego srce i duh. U uvodu svoje crkvene pjesmarice »Pjevajmo braćo kršćani« dr. Ivan Glibotić lijepo navodi citate iz »Uredbe o sv. Bogoslužju«: br. 116. »Druge se vrste svete glazbe, osobito polifonija, nikako ne isključuju iz bogoslužja, samo ako **odgovaraju duhu liturgijskog čina.** Br. 118. »Neka se brižljivo njeguje pučko pjevanje, da glasovi vjernika mogu odzvanjati u pobožnim i svetim vježbama, pa i u samim liturgijskim činima, prema **odredbama i propisima** rubrika«. Neka mi oprosti autor ove pjesmarice, ali on se sam ne pridržava tih odredaba i propisa, uzimajući pjesme, bez umjetničke vrijednosti. Mogao bi mi tkogod prigovoriti: »Napiši ti bolju pjesmaricu pa onda nešto reci o ovoj« Takvima sam spreman odgovoriti, da bih načinio bolji izbor od već postojećih kvalitetnih kompozicija, kad bi to prilike zahtijevale. Problem priručnika stvarno nije lak - kako kaže pisac

Nije u životu ništa drugo ni bio nego dijete, dječak, mladić, đak. Umro je u ranoj mladosti; u đačkim, gimnazijskim, godinama. Nije bio ni javni radnik, kao Merz, ni svećednik ili redovnik, kao naši sveti ljudi.

Bio je seljačko dijete,iz našega najvitalnijeg kraja, iz vrletne i sunčane Hercegovine. Prirodno je i živio i umro. Jednostavan je bio čitav njegov životni put.

Nije bio čudotvorac. Nije imao viđenja. Nije bio mučenik. Nije činio nikakvih teških, izvanrednih, pokorničkih djela.

Mnogi ga mladi ljudi mogu nasljedovati. Blizu im je. Sva je njegova svetost bila: molitva, dobrota i rad. Kršćanski idealizam života. Vedra, čista i nevina mladost.

Umro je 15. travnja g. 1879., pred 70 godina, licem na Veliku subotu.

Baš ovih dana izišao je iz štampe i treći njegov, — najkraći, džepni (83 stranice u maloj osmini), — životopis. Napisao ga je O. Josip Weissgerber D. I., pod naslovom: »Zvona velike subote« (Isusovci, Zagreb, Palmotićeva ul. 33.; cijena 3 n. Din). Dajmo ga u ruke našim sjemeništarcima, ali i našoj omladini u svijetu: muškoj i ženskoj! Osobito djeci, mladićima i djevojkama, koji pokazuju volju za ozbiljniji duhovni život ili za svećeničko ili samostansko zvanje!

Mladi je i »mali« svetac Sluga Božji Petar Barbarić. Djetinjski je jednostavan i idiličan bio njegov život. On je bio naš hrvatski Ivan Berchmans. Ili, ako hoćete, mladićki pendent sv. Terezije od Djeteta Isusa.

Već se je Puntigamov: »Petar Barbarić, hrvatski uzor-mladić« čitao kao kakva romansirana svetačka biografija za omladinu. I ovaj će se, najnoviji, rado čitati.

S duhovnom korišću S plemenitim uživanjem. U nadi, da ćemo, brzo, na svojim oltarima ugledati još jednoga, čistokrvnog, sveca naše krvi i jezika!

Č.

PJEVAJMO BRAĆO KRŠĆANI
crkvena pjesmarica-Makarska 1967.

Veliku odgovornost nosi danas u doba postkoncilskog gibanja svaki glazbenik, pogotovo crkveni. Nije više dovoljno prihvaćati samo slovo zakona i propisa, nego srce i duh. U uvodu svoje crkvene pjesmarice »Pjevajmo braćo kršćani« dr. Ivan Glibotić lijepo navodi citate iz »Uredbe o sv. Bogoslužju«: br. 116. »Druge se vrste svete glazbe, osobito polifonija, nikako ne isključuju iz bogoslužja, samo ako **odgovaraju duhu liturgijskog čina.** Br. 118. »Neka se brižljivo njeguje pučko pjevanje, da glasovi vjernika mogu odzvanjati u pobožnim i svetim vježbama, pa i u samim liturgijskim činima, prema **odredbama i propisima** rubrika«. Neka mi oprosti autor ove pjesmarice, ali on se sam ne pridržava tih odredaba i propisa, uzimajući pjesme, bez umjetničke vrijednosti. Mogao bi mi tkogod prigovoriti: »Napiši ti bolju pjesmaricu pa onda nešto reci o ovoj« Takvima sam spreman odgovoriti, da bih načinio bolji izbor od već postojećih kvalitetnih kompozicija, kad bi to prilike zahtijevale. Problem priručnika stvarno nije lak - kako kaže pisac

— ni sa strane različitih pogleda na sadržaj, ni sa strane financija, a ja bih dodao - najmanje lak sa strane umjetničkoga glazbenog kriterija. Mnogo je vremena prošlo od prvih početaka cecilijanskog pokreta kod nas. Mnogi ljudi su provodili tu ideju, komponirali dobre skladbe i pokazali put kuda treba krenuti dalje. Ako je II. Vatikanski sabor dao punu slobodu svakom narodu, da na svom jeziku hvali Boga, zašto ponovo uvoditi strane (njemačke, talijanske i dr.) pjesmice, koje su nama nerazumljive, a po svojoj nutarnjoj vrijednosti ništetne? Zašto iz starog Kolander-Kindlein-ovog Kantuala izvlačiti francjozefinske napjeve, kad imamo noviji vrijedni Kantual? Čemu uzimati sentimentalne varoške pjesmice, ako imamo bogati crkveni folklor, koji je nažalost nepoznat širokom sloju ljudi, ali ne bi smio biti nepoznat sastavljaču kantuala. Nije dovoljno skupiti određeni broj pjesama bilo od kuda pa neka svatko izabere što želi. Treba imati jasne pojmove što će se uvrstiti i kako obraditi. Nedostaje nažalost kriterij.

Sam format, tisak tehnička oprema i veličina ove pjesmarice potpuno zadovoljava. Ono što je nažalost najslabije, to je sam sadržaj. Ne mislim, da je sve po redu loše. Vrlo je pohvalna piščeva širina u izboru. Tu ima antifona, psalama, himana, napjeva za Svetu sedmicu, za Večernju, pučkih misa itd. U tome je pisac najviše uspio.

Drugo što smeta jest nedostatak orguljske pratnje. Dok su neki korali harmonizirani, drugi nisu; neke pjesme su harmonizirane četverograsno, a neke troglasno (a pjevaju se jednoglasno) i dvoglasno. Znači, orguljaš mora sebi nabaviti većinu tih harmonizacija, ako ih ne zna (A koji to seoski orguljaš zna?).

Metodičke i didaktičke upute trebale su doći na početak ili na kraj Priručnika. Trebalo bi se pridržavati već ustaljenih termina. Na pr. poluton=polustpen, udarac=doba, vrijeme=tempo. Osim toga te upute morale bi biti napisane pravilnim jezikom (na pr. pokaživa = pokazuje). Nisam analizirao tekstove svih pjesama ,nego samo one, za koje smatram da su loši.

Kod analize muzičkog materijala zaustavit ću se na pojedinim kompozicijama, označujući zbog čega smatram da ne vrijeđe.

Na str. 5. r. 2, takt 2. (treća i četvrta doba) izlazi krivi metrički naglasak (òperi me.)

Na str. 10. mogla bi se mirne duše ispustiti uputa o pjevanju Introit-a (to mora znati zborovođa).

Na str. 14. (Pričesna) r. 3, upotrebljen je u harmonizaciji kvartsekstakord II. stupnja, koji loše zvuči. U predzadnjem taktu bi polovica takta trebala biti harmonizirana subdominantom, a tek druga polovica dominantom; inače nastaju sinkopirane harmonije.

Pučka misa (str. 29-36) je vrlo prikladna za pjevanje i lijepo obrađena. Isto tako je uspjela i II. pučka misa (str. 37-43). Kod mise za pokojne ima nekoliko krivih naglasaka (pripadà, zvršu jè uslišè, hòsanà). Posljednica (hrv koral) je lijepo i uk.usno harmonizirana. U autorovoj pučkoj misi bi trebalo napisati cijelu orguljsku pratnju, a ne samo intermezze (međuigre). Inače i tu ima mnoštvo krivih naglasaka (ljudima dobrè, hvalimò, klanjamô ti se velik,è jedinî, zàhvaljujemo, edinòrođeni, rođenà, nevidljivôga, vjekòve, ùskrsnuo, izašào, ùslovi, katolìčku, ispovijedàm, Gôspodin). Osim toga u međustavke na str, 67. su se potkrale pralelne kvinte.

Na str. 77. (3. r. 4. takt) trebao bi u tenoru prvom biti po svoj prilici: es, d (a ne es, des).

Na str. 88. zašto uzeti njemačku kompoziciju kad imamo 3 glasnu hrvatsku i to bolju! (Klobučar).

81. str. Ova pjesma je tipični primjer germanizma (uzmah, kadenca, loša sintaksa riječi — »svete tajne po riječima«).

88. str. isto tako »Spasitelju dobri Isukrste«.

89. str. Hvalite Gospoda — loša kompozicija — imamo boljih domaćih (Kolb, Klobučar).

95. str. »Biser« muzičkog kiča! Te i takve pjesme trebalo bi jedanput zauvijek izbaciti iz crkve.

97. str. O hostijo — osrednja varoška popijevka (čini mi se talijanskog porijekla).

97. str. Klanjam Ti se, Isuse — neukusna germanska melodija (sa kromatikom od koje se autor u predgovoru ograđuje) potpuno je strana našem glazbenom ukusu.

98. str. Isusa ljubim — trećerazredna kompozicija (neukusan refren — rastavljeni septakord!)

99. str. stara austrijska melodija (krivi naglasci — zavjetè, savjetè).

102. str. Isus pobjeđuje — trebalo je uzeti harmonizaciju prema originalu (signal radio Vatikana) jer ova je slabija.

106. str. neizražajna melodija (o čovj. hrano) — bolja Magdalenićeva.

112. str. Divnoj dakle — umjesto ova dva osrednja germanska prijevoda (Ringeissen, Piel) trebalo je uzeti neki od našeg autora (Canjuga, Taclik, Lučić, Vidaković, Kilbertus).

117. str. — Ivšić: Kristu Kralju. Trebalo je komponirati bez paralelnih oktava (pripjev c g
c g

121. str. Ima boljih kompozicija (na pr. Ivšić: Ti Kriste, ili Taclik: Nebeski Kralju vječiti.

125. str. harmonizacija lošija od originala.

128. str. romantična sentimentalna pjesma (paralelne terce, sladunjava kadenca.

129. str. ima daleko ljepših pjesama u izboru »Mala služba« ili u Kilbertusovim himnima presv. Srcu.

132. str. koral bez pratnje.

136. str. preinačena harmonizacija Vallingerova.

148. str. čemu »Adeste fideles« kad imamo dosta hrvatskih pjesama (ako se već pjeva onda jednoglasno kao koral)

149. str. lošija harmonizacija od Duganove!

150. str. loš slijed harmonija u kadenci (D, S, D, T — umjesto SD, D, T)

157. str. sentimentalna pjesma, koja je u prijašnjem izdanju (Sv. Cecilije) bila bolje harmonizirana.

160. lošija harmonizacija od Duganove — ako je autor htio da bude u narodnom duhu onda je treba ponovo harmonizirati.

162. str. Hajdmo, braćo sada — pjesma koja se može pjevati na priredbama uz tambure, a ne u crkvi.

163. str. nepotrebno je uvoditi njemačke pjesme.

164. str. dobra harmonizacija osim treći redak (4. takt, 4. doba sa prvom dobom slijedećeg takta kvinte).

168. str. lijepi motiv u drugom dijelu (u to vrijeme godišta), prvi dio nešto slabiji.

170. str. Djetešce nam se rodilo — te pjesme ne bi trebalo biti u pjesmarici (previše potsjeća na Nikaj na svetu lepšega ni«).

179. str. ljepša pjesma od ove je: »O Isuse izranjeni« od Lučića.

231. str. zašto mijenjati Duganovu harmonizaciju.

233. str. pučki šlager koji ne odgovara ozbiljnosti crkvenog ambijenta.

234. str. isto.

235. varijanta slovenske pjesme (Lepa si, roža Marija).

236. str. O divna Djevice — previše sekvenca i šablone.

237. kompozicijski nezrela — krivi metar.

238. str. sentimentalne pjesme (neinteresantne).

239. str. varijanta »Prosti, moj Bože«.

241. str. Marijo, svibnja kraljice — loši naglasci — bolja »Vidakovićeva«.

244. str. dosadna — sve od samih sekvenci sastavljena pjesma.

245. krivi naglasci (visovàčka, želèć, zovèmo).

246. str. Gospi od zdravlja — napolitanska pjesma — nema mjesta u našim crkvama.

247. str. bolja je Duganova ritmizacija (ovdje krivi naglasci: zdravò, Marijô,) — a još bolje Vidakovićeve dvije pjesme Gospi Lurdskoj.

248. str. pjesma koja se može pjevati na priredbama, ali ne u crkvi!

259. str. zašto te germanske pjesme iz starog Kantuala, kad imamo tri ljepša himna sv. Josipu (dva Canjugina: Zanatlijo tihi i Josipe, o milo ime i Vidakovićeva Josipe, o milo ime).

263. str. staromodni tekst (moléće!; melodija bez ozbiljnosti.

266. str. postoji bolja pjesma bl. Nikoli od istog autora.

267. zašto kromatika u prijevodu (g, gis); slovenska kadenca (c, fis, g).

Prof. M. LEŠĆAN

DVA KRITERIJA*

Da bi se mogao pravo ocijeniti moj priručnik »Pjevajmo, braćo kršćani!«, kao i ono, što je o njemu napisao prof. Lešćan, treba da imamo u vidu slijedeće činjenice:

1. Ja sam uvrstio u priručnik neke pjesme, koje se nalaze na »indeksu« u zagrebačkoj nadbiskupiji. To su na pr. Hoćemo Boga; Lijepa si, lijepa; Čuj nas, Majko; Spasitelju, dobri Isukrste i još nekoliko takvih, među koje spada i Do nebesa i Zdravo, Djevo. Zašto sam to učinio? — Evo zašto: Iz pastoralnih, a ne iz muzikalnih razloga. Poznato je, da se baš ove pjesme najviše i najrađe pjevaju u mnogim našim krajevima i da ih pjeva sav narod. II. Vatikanski sabor više se je orijentirao prema puku, pastoralu i pučkom pjevanju, nego prema visokoj (inače vrlo cijenjenoj i pošto-

*) Urednik »Sl. Božje« zamolio me da iznesem pred čitatelje kriterij, po kojemu je sastavljen priručnik »Pjevajmo, braćo, kršćani«. To rado činim.

168. str. lijepi motiv u drugom dijelu (u to vrijeme godišta). prvi dio nešto slabiji.

170. str. Djetešce nam se rodilo — te pjesme ne bi trebalo biti u pjesmarici (previše potsjeća na Nikaj na svetu lepšega ni«).

179. str. ljepša pjesma od ove je: »O Isuse izranjeni« od Lučića.

231. str. zašto mijenjati Duganovu harmonizaciju.

233. str. pučki šlager koji ne odgovara ozbiljnosti crkvenog ambijenta.

234. str. isto.

235. varijanta slovenske pjesme (Lepa si, roža Marija).

236. str. O divna Djevice — previše sekvenca i šablone.

237. kompozicijski nezrela — krivi metar.

238. str. sentimentalne pjesme (neinteresantne).

239. str. varijanta »Prosti, moj Bože«.

241. str. Marijo, svibnja kraljice — loši naglasci — bolja »Vidakovićeva«.

244. str. dosadna — sve od samih sekvenci sastavljena pjesma.

245. krivi naglasci (visovàčka, želèć, zovèmo).

246. str. Gospi od zdravlja — napolitanska pjesma — nema mjesta u našim crkvama.

247. str. bolja je Duganova ritmizacija (ovdje krivi naglasci: zdravò, Marijô,) — a još bolje Vidakovićeve dvije pjesme Gospi Lurdskoj.

248. str. pjesma koja se može pjevati na priredbama, ali ne u crkvi!

259. str. zašto te germanske pjesme iz starog Kantuala, kad imamo tri ljepša himna sv. Josipu (dva Canjugina: Zanatlijo tihi i Josipe, o milo ime i Vidakovićeva Josipe, o milo ime).

263. str. staromodni tekst (moléće!; melodija bez ozbiljnosti.

266. str. postoji bolja pjesma bl. Nikoli od istog autora.

267. zašto kromatika u prijevodu (g, gis); slovenska kadenca (c, fis, g).

Prof. M. LEŠČAN

DVA KRITERIJA*

Da bi se mogao pravo ocijeniti moj priručnik »Pjevajmo, braćo kršćani!«, kao i ono, što je o njemu napisao prof. Leščan, treba da imamo u vidu slijedeće činjenice:

1. Ja sam uvrstio u priručnik neke pjesme, koje se nalaze na »indeksu« u zagrebačkoj nadbiskupiji. To su na pr. Hoćemo Boga; Lijepa si, lijepa; Čuj nas, Majko; Spasitelju, dobri Isukrste i još nekoliko takvih, među koje spada i Do nebesa i Zdravo, Djevo. Zašto sam to učinio? — Evo zašto: Iz pastoralnih, a ne iz muzikalnih razloga. Poznato je, da se baš ove pjesme najviše i najrađe pjevaju u mnogim našim krajevima i da ih pjeva sav narod. II. Vatikanski sabor više se je orijentirao prema puku, pastoralu i pučkom pjevanju, nego prema visokoj (inače vrlo cijenjenoj i pošto-

*) Urednik »Sl. Božje« zamolio me da iznesem pred čitatelje kriterij, po kojemu je sastavljen priručnik »Pjevajmo, braćo, kršćani«. To rado činim.

vanoj) umjetnosti. Obzirom na ovakve pjesme danas je daleko širi kriterij Crkve, nego li je bio pred 20 godina. Mi želimo, Crkva želi, da nam puk pjeva i u crkvi i na procesijama, pa je li uputno, da forsiramo na »indeksu« sada, a nismo to uspjeli u doba, kad je kriterij crkve bio mnogo stroživi?

Neke od ovih pjesama donio je u svom prilogu i **«Nedjeljni i blagdanski misal«,** koji je tiskan u Rimu god. 1966. i to je ovako obrazložio: »Za po koju je pjesmu pri izboru bila odlučna njezina popularnost. Jedna ili druga ne ide u strogo liteurgijske službe, ali će dobro doći prigodom vanjskih svečanosti, hodočašća i sl. Poznato je pak, koliko Hrvati ljube svoje božićne pjesme, koje pjevaju i kod kuće!« ... I ja mislim ovako!

Čini se da se nekada kod nas gleda na pjevanje u crkvi sa priličnom dozom ukočenosti, a uzor crkvenog pjevanja gregorijanski koral bukti od života i elastičnosti. Trebalo bi, da neki ljudi pogledaju na pr. Perosijeve brojne pučke crkvene popjevke sa talijanskim tekstom. Taj veliki »Cecilijanac« zaista nije ukočen i narod je primio njegovu muziku. Trebalo bi se zapitati: Zašto naš narod uporno pjeva pjesme, koje su na »indeksu«? Jesmo li mu prušili mjesto takovih pjesama nešto, što mu odgovara? — Svakako ne valja pretjeravati ni tamo ni ovamo. In medio virtus!

2. Uvrstio sam i nekoliko stranih pjesama. To su sve redom crkveni, liturgijski himni u savršenom prijevodu Milana Pavelića. Autori su cecilijanci Hallerova stila, a skladbe su ozbiljne i pobožne. Zašto nisam donio samo naše? — Donio sam i naše, a neznam, zašto bih samo naše. I u zbirkama velikih naroda nalazimo ne samo domaće, nego i strane autore. Danas se ljudi i kulture, inicijativom same Crkve, sve više približuju, a nuzgred spominjem, da u vrijeme turističke sezone, strani turisti veoma rado slušaju i po koju pjesmu svojih skladitelja u našima crkvama. Uostalom pogledajmo programe naših glazbenih institucija u Zagrebu i repertoare naših katedrala i većih gradskih crkava pa ćemo vidjeti tamo brojna strana imena i skladbe. Treba promjene. Ako pjevamo na pr. na blagoslovu sa Presvetim uvijek nekoliko istih Divnoj dakle, to pomalo i dosadi. Tako je i sa ostalim pjesmama ili motetima. Kad pjeva sam puk, teže je mjenjati, a puk pjeva najrađe iste pjesme, koje dobro znade. Dakle sve u jedno: i ovdje ne valja pretjeravati!

3. Zašto sam neke harmonizacije zamijenio jednostavnijim i (priznajem) muzikalno slabijim? — Lako je pogoditi. Velik broj onih, koji vode pjevanje u naših crkvama, teško svladavaju većinu skladbi u Duganovu, nazovimo ga tako, Kantualu. Oni vapiju za laganijim harmonizacijama, a njihov vapaj ostaje glas vapijućega u pustinji. Nemojmo lebdjeti u oblacima! I na njih se može primjeniti poziv koncila, da se za puk, a i za nevještije zborovođe skladaju laganije stvari. — Upravo radi toga donio sam za nevještije pjevače, a i za svećenike, na više mjesta vrlo lagane napjeve, osobito u obredima Velike Sedmice i u nedjeljnoj Večernjoj. Radi toga sam, gdje je bilo moguće, izbjegavao velik broj povisilica i ponizilica te pjesme redovito snizio. I »mali puk«, kako sam razumio iz mnogobrojnih pisama, ostade zadovoljan!

4. Pitanje tzv. sladunjavosti. Progovorimo i o njoj cum mica salis. U pitanju su pjesme za prvopričesnike. Uzmimo baš primjer na str. 95. Pjesmica je od Č. Brajše (Isuse premili). Kad bi ovu

pjesmicu »biser mužikog kiča« pjevali odrasli pjevači, bilo bi smiješno. Kad se pak radi o dječici, koja imaju još mliječne zubiće, što će im vjeroučitelj dati nego nešto dječjega? Jedan svećenik iz Burgenlanda (Gradićšćanski Hrvat), komu sam poslao priručnik, pisao mi je, da je odabrao za svoje prvopričesnike baš ovu pjesmu. Ne inzistiram ja na ovoj pjesmi, ali kao dugogodišnji župnik razumijem neke stvari i to razumiju svi župnici i vjeroučitelji. Netko ipak ne razumije. Spominjem ovdje i Obnovu krsnog zavjeta na str. 99. To je još iz »stare Austrije« i »od Franz-Jozefa«. Ova se pjesma stvarno još pjeva i pjevat će se dok se ne rodi naša lijepa i dobra pjesma za ovu prigodu. Bilo bi uistinu vrijeme!

U principu dakle moramo izbjegavati sladunjavost u crkvenoj pjesmi, ali djeca vole šećer i nemojmo to zaboraviti!

5. Teoretske napomene razbacao sam tamo i ovamo, gdje mi je ostalo praznog prostora, da skratim broj stranica pa da cijena bude manja. Zbog istog razloga donio sam mnoge pjesme na jednoj glazbenoj crti sa označenom harmonijom (3 i 4 glasa, rijetko 2 osim koralnih-obrednih melodija). Da sam za sve napisao pratnju, priručnik bi imao još toliko stranica, koliko ih ima i stajao bi dvostruko.

6. Potkralo mi se je nekoliko pogrešaka. Imao sam velikih nezgoda sa tiskarom i morao rukopise žurno slati, a korekturu nisam mogao mirno i sabrano obaviti. Popravio sam u svakom primjerku što sam prvi čas opazio, ali štošta izmakne i mlađem oku.

7. Priručnik je sa oduševljenjem primljen u svim krajevima naše domovine.) Od brojnih priznanja donosim samo izvadak iz člančića — osvrta na pjesmaricu gosp. Mate Šibalina, nastavnika u miru i organiste iz Subotice, koji među ostalim piše: »Pjevajmo braćo kršćani«, djelo nedavno objavljeno, utoliko je dragocjenije, što na vanredno sretan način odgovara svim potrebama, kojima je namjenjeno... Uz minimalno poznavanje muzičke teorije, priručnikom se mogu koristiti svi koji vode pjevanje ili pjevaju. Ono što je misal za liturgijsku službu na oltaru, bilo bi ovo lijepo djelo podesno, da nas sve sjedini u pjesmi Bogu.« Rasprodana je ukratko cijela prva naklada, a više stotina narudžaba moraju čekati II izdanje. Ako se odlučim na to II. izdanje, uvažit ću, kolikogod bude moguće, opaske i savjete stučnjaka, ali i zborovođa sa terena te župnika i vjeroučitelja. Unaprijed zahvaljujem na svakom dobronamjernom upozorenju, na pr. što bi trebalo izostaviti, a što uvrstiti i sl.

Iz svega ovoga jasno je, kojim je kriterijem sastavljen ovaj priručnik. Htio sam biti blizu našim mogućnostima izvedbe i praktičan. Imao sam u vidu i jednake glasove i mješoviti zbor i muški zbor (bogoslovi i sjemeništa) te djecu i puk te vancrkvene priredbe. Šteta je, što nisam označio kod pojedine pjesme, je li za liturgijske, vanliturgijske ili vancrkvene prigode. U II. izdanju to će biti označeno.

Želio sam povezati skupa muzikalni i pastoralni kriterij u duhu II. Vatikanskog koncila. Ko me prosuđuje samo kroz prizmu jednoga kriterija, ja mu odgovaram: Nismo se razumjeli!

Dr fra Ivan GLIBOTIĆ